

ДОШКІЛЛЯ

Віра Любарова, Ірина Стеценко
**ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗОРЕПАД
У ІГРАХ ТА РОЗВАГАХ**

БІБЛІОТЕКА «ШКІЛЬНОГО СВІТУ»

ШКІЛЬНИЙ
СВІТ

Всеукраїнський часопис для всіх, хто виховує дошкільнят

Виходить 4 рази на місяць
загальним обсягом 112 сторінок

ДИТИНА ЗАМОВЛЯЄ РОЗВИТОК

- 35265**
«Дитячий садок»
- 96503**
«Дитячий садок. Фантазії вихователя». Конспекти занять, сценарії свят і розваг, 4-те число місяця
- 06647**
«Дитячий садок. Бібліотека»
- 91837**
«Дитячий садок» + «Дитячий садок. Бібліотека»
- 91490**
«Дитячий садок» + «Дитячий садок. Бібліотека» + «Дитячий садок. Управління» + «Дитячий садок. Мистецтво»
- 91493**
«Дитячий садок» + «Дитячий садок. Управління»
- 91492**
«Дитячий садок» + «Дитячий садок. Мистецтво»
- 95010**
«Управління освітою» + «Дитячий садок. Управління»
- 23318**
«Початкова освіта» + «Дитячий садок»
- 95530**
кольоровий журн. «Дошкілля»

E-mail: sadok@1veresnya.com.ua

Бібліотека «Шкільного світу»
Заснована у 2003 р.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗОРЕПАД У ІГРАХ ТА РОЗВАГАХ

Дитячий садок. Бібліотека

Київ
«Шкільний світ»
2009

УДК 373.2.015.31:502.1
ББК 74.100.5
Л93

Редакційна рада:
Т. Вороніна, І. Стеценко,
М. Мосієнко — канд. філол. наук, Г. Кузьменко,
О. Шатохіна

Любарова В. М.
Л93 Екологічний зорепад у іграх та розвагах / Віра Любарова ;
Ірина Стеценко. — К. : Шк. світ, 2009. — 128 с. : іл. — (Бібліотека
«Шкільного світу»)
ISBN 978-966-451-000-1.
ISBN 978-966-451-321-7.

Цей посібник про одне з найважливіших завдань всебічного розвитку дітей — екологічне виховання дошкільнят. У ньому містяться дидактичні матеріали: різноманітні екологічні ігри, проекти, мовленнєво-логічні та творчі завдання, проблемні ситуації тощо. Подано методичні рекомендації щодо їх використання з дітьми різних вікових груп.

Посібник адресовано вихователям дошкільних навчальних закладів, студентам педагогічних ВНЗ, батькам і всім небайдужим до стану довкілля.

УДК 373.2.015.31:502.1
ББК 74.100.5

ISBN 978-966-451-000-1 (6-ка «Шк. світу»)
ISBN 978-966-451-321-7

© Любарова В., Стеценко І., 2009
© ТОВ «Видавництво «Шкільний світ»,
дополіграфічна підготовка, 2009

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Екологічні ігри та завдання	5
Логічні завдання та проблемні ситуації	14
Кросворди	33
Лабіринти	48
Екологічні ланцюжки в ідеях	56
Ребуси	61
Паліндром	63
Розмальовки	64
Переплутанки	77
Усяка всячина.....	79
Екологія вчить мислити	82
Банк ідей і екологічних проектів	90
Екологічні проекти.....	94
Разом із батьками. Думки вголос	122
Замислімося, поміркуймо	124
Замість післямови.....	126

ВСТУП

Основою формування свідомого ставлення до природи (довкілля) є знання про неї (нього).

Ознайомлення дітей дошкільного віку зі світом природи має вирішувати одне з головних завдань: допомогти дитині усвідомити себе активним суб'єктом природи, суб'єктом світу, у якому дитина живе.

Екологічна ситуація в нашій країні (і не тільки в нашій) визначає, що серед багатьох напрямів навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку екологічне виховання набуває дедалі більшої актуальності.

Знання про навколишній світ, формування екологічного мислення, екологічна культура, практичні навички екологічної культури людини, її маленькі джерела, її витoki мають свій початок у дошкільному віці.

Серед багатьох напрямів ознайомлення дошкільнят із природою важливим є формування в дитини цілісної картини навколишнього світу. Відбувається засвоєння малюками системи знань природи про існуючі в ній зв'язки й залежності, формування екологічних уявлень, ціннісних основ ставлення до світу, усвідомлення впливу діяльності людини на природу. На основі цих знань мають виховуватися гуманні почуття, практичний позитивний досвід спілкування з природою.

✓ В екологічному вихованні знання й моральність перебувають у єдності. Моральність і інтелект взаємопов'язані й залежать одне від одного. У час, коли знижується моральний рівень, небезпека підстерігає інтелект. Звичайно, історія підтверджує, що інтелект — це не завжди начитаність і освіта. Історії відомі безграмотні мудреці. Отже, важлива гармонія між знаннями і вчинками людини.

Кожен, хто шукатиме відповіді на запитання, що найголовніше в екологічному вихованні, зазнає чималих труднощів. Справді, як виділити щось одне? Яким шляхом піти? Виховання взагалі — процес не лише складний, а й багатолікий, різноманітний, багатозмістовний. Розрив між теорією і практикою, між знаннями людини й поведінкою у природі існує, і вельми значний. Це філософський аспект буття. Найменший поштовх до правильного ставлення до довкілля допомагає не лише природі, а й дитині.

Запрошуємо всіх небайдужих до довкілля погортати сторінки цього посібника.

ЕКОЛОГІЧНІ ІГРИ ТА ЗАВДАННЯ

Ігрова діяльність в екологічному вихованні у формуванні гармонійних відносин із природою важлива з багатьох причин. Найважливіший аспект полягає в тому, що гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, а також виступає засобом усебічного розвитку й виховання малюків. Дитяча гра зумовлена віковими особливостями дітей.

Екологічного спрямування можна надати будь-яким іграм дошкільнят: творчим, театралізованим, будівельно-конструкційним, дидактичним...

Гра є активною формою пізнання навколишньої дійсності, це свідомо й цілеспрямована діяльність. Гра по своїй суті відкриває шляхи до пізнання світу.

Практичне, дієве освоєння дійсності в грі відбувається раніше, ніж здобуття знань. Цю думку дослідників теорії гри має враховувати практика. У системі роботи щодо ознайомлення дошкільників із природою на основі екологічного принципу посідають вагоме місце й дидактичні ігри. Специфіку дидактичних ігор, особливості їх використання треба розглядати як метод і форму навчання, форму організації дитячої діяльності.

Дидактична гра має свою структуру. Випадання певних структурних елементів перетворює дидактичну гру на дидактичну вправу. На це обов'язково варто звертати увагу в організації дидактичних ігор.

Наведемо деякі дидактичні ігри, які допоможуть уточнити й узгальнити знання дітей про тваринний і рослинний світ, а також явища в неживій природі.

Ігри для ознайомлення з деревами і кущами

Ознайомлюючись в іграх із деревами і кущами, діти поступово запам'ятовують їх, учаться знаходити відмінні ознаки різних рослин, називати їх окремі частини, загальні зовнішні ознаки. Тому програмні завдання поступово ускладнюються: від знаходження рослини за назвою до більш повного її опису, добору за належністю до певного виду

й виділення рослини з групи інших на основі характерних зовнішніх ознак.

Ігри дітей старшого віку ускладнюються також тим, що дітям називають велику кількість дерев і кущів (до 6—7), відмінні ознаки яких вони мають знати.

Хто де живе

? **Завдання:** класифікувати рослини за їх будовою (дерева, кущі).

Ігрові дії: втекти від лисиці.

Правила: шукати дім після сигналу, правильно визначити дім.

Обладнання: шапочки-маски лисиці, зайців, білок.

ХІД ГРИ

Гра проводиться під час екскурсій у ліс і парк. Вихователь говорить дітям: «Ви будете білочками і зайчиками, а хтось один із вас — лисицею. Білочки шукають рослину, на якій можуть сховатися, а зайчики — під якою можуть сховатися...». Під час гри вихователь допомагає дітям уточнити, що білки живуть і ховаються на деревах, а зайці ховаються в кущах.

Вибирають ведучого-лисицю, дають йому шапочку-маску лисиці, а дітям — шапочки-маски зайців і білочок. Зайчики і білочки бігають і о галявині. За сигналом «Обережно — лисиця!» білочки біжать до дерева, зайчики — до кущів.

Лисиця ловить тих, хто неправильно виконав завдання.

Угадай, який наш дім, усе про нього розповім

Завдання: описати дерева і знайти їх за характерними ознаками.

Ігрові дії: складання і відгадування загадок про дерева.

ХІД ГРИ

Гру проводять у лісі, парку, сквері. З групи дітей обирають ведучого, інших вихователь ділить на дві підгрупи. Кожна підгрупа обирає собі дерево, описує його ведучому, а він має пізнати рослину й назвати «будинок», у якому «живуть» діти. Наприклад, діти кажуть хором: «Угадай, який наш дім, усе про нього розповім!». Потім один із них описує: називає колір стовбурів, згадує про висоту дерева, форму, величину листя, плоди й насіння (вихователь, за потреби, нагадує послідовність опису).

Увага! Називати дерево можна лише після опису.

Ігри для ознайомлення з кімнатними рослинами

Магазин «Квіти»

Перший варіант

Завдання: описати, знайти й назвати предмети за характерними ознаками.

ХІД ГРИ

На столі розставляють кімнатні рослини так, щоб дітям було добре видно кожну з них. Це — магазин «Квіти». Покупці (діти) не називають уподобаної рослини, а лише описують її. Продавець повинен упізнати й назвати її, а відтак видати покупку.

На початку гри вихователь може сам виконати роль покупця й показати зразок опису, нагадуючи послідовність: чи є стебло і яке воно, якої форми листя, як вони забарвлені, яка в них поверхня, міцність, чи є квіти, скільки їх, якого вони кольору. Потім педагог сам описує рослини.

Далі гру можна ускладнювати, продаючи в магазині рослини, різні за місцем зростання. Можна ввести роль директора, який розподіляє квіти по відділах. Покупцю запропонувати назвати відділ: польові квіти, садові квіти, кімнатні рослини, а відтак описати її.

Другий варіант

Завдання: згрупувати рослини за місцем зростання, описати їх зовнішній вигляд.

ХІД ГРИ

Магазин влаштовують на кількох столах. Окремо можна розташувати дикорослі, кімнатні, садові рослини, залежно від того, яку ознаку покладено в основу угруповання.

Діти виконують ролі продавців і покупців. Щоб купити, треба описати рослину, яку вибрано, але не називати її, а лише сказати, де вона росте. Продавець має здогадатися, що це за квітка, назвати її й відділ, у якому вона стоїть (лісових, польових, садових квітів, кімнатних рослин), а відтак видати покупку.

Протягом гри ролі можна змінювати.

Під час цієї гри діти також засвоюють, що квіти на клумбах і кімнатні рослини вирощують для краси. Квіти дарують людям на свята, коли йдуть у гості. Квіти приносять радість. Їх можна купити у квітковому магазині. Розкажіть дітям, що квіти бувають польові, лісові, садові, вдома вирощують кімнатні рослини. У них різні стебла, листя, квіти.

Гра для ознайомлення з овочами та фруктами

Опиши, я відгадаю

Завдання: виділити й назвати характерні ознаки овочів і фруктів у відповідь на запитання дорослого.

Ігрова дія: загадування загадок дорослому.

ХІД ГРИ

Овочі та фрукти розкладають на столі. Стілець вихователя ставлять так, щоб рослин йому не було видно.

Педагог каже дітям: «З овочів, що лежать на столі, оберіть один. Я буду запитувати, який він, а ви відповідайте. Тільки не називайте його. Я спробую відгадати за вашими відповідями». Вихователь починає ставити питання у визначеній послідовності: «Який за формою? Увесь, як кулька? Ямки є? Якого кольору?» і т. д.

Діти детально відповідають на запитання. Після того як діти назвуть характерні ознаки, вихователь відгадує загадки.

В наступних іграх запросіть дітей до обговорення проблем охорони природи. Можна використати питання:

- Який транспорт завдає шкоди повітрю, воді тощо?
- Якому транспорту треба надавати перевагу? Чому?
- Що з чого зроблено?

Наголошуємо, що основою, сюжетною канвою дидактичної гри є ігрові дії, завдяки яким діти реалізують свої ігрові задуми. Без підпорядкованих певним правилам дій гра неможлива.

Де і на чому люди пересуваються?

ХІД ГРИ

Вихователь розповідає дітям про те, що люди використовують різні засоби пересування, і роздає великі картинки: на одній із них зображено море, на другій — вулиця, на третій — небо, на четвертій — рейки, на п'ятій — шосе.

На маленьких картинках зображено різні види транспорту: потяг, літак, вертоліт, автомобіль, велосипед, кінь тощо. Кожен із гравців добирає засоби пересування відповідно до змісту центральної картинки. Виграє той, хто швидше збере свої картинки і придумає невеличке оповідання про той чи інший засіб пересування.

Якщо в дітей виникають труднощі, вихователь пропонує згадати, про що їм читали, що вони бачили.

Мандрівка по місту

ХІД ГРИ

Вихователь добирає різні картинки: на одних із них зображені робітники, школярі, мами з дітьми, спортсмени, бабуся з кошиком і т. д.; на інших — види транспорту: трамвай, автобус, тролейбус, велосипед, мотоцикл; на третіх — будинки і прикраси міста: фонтан, статуя, сквер, пошта, магазини: посудний, книжковий, продуктовий.

Картинки розкладаються на столах у протилежному кінці групової кімнати або в різних її місцях.

За допомогою лічилки діти діляться на чотири групи за кількістю завдань у грі. До групи входять 2—3 дітей. Кожній групі дають завдання: одній — подивитись, хто живе в місті, і зібрати картинки, на яких зображені люди; другій — на чому люди пересуваються, і зібрати картинки, на яких зображено транспорт; третій — розглянути прикраси міста і т. д. Решта дітей чекає «мандрівників».

«Мандрівники» повертаються, кладуть на тацю зібрані картинки й розповідають про них. Якщо картинок небагато, діти розповідають про всі, якщо багато — лише про деякі.

Хто більше запам'ятає, що з чого зроблено

ХІД ГРИ

Вихователь звертає увагу дітей на те, що всі предмети в кімнаті зроблені з різного матеріалу: дерева, скла, паперу, пластмаси і т. д.

Діти разом із вихователем підходять до різних предметів (меблі, картини, вікна, люстри і т. д.) і розповідають, з чого вони зроблені. Що зроблено з природних матеріалів? Де ці матеріали можна знайти у природі?

Щоб потім можна було підбити підсумки, вихователь готує кольорові кружечки й роздає дітям: тим, хто назвав предмет, зроблений із дерева, дає зелені, зі скла — білі, з металу — жовті і т. д.

Наприкінці гри діти рахують, скільки кожен із них назвав предметів і взагалі, скільки у групі предметів із дерева, скла і т. д.

Подібні ігри можна проводити також під час прогулянки.

Деякі поради вихователям щодо використання дидактичних ігор в екологічному вихованні.

• Вихователь повинен чітко уявити мету гри, її перебіг, свою роль у ній.

• Вибір гри визначають як рівнем розумового розвитку дітей певної групи, так і завданнями виховання.

• При виборі гри варто пам'ятати, що вона не має бути як надто складною, так і легкою. І в першому, і в другому варіанті дитина реагує однаково: втрачає інтерес до гри.

• Правильно обрана гра приносить дитині і користь, і радість.
 • При виборі гри слід враховувати попередню роботу з дитьми.
 • Пам'ятайте, що дидактичні ігри допомагають активно керувати розвитком дітей, спрямовувати роботу їх розуму, організовувати їх увагу, робити увагу цілеспрямованою й осмисленою.

• Розвиток самостійності мислення за допомогою гри в розв'язанні завдань екологічного виховання потребує системного підходу з використанням необхідної методики, дидактичного комплексу.

• За потреби створюйте ситуації затруднення, коли дитина перед їх усуненням самостійно знаходить відповідь на запитання, творчо мислить.

і Не лише ігри, вміщені в цьому посібнику, а й логічні завдання, вправи тощо допоможуть у формуванні екологічно доцільної поведінки дітей у природі та вмотивованих гуманістичних вчинків, у пошуку найкращого шляху розв'язання якоїсь проблеми, завдання серед кількох можливих, виступатимуть тренінгом, навчать бачити позитивні й негативні наслідки діяльності людини в природі.

Усе разом виступатиме фундаментом, зразком для поведінки дитини у природі.

У кого скільки ніг

Дібрати малюнки із зображенням тварин, у яких:

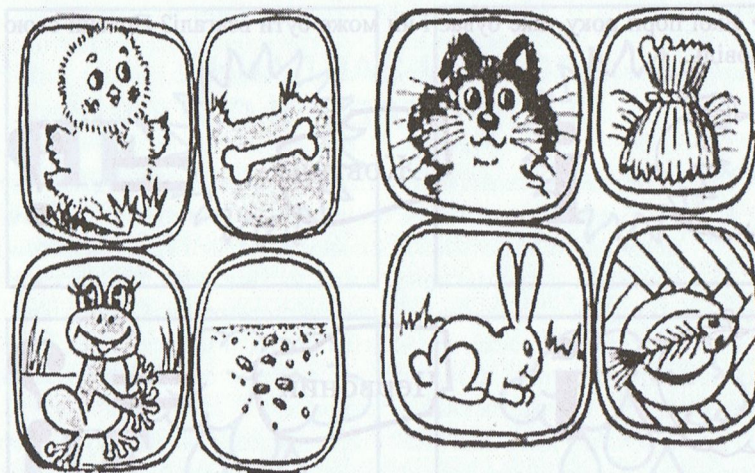
2 ноги — курка, пінгвін, ...;

4 ноги — кішка, кінь, ...;

6 ніг — будь-які комахи, метелик, муха, жук;

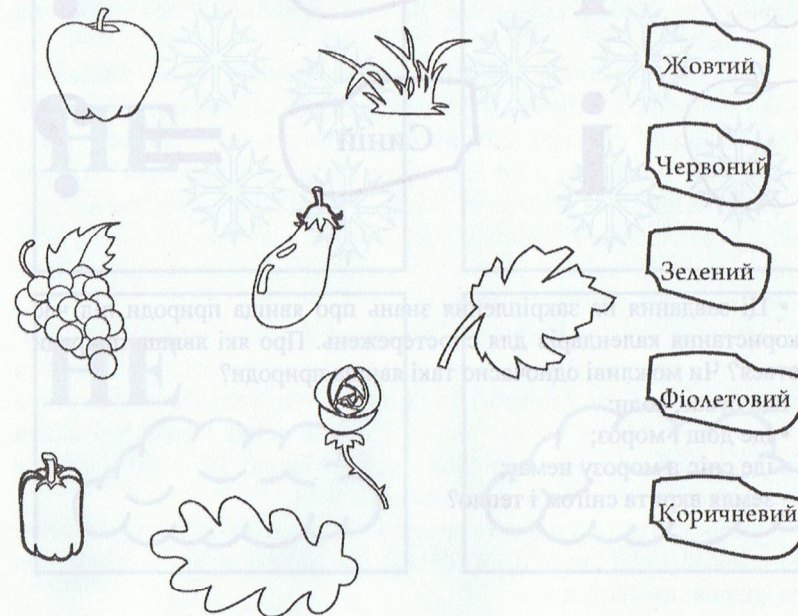
8 ніг — павуки.

Відгадай, хто що вживає

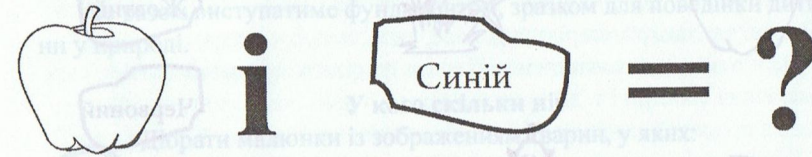
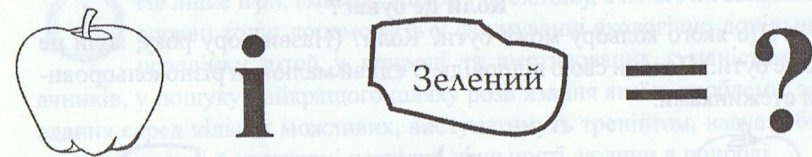
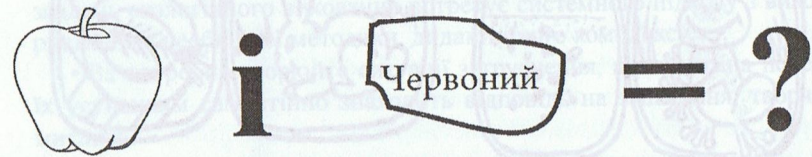
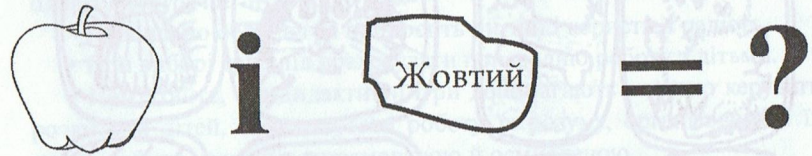

Коли це буває?

• Що якого кольору може бути? Коли? (Назви пору року, коли це може бути.) Поясни свою відповідь. З'єднай малюнки різнокольоровими стежинками.

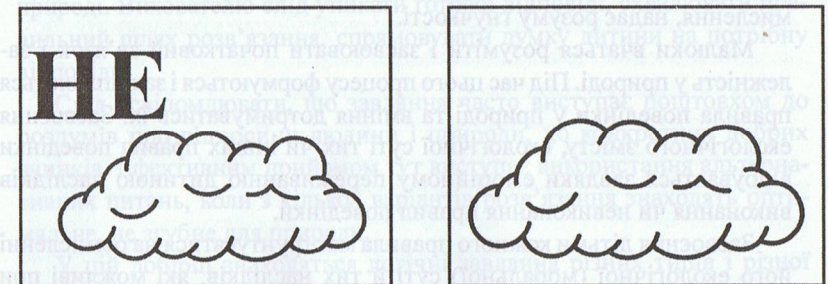
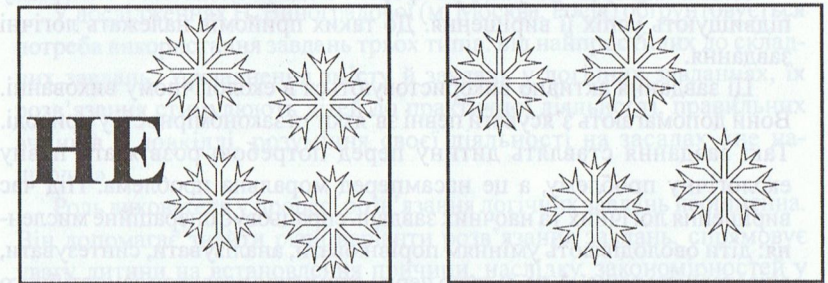
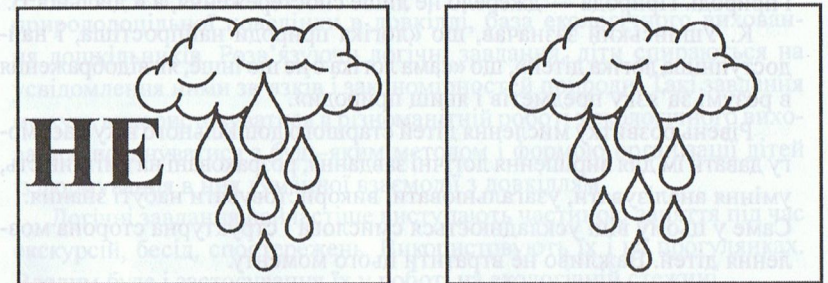
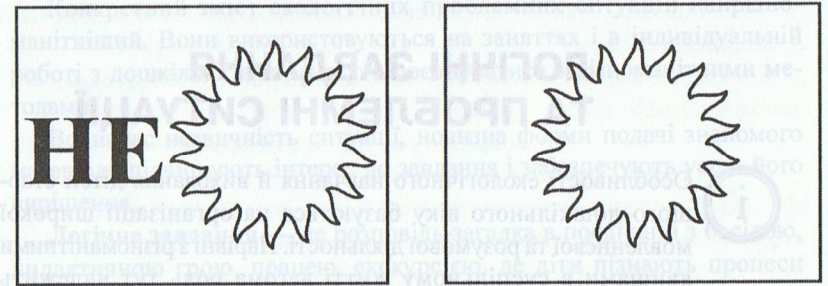
• Якої пори року таке буває і чи може бути взагалі? Поясни свою відповідь.

• Ці завдання на закріплення знань про явища природи під час використання календарів для спостережень. Про які явища природи йдеться? Чи можливі одночасно такі явища природи?

Що буває, коли:

- іде дощ і мороз;
- іде сніг, а морозу немає;
- земля вкрита снігом і тепло?

ЛОГІЧНІ ЗАВДАННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ

і Особливості екологічного навчання й виховання дітей старшого дошкільного віку базуються на організації широкої мовленнєвої та розумової діяльності. Нарівні з різноманітними явищами в суспільному житті вагома роль тут належить і природі. Природа — джерело не лише спостереження, а й діяльності.

К. Ушинський зазначав, що «логіка природи найпростіша, і найдоступніша логіка дітей», що «сама логіка є не що інше, як відображення в розумі зв'язку предметів і явищ природи».

Рівень розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку дає змогу давати їм для вирішення логічні завдання, розраховані на кмітливість, уміння аналізувати, узагальнювати, використовувати набуті знання. Саме у цьому віці ускладнюється смислова і структурна сторона мовлення дітей. Важливо не втратити цього моменту.

Незвичайність ситуації та форми подачі знайомого матеріалу підвищують успіх її вирішення. До таких прийомів належать логічні завдання.

Ці завдання активно використовуються в екологічному вихованні. Вони допомагають з'ясувати певні зв'язки та закономірності у природі. Такі завдання ставлять дитину перед потребою розв'язати певну екологічну проблему, а це насамперед моральна проблема. Під час вирішення логічних та наочних завдань спрацьовує операційне мислення: діти оволодівають умінням порівнювати, аналізувати, синтезувати, співставляти тощо. А це, у свою чергу, стимулює розвиток самостійного мислення, надає розуму гнучкості.

Малюки вчать розуміти і засвоювати початковий зв'язок і залежність у природі. Під час цього процесу формуються і закріплюються правила поведінки у природі та вміння дотримуватись їх. Засвоєння екологічного змісту, екологічної суті тих чи інших правил поведінки відбувається завдяки емоційному переживанню дитиною наслідків виконання чи невиконання правил поведінки.

Засвоєння дітьми кожного правила має ґрунтуватися на осмисленні його екологічної (моральної) суті й тих наслідків, які можливі при порушенні цього правила.

Конкретний зміст екологічних проблемних ситуацій найрізноманітніший. Вони використовуються на заняттях і в індивідуальній роботі з дошкільнятами, можуть поєднуватися з різноманітними методами.

Водночас незвичність ситуації, новизна форми подачі знайомого матеріалу підвищують інтерес до завдання і забезпечують успіх його вирішення.

Логічне завдання — це розповідь-загадка в поєднанні з бесідою, дидактичною грою, працею, екскурсією, де діти пізнають процеси розвитку природи, розуміють сезонні зміни в ній. Усе це — основа природодоцільної поведінки в дошкільній базі екологічного виховання дошкільників. Розв'язуючи логічні завдання, діти спираються на усвідомлення ними зв'язків і закономірностей природи. Такі завдання можуть використовуватися в різноманітній роботі з екологічного виховання, поєднуватися з будь-яким методом і формою організації дітей із формування в них гуманної взаємодії з довкіллям.

Логічні завдання найчастіше виступають частиною заняття під час екскурсій, бесід, спостережень. Використовують їх і на прогулянках. Вдалим буде і застосування їх у роботі на екологічній стежині.

У дослідженнях Н. Виноградової (м. Москва, Росія) обґрунтовується потреба використання завдань трьох типів: від найпростіших до складних завдань. Ускладнення змісту й завдань у логічних завданнях, їх розв'язання стимулюють дітей до практичної діяльності, правильних вчинків у дошкільній, розуміння своєї діяльності на засадах «не нашкодь!».

Роль вихователя у процесі розв'язання логічних завдань неоціненна. Він допомагає знайти різні варіанти розв'язання завдань, спрямовує увагу дитини на встановлення причини, наслідку, закономірностей у природі. Вихователю слід уникати готової відповіді, схвалювати правильний шлях розв'язання, спрямовувати думку дитини на потрібну відповідь.

Слід усвідомлювати, що завдання часто виступає поштовхом до роздумів про відносини людини і природи, до конкретних добрих вчинків. Ефективним прийомом тут виступає використання альтернативних питань, коли з кількох варіантів розв'язання знаходять оптимальне, не згубне для природи.

У цій добірці знаходяться логічні завдання різних типів і різної складності.

Логічні завдання — це захоплюючий шлях маленьких досягнень у відкритті світу.

От деякі з прикладів логічних завдань та розповідей-загадок.

Чи потрібно рятувати пташенят?

Уявіть, що ви на прогулянці в лісі і раптом бачите на лісовій галявині маленьку пташку. Вона тікає від вас, стрибаючи по землі. Лишенько! Пташка ще не навчилася літати. Отже, її може хтось з'їсти!

• Чи потрібно рятувати пташку? Чому ви так думаете? Обговоріть цю ситуацію з дітьми. Чи варто рятувати пташенят?

Рятувати пташенят не потрібно, з ними нічого не станеться. Не варто їх ловити й забирати з рідного місця. Маленькі дрозди, вівсянки, зяблики сірі і строкаті мухоловки покидають свої гнізда, не вміючи літати. Так уже передбачено природою. Вони не вміють літати, але вміють заховатися, стати невидимими, щоб ніякий хижак їх не помітив. Потім батьки їх знаходять і годують. Батьки і пташенята навіть «перемовляються» між собою: батьки кличуть пташенят, а пташенята відгукуються до них особливими звуками, доступними лише пташкам.

Чому синичка плаче

За оповіданням В. Сухомлинського

Короткий зміст. Двоє дітей, Мишко та Оля, одного разу вирішили покататися на гойдалці. Повісили гойдалку на осокір і нумо гойдатися. Дуже весело було дітям. А навколо них весь час літала синичка. Мишко подумав, що вона теж радіє, а насправді синичка хвилювалась за своїх пташенят, що сиділи у гніздечку на цьому ж дереві.

• Які висновки слід зробити з цієї ситуації, що врахувати?

— Не можна вішати гойдалки на дерево.

— Гілка може зламатися, і діти впадуть.

— Може впасти гніздо птахів.

— Завдається шкода самому дереву: мотузка пошкоджує гілку, а якщо гілка зламатися — дерево страждає.

Перша квіточка

Марійка з мамою поїхали на гостини до дідуся в село. Його хатинка стояла на узліссі. Пригріло сонечко, і в лісі з'явилися перші таловинки.

Якось під час прогулянки на одній із таких таловинок Марійка побачила квіточку — ніжну, подібну до невеликого дзвоника, білосніжну. Дівчинка дуже здивувалася, адже майже всюди ще лежав сніг. «Можна, я зірву цю квіточку?» — запитала Марійка у мами. «Ні! Ні в якому разі», — відповіла мама.

• Що це була за квітка, і чому мама не дозволила зірвати її?

Рано навесні зацвітають у лісі перші квіти — підсніжники. Ця рослина є першим медоносом, вона лікарська, її занесено до Червоної книги. Квіти — окраса природи, й тому ними слід милуватися, а зривати не можна.

Їжачок

Якось Тетянка з Іринкою пішли до лісу по гриби та ягоди. Йшли вони стежиною, аж раптом почули якесь шурхотіння, наче хтось підкрався до них. Налякані дівчатка спочатку зупинилися, але, роздивившись, помітили у траві маленького їжачка. Дівчатка зраділи й підійшли до нього ближче. Він був такий кумедний: маленький рухливий носик раптом завмер, їжачок зупинився й дивився своїми очима-намистинками на подружок. Іринка сказала: «Дивись, Тетянко, який він гарний, давай заберемо його додому!». «Не можна», — відповіла Тетянка.

• Чому Тетянка не погодилася взяти їжачка додому?

Їжачок — мешканець лісу, йому там жити набагато краще. Якщо їжачка винести з лісу, а потім повернути назад, він загине.

По гриби

Микола з татусем пішли якось восени до лісу по гриби. Було дуже гарно, під ногами шаруділо різнокольорове листя. Незабаром їхній кошик був повний лисичок, сиріжок, білих грибів. Раптом Микола побачив великого гриба з червоною шапочкою в білих плямах. А потім, знаючи, що цей гриб отруйний, вирішив збити його ногою. «Навіщо йому рости? Адже він отруйний!» Але тато розгнівано сказав: «Не чіпай!».

• Що то був за гриб, і чому тато не дозволив його знищити?

Мухомори справді отруйні, але водночас вони — окраса нашої природи. Наявність мухомора — показник того, що в цій місцевості ростуть їстівні гриби. Мухомори не треба знищувати, бо ними лікуються тварини.

Кішка і пташенята

Вийшов Михайлик на подвір'я і почув, як горобці здійснювали галас: то відлітають від гнізда, то повертаються до нього. Придивився хлопчик, а то кішка по гілках тихенько крадеться до пташиного гнізда. Схопив Михайлик камінь і заніс руку, щоб жбурнути його в кішку. Коли дивиться уважніше... і пізнає: «Так це моя Мурка!». І опустила рука з камінцем.

• А що зробив би ти, щоб і пташина сім'я заспокоїлася, і камінь кішці не завдав шкоди?

Мурашка та Сороконіжка

М. Сладков

- Ой, налякав, Мурашко! Ти що, з неба впав?
- З неба, з неба... З горобинової гілки я звалився.
- А що ти там робив?
- Робив, робив... Корів пас!
- А що ще?
- Що, що... Доїв корів!
- А що ще?
- Молочко солодке пив.
- А де ти на горобині молочко знайшов?

• Що відповів Мурашка Сороконіжці?

Після обговорення відповіді з дітьми, прочитайте закінчення оповідання.

— Ось причепилася! Ну задрімав трішечки і скотився з листочка! Тобі що, у тебе сорок ніжок, а в мене всього шість: на двох стою, двома попелицю-корівку тримаю, двома молочко попелиці збираю!

Кропив'янка та Лимонниця

М. Сладков

— Терпіти не можу незрозумілих імен! Чому ти Лимонниця, якщо в нас лимони навіть не ростуть!

Ось я: у мене на кропиви апетит — я Кропив'янка. У неї на капусту апетит — вона Капустянка! Просто все і зрозуміло!

— А мене Лимонницею не за апетит назвали, а за красу! У мене сукня прекрасна, лимонного кольору. Та тільки вам, ненажерам, цього не зрозуміти.

Білчин мухомор

М. Сладков

Зима для звірів — час лютий, суворий. Усі до неї готуються. Ведмідь і борсук сало нагулюють, бурундук горішки кедрові запасас, білка — гриби.

І все, здавалося б, тут зрозуміло і просто: і сало, і гриби, і горіхи взимку згодяться!

Просто зовсім, але не з усіма! Ось, наприклад, білка. Сушить вона восени на сучках гриби: сиріожки, опеньки, моховички. Гриби всі добрі й поживні. Але ось серед гарних і поживних знаходить раптом... мухомор! Натикає на сучок — червоний у білу крапочку.

• Для чого білочці мухомор отруйний? Може, молода білка через незнання мухомори сушить?

Білка

Г. Скребицький

Чи бачили ви коли-небудь, щоб гриби росли не на землі, а високо на дереві, на тоненьких сучках? І не які-небудь поганки, а справжні підберезовики, масляки, боровики...

Доведеться на дерево залізти й подивитись, як же вони там пристосувались. Виявляється, гриби зовсім не росли на дереві. Вони зграбно засунуті в розвилку між сучками.

• Хто їх тут розвісив сушити на сонечку?

Можна запропонувати дітям описати тваринку, не називаючи її. А тепер послухайте, як описує цю тварину Г. Скребицький.

Якась тваринка підскочила до сосни і стрілою збігла вгору по стовбуру. Значить, гострі кігті у звірка, якщо так міцно за кору дерева чіпляються. Піднявся на гілку і всівся. Тепер його можна добре розгледіти. Тваринка маленька, величиною з кошеня, уся жовтенька, вушки стирчать, із китицями, а хвіст великий, пухнастий, не менший за самого господаря. Такий хвіст замість парашута використовується при стрибках із дерева на дерево. Дуже спритно стрибає цей звірок.

• Яку назву має звірок?

Тут використовується картинка із зображенням тварини в природних умовах.

- А навіщо білка спускалась на землю?

Після припущень дітей, їхніх відповідей продовжується оповідання.

Білка спускається на землю за грибами. Ця хазяйновита білочка готує для себе на зиму запаси. Та й не тільки одні гриби. Де-небудь у старому дуплі в неї може бути ціла комора. Туди вона зносить горіхи, жолуді, шишки. Усе це знадобиться суворої зими.

Нова шубка

Познайомилися влітку маленька руда білочка й сіренький зайчик та й потоваришували. Разом гралися, веселилися. Непомітно скінчилося літо, і настала осінь.

Мама-білка стала вчити маленьку білочку готуватися до зими. Весь час вони збирали шишки, горішки, гриби й носили до себе в дупло. Зайчик залишився сам і сумував за білочкою. Та ось почалася зима.

Якось зайчик, гуляючи лісом, зустрів свою подругу. Вона його чомусь не впізнала.

— Білочко, це я, зайчик. Хіба ти забула, як ми гралися разом?

— Але ж мій друг зайчик був у сіренькій шубці, а в тебе вона біла.

- Як пояснив зайчик це перевтілення своїй подрузі?

На зиму зайці линяють, їх хутро змінюється на біле, щоб воли були непомітними для своїх ворогів на тлі білого снігу.

Кроленята

Приїхавши в село до бабусі, Андрійко побачив, що в неї на подвір'ї з'явилася клітка з кроленятами. Хлопчик одразу побіг до неї, щоб побавитися тваринками, погодувати їх. У клітці була кролиця з маленькими кроленятами. Та бабуса не дозволила Андрію гладити малюків.

- Чому бабуса заборонила бавитися з кроленятами?

Брати в руки маленьких кроленят не можна, бо кролиця, почувши від них запах людини, може покинути своїх малюків, перестане їх годувати, і тоді вони загинуть.

Цікава рослина

Настав перший місяць осені, вона вже дихнула на землю прохолодним повітрям. Ще не холодно, але тепло вже пішло від нас. Небо не таке ясне і прозоре, часто накрапає дощ.

Рослини в лісі засумували, роздивляючись на всі боки:

— Як тепло й сонячно було в липні, я тоді цвів жовтими зірочками, — пригадав звіробій.

— А у травні, коли я цвіла і дзвеніла біленькими дзвониками, було зелено-зелено, — мрійно підхопила конвалія.

— А це ж бо хто, тільки зараз оце цвіте, восени? — звіробій здивовано поглянув на квітучу рослину, не впізнаючи її.

— А ти не знаєш? — прошепотіла конвалія. — Так, він цвіте зараз, восени. Адже й назва його схожа на назву першого місяця осені...

- Про кого йшлося?

Це верес. Рослина, яка квітує у хвойному лісі восени, у перший осінній місяць. Він гарний медонос і окраса природи. Ця рослина вічнозелена. Своє листя вона зберігає і взимку.

Казочка про Жабку та Мишку

Жабка-скретотушка сиділа на березі річки та грілася під теплими промінчиками сонечка. Скоро осінь, за нею настане холодна зима. Жабка стежила, як по воді бігають клопи-водомерки.

Якось завітала до неї приятелька — польова Мишка.

— Добридень, Жабко!

— Добридень і тобі, Мишко! Ти все господарюєш, зерно збираєш?

— Так, подружко, так, роблю запаси на зиму. А ось що ти робиш, коли не буде комариків, мошок та замерзне річка?

Жабка засміялась безтурботно й розповіла про свою зимівлю.

- Що розповіла Жабка своїй подрузі?

Взимку жаби зариваються в мул і сплять, а тому запаси їм не потрібні.

Виховна цінність таких невеликих розповідей, словесних логічних завдань у тому, що вони прості та зрозумілі, легко запам'ятовуються, повчальні. Діти, прийшовши додому, можуть переказати їх своїм близьким. Це сприяє кращому засвоєнню того, що вони почули в дитячому садку від вихователя.

Що трапилось?

Жив собі Зайчик неподалік від річки. Бігав він лісом, обгризав кору молодих дерев, а натомившись, спав під своїм улюбленим кушем. Одного ранку Зайчик прокинувся від того, що лапки його були мокрі, дивиться — а навколо вода. Скочив він на

пеньок, а вода все прибуває. Стрибнув Зайчик з пенька на горбочок, який побачив неподалік від пенька, та й побіг у ліс, а коли озирнувся, то побачив, що пенька вже зовсім не видно з-під води. «Звідки взялося стільки води?» — подумав Зайчик, але так і не міг здогадатися.

• Що трапилося? Звідки взялося стільки води?

Весною на річці почалася повінь. Часто від повені потерпають звірі. Люди можуть допомогти їм. Якщо води так багато, що можна пливати човном, вони підпливають до пеньків і горбочків, на яких рятуються від повені звірі, саджають їх до себе в човен і відвозять на сухе місце.

Зустріч

На узліссі лисичка зустріла синичок.

• В яку пору року вони зустрілися?

• Як ти вважаєш, про що вони розмовляли?

Лісові гості

Настала зима. Випало багато снігу. Діти взяли санчата й ну кататися з гірки! Багато радості приносить дітям зима!

Одного разу Ігор і Славко йшли, мов зачаровані, милуючись білосніжною красою. Хлопці повісили годівничку на деревце, поклали в неї їжу, яку приготували ще звечора, і поїхали кататися на лижах. А коли поверталися додому повз знайоме дерево, побачили, що біля годівнички зібралось багато лісових мешканців. Навколо гамір, метушня! Друзям стало весело. Подивилися трохи на лісовий бенкет і поїхали додому.

• Що за гості зібралися біля годівнички, і чим пригощали їх хлопці?

Біля годівнички зібралися птахи, які не відлітають на зиму в теплі краї: снігурі, сойки, синички та ін. Хлопці могли пригостити пташок крихтами хліба, насіння, шматочками несолоного сала.

Поради

- Складаючи проблемні розповіді екологічного змісту пам'ятаймо, що вони мають бути невеликими з динамічним змістом.
- В основу логічних завдань мають бути покладені моральні ситуації. Саме вони збуджують гуманні почуття дошкільнят.
- Давайте дітям можливість висловити свій варіант відповіді. Так формується доказовість, критичність мислення.

Запропонувало мишенятку дятлові колосок. Чемно подякував дятел, але від подарунка відмовився.

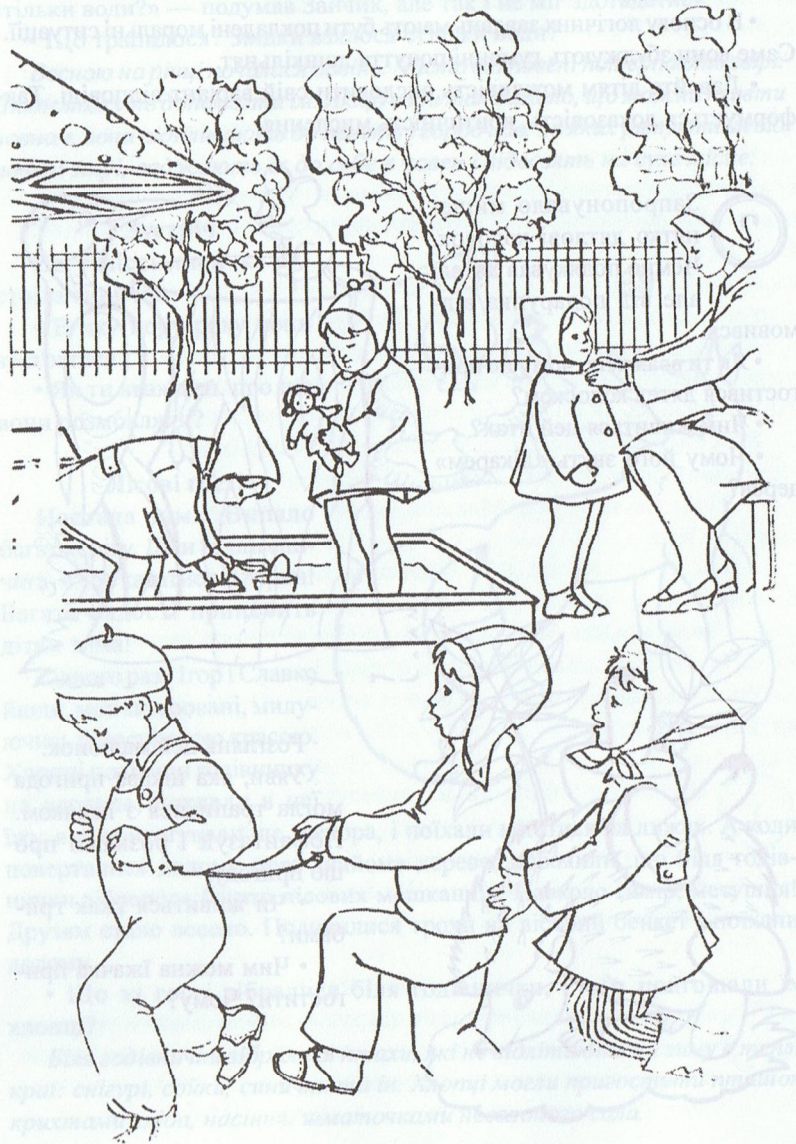
- Як ти вважаєш, чому не пригостився дятел колоском?
- Чим живиться цей птах?
- Чому його звуть «лікарем» дерев?

Розглянь цей малюнок. Уяви, яка цікава пригода могла трапитися з їжачком. Пофантазуй і розкажи про цю пригоду.

- Чи живиться їжак грибами?
- Чим можна їжачка пригостити? Чому?

- Яка пора року тут зображена?
 - Як ти дізнався про це?
- Розфарбуй цю картинку так, щоб ми побачили: це осінь чи весна.

Несподівана зустріч

Зустрілись ластівка і снігур.

Поміркуймо разом:

- У яку пору року могла відбутися ця зустріч?
- Яка з цих пташок зимує в нас?
- Про що запитував снігур у ластівки?
- Що ластівка розповідала снігуреві?

А от ідеї логічних завдань. Сподіваємося, висновки ви зробите самі разом із дітьми.

• Глибокої осені, неподалік від нашої домівки, у великій калюжі я побачила головастиків. Вони весело плавали наперегін і, мабуть, зовсім забули, що скоро зима й калюжа замерзне.

— Що робити? Чи потрібно рятувати головастиків?

• Прийшла я кущиками полуниці помилуватися. Бачу, жук, як ножицями, обрізав усі листочки в кущика й тягне кудись. Такий жук виявився не один. І кущиків полуниці шкода, і жука теж.

— Що робити? Чи можна і полуницю врятувати, і жука не чіпати?

• Прямо посеред грядки з моїми улюбленими помідорами вироста диво-рослина: з довгим стеблом, красивими листками з пушком. Я вирішила її зберегти й подивитися, якою ж вона виросте. А щоб диво-рослина краще росла, обережно розпушила землю навколо неї. Побачила це сусідка й розсміялася: «Яка ж це диво-рослина? Це ж звичайнісінький бур'ян!».

— Що робити? Чи залишити на грядці диво-рослину? Яка різниця між бур'яном та іншими рослинами? Чи завжди треба виривати бур'яни?

• Порпаючись на городі, я несподівано викопала чийсь яєчка. Хто з них виросте? Можливо, це яєчка зеленої симпатичної ящірки, яка живе неподалік? А може, це кладка злющої змії, яка нещодавно вкусила сусідського хлопчика, і він довго лежав у лікарні?

— Чи залишити ці яєчка?

• Ішла я стежкою і побачила, як мурашки борються з гусінню. Гусінь хоробро обороняється, але сили надто нерівні.

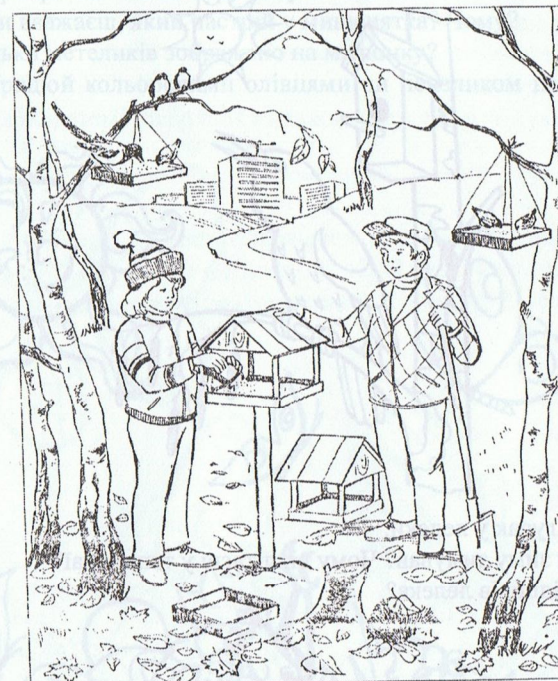
— Чи треба рятувати гусінь? Кому потрібна наша допомога і чому?

Вчинки добрі й...

Засвіти зелене вічко там, де діти чинять добро, червоне — де погано.
Учинки яких дітей тобі подобаються? Чому?

- Які почуття викликають у тебе ці діти?
- Чи хотілося б тобі бути поруч із ними й допомагати тваринам?
- А як ти підгодуєш пташок?

Злетіло пташенятко з гніздечка, а літати ще майже не вмів. Почало воно шукати свою маму й опинилося на хвості в оленятка.

- Чи правильно пташенятко знайшло свою маму?
- Які почуття викликали в тебе ці тварини? Чому?
- Знайди для тваринки ласкаві слова.

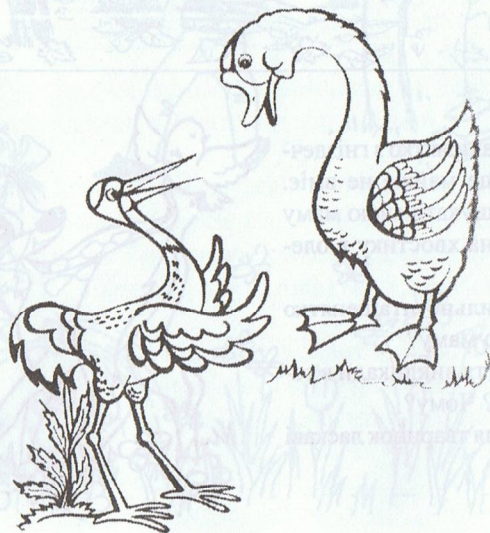

- Про що співає цей птах?
- Як ти вважаєш, яку пору року вітає пташка? Поясни свою думку.

Запитав гусак у лелеки:

- Де ти зиму зимував? Чому відлітаєш у теплі краї?
- Що відповів лелека?

Розглянь малюнок.

- Яка пора року зображена на ньому? Доведи свою думку.
- Як прикрашають цю пору року метелики?
- Як ти вважаєш, який настрій у мишенятка? Чому?
- Скільки метеликів зображено на малюнку?
- Попрацюй кольоровими олівцями чи пензликом на цьому малюнку.

Зібралась жабка на полювання. Забачалося їй метелика зловити. А були вони такими яскравими, гарними! І зупинилася жабка...

- Як ти вважаєш, чому жабка не стала ловити метеликів?
- Про що вона замислилася?
- Якими побачила вона метеликів?
- Розфарбуй їх.
- Поміркуй і ти, чи треба ловити і знищувати метеликів.

Дощ пробігся прудко —

І подався геть, гульвіса.

Та у лісі на травичку

Скинув шапку невеличку.

Доки дощик в хмарі спав,

Справжній бриль із шапки став.

Жабеняtko — стриб та стриб:

Ой, який хороший... (гриб).

- А ти здогадався, чому з невеличкої шапки став справжній бриль?
- Як ти вважаєш, про що розповідає мудра сова жабеняткові?
- Розфарбуй і домалой картинку. Зроби її сонячною і яскравою.
- А може, ти хочеш намалювати дощ? Спробуй. Які фарби ти візьмеш?

і Практика підтверджує, що діти дуже активні у сприйманні завдань-жартів, логічних вправ. Поступово дитина починає оперувати логічними операціями і зв'язками: «і», «або», «якщо — то», «тоді, коли», «необхідно». Вона наполегливо шукає шлях розв'язання, який веде до результату.

У тому разі, якщо цікаве завдання під силу дитині, у неї складається позитивне емоційне ставлення до нього. А це, у свою чергу, стимулює розумову активність. Дитині цікава кінцева мета, яка захоплює її, — знайти вихід.

Плануючи використання таких завдань, слід враховувати особливості розумового розвитку дітей дошкільного віку, під час пошуку, висунення гіпотез, розв'язання діти можуть проявляти й здогадку. Виходить ніби вони раптово, несподівано, зненацька доходять до правильного розв'язку.

Але ця несподіваність, безумовно, уявна. Насправді діти знаходять шлях, спосіб вирішення лише практичних дій та обмірковувань. Дошкільнятам притаманно здогадуватися тільки про якусь частину рішення та етап. Моменту появи здогадки діти, як правило, не пояснюють: «Я подумав і вирішив. Так треба зробити».

Під час розв'язання завдань на кмітливість обмірковування дітьми ходу пошуку результату передує практичним діям. Показником раціональності пошуку виявляється і рівень його самостійності, характер спроб, що виконуються.

Аналіз співвідношення показує, що практичні спроби притаманні, як правило, дітям середнього і старшого дошкільного віку. Практика також підтверджує, що у старшому дошкільному віці з'являється багато дітей, що виконують пошук шляхом поєднання розумових і практичних спроб, а деякі діти — тільки розумово.

Усе це дає підставу для ствердження про можливість прилучання дошкільнят під час вирішення цікавих завдань до елементів творчої діяльності.

У дітей формується вміння вести пошук шляхом припущень, здійснювати різні за характером спроби, здогадуватися. Ці завдання дають можливість показати дітям способи вирішення нестандартних ситуацій, вміння виявляти винахідливість у висуванні власних тверджень, думок.

КРОСВОРДИ

і Слово «кросворд» англійське, і може бути перекладено як «слова, що перехрещуються».

Кросворди можуть бути тематичними: про тварин, рослин, городину, воду, комах тощо. Можна складати кросворди, обравши ключове слово.

Кросворди можуть бути різними за рівнем складності: прості, і достатньо складні. У них використовуються римовані загадки, загадки з підказкою відповіді, малюнки, питання, пояснення...

Звісно, що використання кросвордів — це не тільки вписування літер у клітинки в рядку або в перехресні рядки клітинок. Це можливість активізувати інтелектуальну діяльність малюнків, можливість зацікавити природним оточенням, викликати інтерес до довкілля. За К. Ушинським, «інтерес — це ворота, через які знання приходять до нас».

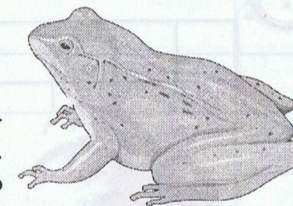
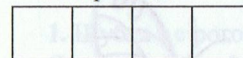
Кросворди доцільно використовувати з дітьми старшого дошкільного віку. Саме в цьому віці діти набувають певних природничих знань, пізнають літери, оволодівають звуковим аналізом слів.

Використовувати кросворди можна й у індивідуальній роботі з дітьми та підгрупами дітей, на заняттях, у різноманітних розвагах, конкурсах, іграх тощо.

Місце кросвордів у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку визначається вихователем й інтересом до них самих дітей.

Кросворди спочатку можуть бути простими на 3—5 літер. Усі клітинки розташовуються по горизонталі. Підказкою виступають малюнки-зображення «відгадок», літера, з якої починається або закінчується слово.

Наприклад:

Наступним кроком буде введення кросвордів із перехресними рядками клітинок. Кількість клітинок має збігатися з кількістю літер у слові.

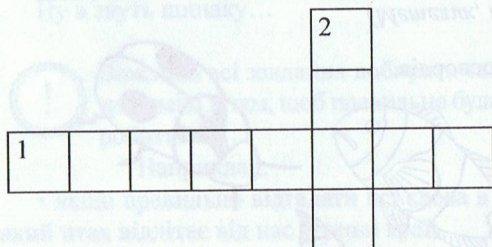
На перетині горизонтальних та вертикальних клітинок можна вставити спільну для двох слів літеру.

Дзьоб міцний та гострий маю,
Шкідників їм здобуваю.

(швидко 'випити)

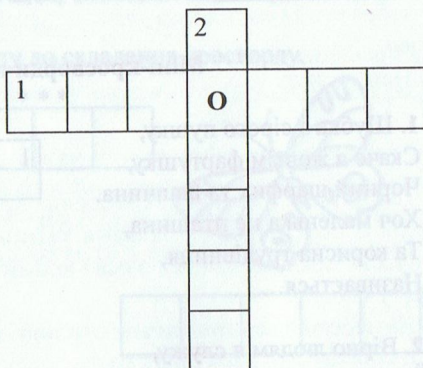
1. Швидко скрізь цей птах літає,
Всіх комашок поїдає,
За вікном гніздо будує,
Тільки в нас він не зимує.

2. Вночі гуляє, а вдень спочиває,
Має круглі очі, бачить серед ночі.

(швидко 'випити')

1. Маленький, сіренький,
По гаях літає,
Дуже гарну пісню
Уночі співає.

2. На зріст маленька,
Свитка сіренька,
І у лісі, в холодку
Все кує: «Ку-ку! Ку-ку!».

(швидко 'випити')

Грибний кросворд

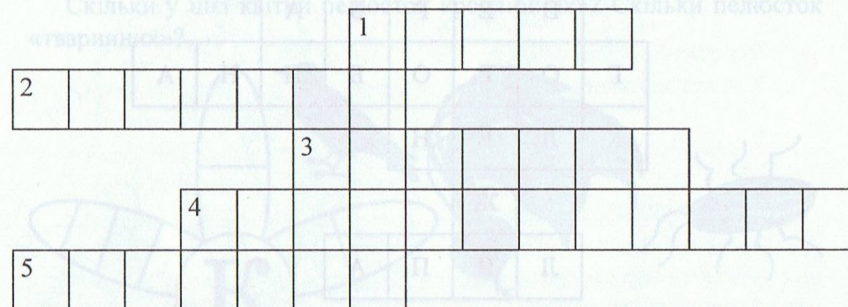
1. Під хвоєю ховаються
Чи листям укриваються,
Шапки не знімають,
Дощику чекають.

2. Він у лісі стояв,
Та ніхто його не брав,
В червоній шапці модній,
А нікуди не годний.

3. Ми грибочки невеличкі,
Називаємось... .

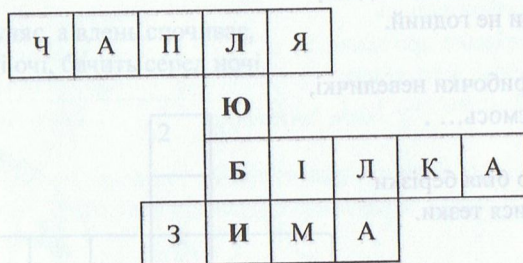
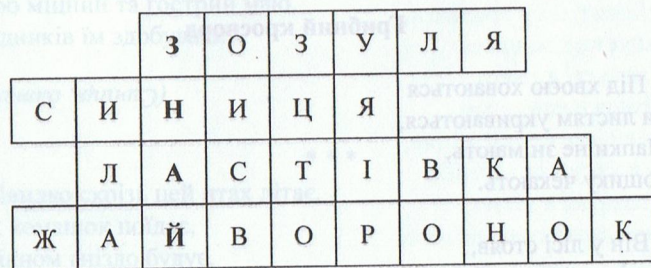
4. У гаю біля берізки
Зустрілися тезки.

5. Поховались за пеньки
Довгоногі хлопчачки.
У картузиках руденьких,
Називаються... .

(швидко 'випити')

Подаємо матрицю для складання завдання до свята «Мій рідний край».

Підказка до відгадок:

Зозуля — птах, який розповідає, скільки кому жити.

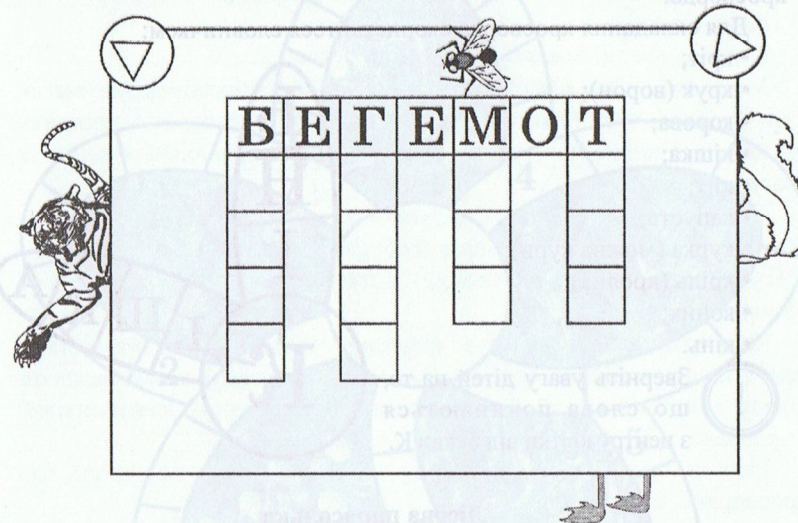
Чапля — птах на довгих ногах.

І т. д.

Над літерами Ж та Ю поміркуйте самі й доберіть питання-завдання для дітей.

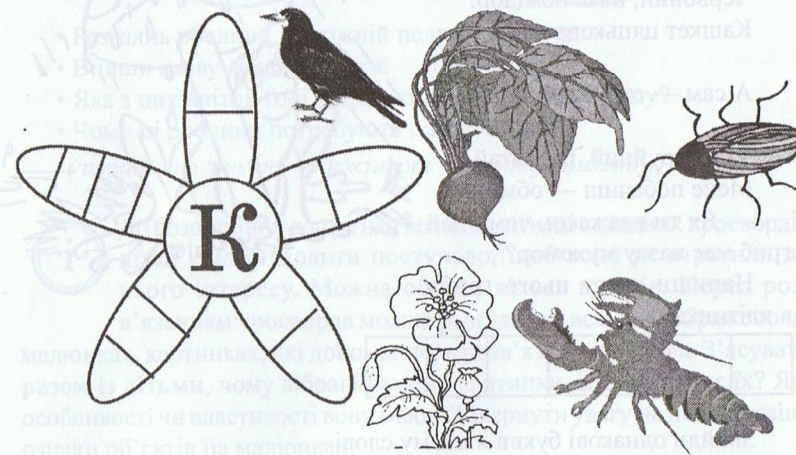
Хто там?

Це ширма. За нею сховалися звірята. Але вони залишили нам підказку. Відгадаймо кросворд і потішмо бегемотика.

У цьому кросворді всі слова закінчуються на К.

Скільки у цієї квітки пелюсток «рослинних»? Скільки пелюсток «тваринних»?

А в цьому кросворді всі слова починаються на К.

Цей кросворд ви складаете самостійно. Кількість пелюсток і клітинок у ньому залежатиме від того, які картинки будуть дібрані до кросворда.

Для складання кросворда скористайтеся словничком:

- кріт;
- крук (ворон);
- корова;
- кішка;
- кит;
- капуста;
- курка (можна кури);
- кріль (кролик);
- коник;
- кінь.

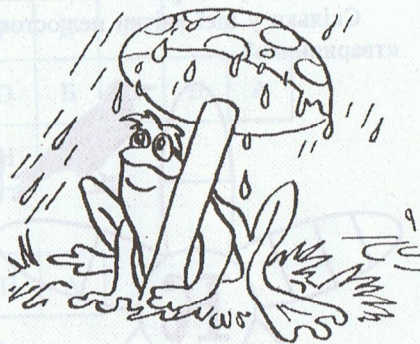
! Зверніть увагу дітей на те, що слова починаються з центру квітки від букви К.

Лісова парасолька

Якось у лісі під час великого дощу жабеня сховалося під незвичну парасольку. І почуло жабеня пісеньку парасольки:

Я — мухомор, я —
 мухомор,
 Червоний, наче помідор.
 Кашкет цяцькований,
 розлогий,
 А сам — стрункий
 і довгоногий.
 Та я отруйний, пам'ятай.
 Мене побачиш — обминай.
 — Як ти вважаєш, чому цей

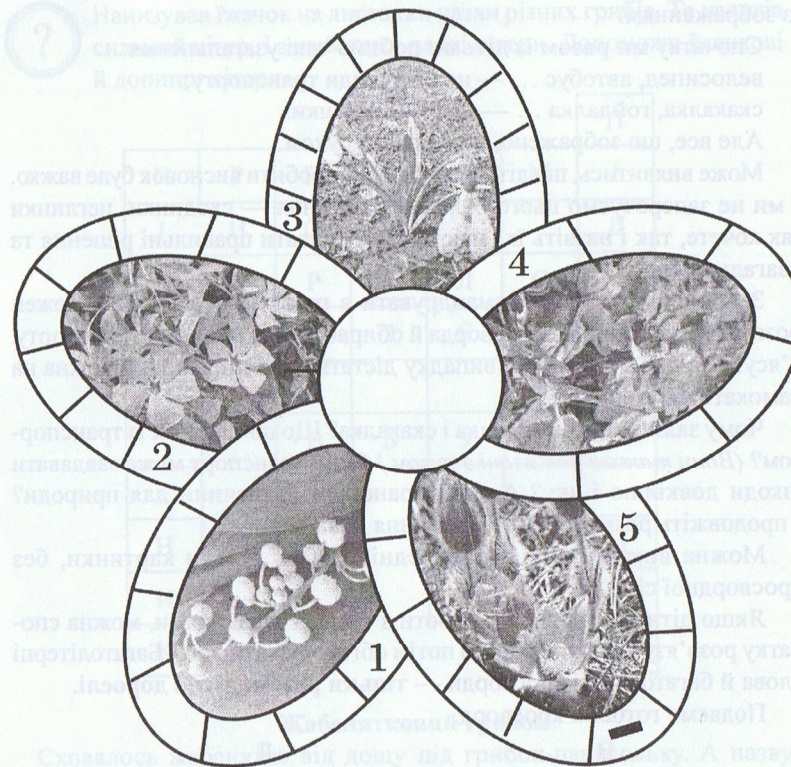
гриб має назву мухомор?

Напиши назву цього гриба в клітинках.

--	--	--	--	--	--

Знайди однакові букви в цьому слові.

Квітковий кросворд

- Розглянь рослини на кожній пелюстці квітки.
- Впиши назву кожної квітки.
- Яка з цих квіток тобі подобається найбільше? Чому?
- Чому ці рослини потребують охорони?

(вправа-нос 'вжл'ф 'жнж'с'р'д'и 'м'н'я'д'ар 'в'ж'я'в'но'х'я)

і До розв'язання достатньо великих, а іноді складних кросвордів дітей слід підводити поступово, щоб вони не втратили до нього інтересу. Можна обрати кілька шляхів. Перед розв'язанням кросворда можна розглянути все, що зображено на малюнках, картинках, які допомагають розв'язати кросворд. З'ясувати разом із дітьми, чому зібрані саме ці картинки. Що об'єднує їх? Які особливості чи властивості вони мають? Звернути увагу на найсуттєвіші ознаки об'єктів на малюнках.

Наприклад, у кросвордах, що подаються далі, використано картинки із зображенням.

Спочатку ми разом із дітьми робимо такі узагальнення:
велосипед, автобус ... — це різні види транспорту;
скакалка, гойдалка ... — це різні іграшки.

Але все, що зображено, пов'язано з рухом.

Може виявитись, що дітям самостійно зробити висновок буде важко. І ми не заперечуємо цього. Але ваші питання — сходишки, цеглинки (як хочете, так і назвіть їх) мають стимулювати правильні рішення та узагальнення.

Запропонуйте дітям помандрувати в гості до Михайлика. Кожен розглядає малюнки до кросворда й обирає собі якийсь вид транспорту. З'ясуйте з дітьми, у якому випадку дістатись до Михайлика можна на самокаті або велосипеді.

Чому залишились гойдалка і скакалка? Що об'єднує їх із транспортом? (Вони також пов'язані з рухом.) Який транспорт може завдавати шкоди довкіллю і яку? А який транспорт безпечний для природи? І продовжіть розмову про збереження довкілля.

Можна використати в попередній роботі тільки картинки, без кросвордної сітки.

Якщо діти мають досвід роботи з такими завданнями, можна спочатку розв'язувати кросворд, а потім обговорювати його. Багатолітерні слова й багатослівні кросворди — **тільки разом: діти і дорослі.**

Подасмо готовий кросворд.

В	Л
Е	І
Л	А В Т О Б У С
О	А
С К А К А Л К А	
И	
П	
Ч	Е М Е Т Р О
Г О Й Д А Л К А	
В	Ш
Е	И
Н	Н
	С А М О К А Т

Знайдіть картинки для кросворда.

Листочки від їжачка

Нанизував їжачок на листочки назви різних грибів. Та налетів сильний вітер, і загубились деякі літери. Допоможи їжачкові й допиши літери.

						П
П	Р	П	Г	З	М	І
І	И	О	Р			Д
Д	Ж	Р		Л	С	
		Х	З	Е	Л	
					Ю	
		В	Ь	У		
				Ш		
Н		А		К		Н
И				А		И
К						К

Жабенятковий грибок

Сховалось жабенятко від дощу під грибок-парасольку. А назву гриба не знає.

Напишіть назву цього гриба із запропонованих тут букв. А ще які назви грибів можна зібрати з цих букв?

Ь	Р	В	[]	[]	[]	[]	[]	О	Е	Х
О	У	О	[]	[]	[]	[]	[]	П	О	Н
И	К		[]	[]	[]	[]	[]	Б	И	К
О	М		[]	[]	[]	[]	[]	М	Р	

(Мухомор, борозняк, опеньки)

Два грибки

Із цих букв можна написати назви двох грибів. Яких? Чим вони відрізняються один від одного? Який із них не можна вживати в їжу? Чому? Познач його червоним кружечком.

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

Л Б А
 І Л И К
 Б И О А
 П Г Г
 А І Р Й
 Д Н

(Вити гриби, білі і чорні)

Склади назву грибів із запропонованих букв.

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--

(Масло, тисичка, сиріжка)

Р А
 К О
 І О
 С Л Л А К
 К Л И М
 Ч Ю С А І С
 Ж І С

Міні-кросворди

Впишіть сюди «суха трава» так, щоб у кожній клітинці була лише одна літера. Чому тут намальовано корову?

--	--	--	--

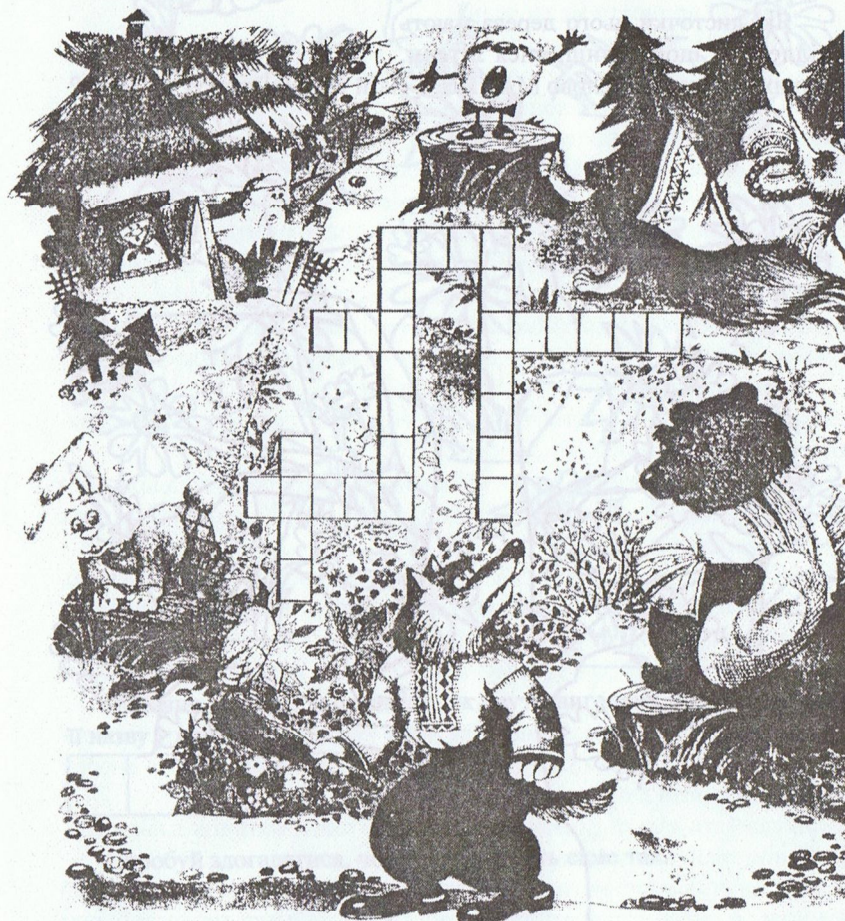

А сюди впишіть «замерзла вода» з тією самою умовою.

--	--	--

Казковий кросворд

Певні, що ви одразу відгадали, до якої народної казки надано ці ілюстрації. У відповідні клітинки впишіть дійових осіб цієї чудової казки.

ЛАБІРИНТИ

і Лабіринти використовують у роботі з дітьми всіх вікових груп. Вони представлені переплетінням 3—4 ліній, яке поступово ускладнюється. Надалі використовують і складніші, навіть багатоярусні лабіринти. Для розгадування лабіринту слід розв'язати практичне завдання:

- допомогти зайченяткові знайти дорогу до мами-зайчихи;
- бджілці принести мед у вулик...

Для розв'язання завдань екологічного виховання лабіринти повинні бути сюжетними. Вибрати хід, оминати глухий кут, розгадати геометричну сітку ходів — усе це підпорядковується певній меті: допомогти тваринці, рослині; захистити деревце, пташку...

Після розв'язання завдання і знаходження правильного ходу слід обрати саме той момент, коли є можливість для обговорення ситуації:

- що могло б трапитись, якби ми не знайшли дорогу до слимачка;
- що могло б трапитись, якби ми не показали доріжку зайченяткові до його хатинки, а йому була відкрита стежка до хатки вовка...

Саме це обговорення дає можливість наповнити душу дитини добром і любов'ю, дати відчуття відповідальності за найменшу дрібку на Землі.

Водночас лабіринти корисні для розумового розвитку дитини. Вони розвивають у малюків наполегливість, уміння зосереджуватись, сприяють розвитку логічного мислення.

Використовувати лабіринти найкраще за принципом «від простого до складного» (складніша сітка ходів, збільшення кількості глухих кутів і розгалужень).

Найчастіше лабіринт має один правильний розв'язок. А можливо, так скласти лабіринт, що буде два (а іноді і три) варіанти розв'язання завдання. У лабіринті, у якому зайченя шукає дорогу до своєї хатки, можна відкрити ще дві стежки: одна приведе в ліс, на кінці другої стежки на зайченя очікує лисиця.

Так, ускладнюючи завдання для дітей (якою ж стежкою краще повести зайчика), створюється проблемна ситуація, яка потребує вибору найкращого розв'язку з кількох можливих.

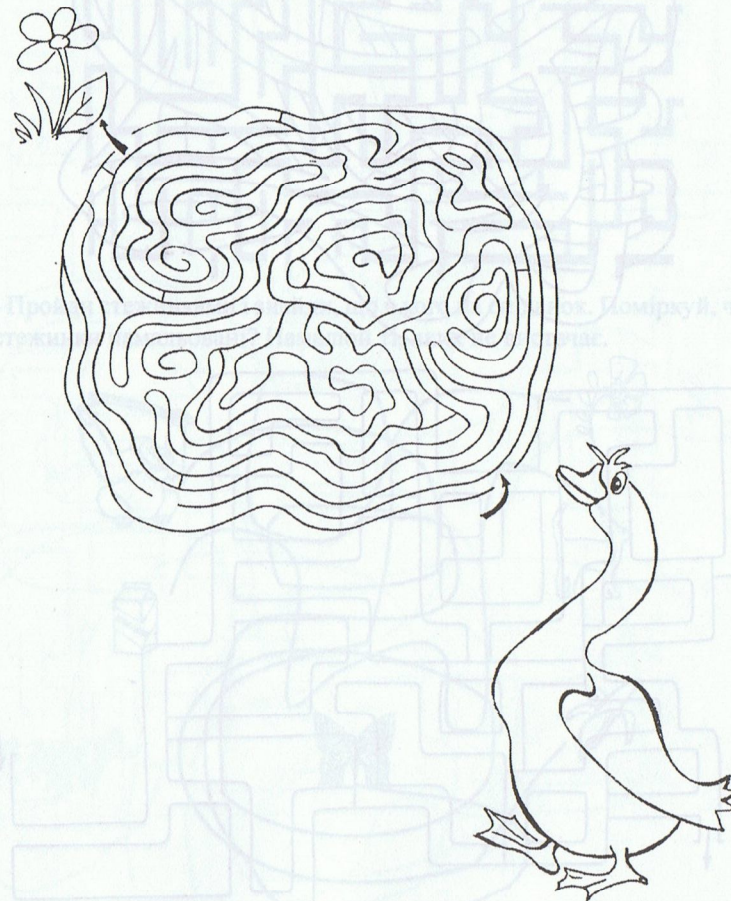
Якщо мати кілька різних за складністю схем, матриць лабіринтів, то можна знайти безліч варіантів завдань.

Так, зайчик може мати лише одну стежку без глухих кутів до своєї домівки. А інша схема лабіринту поставить зайчика перед вибором

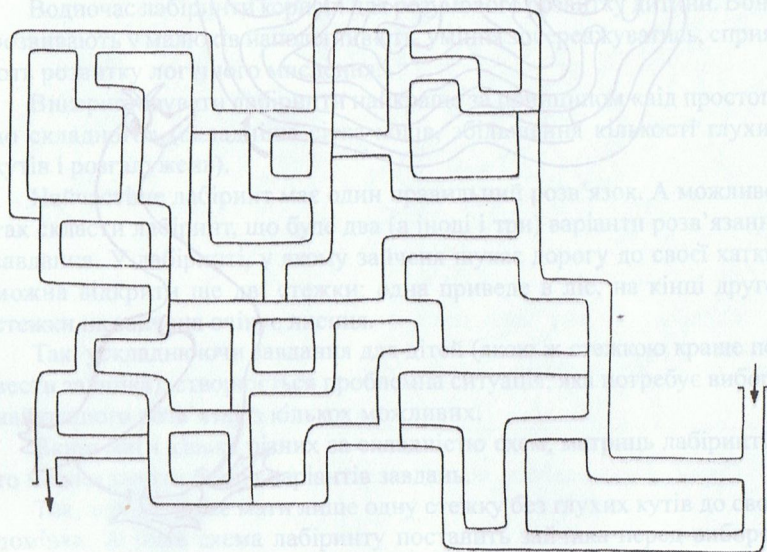
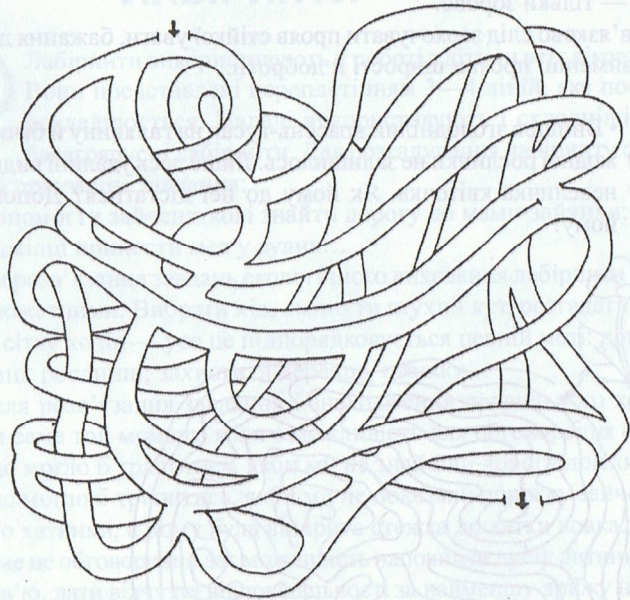
свого порятунку на двох (або трьох) стежках. Спочатку можна разом із дитиною відстежувати ходи з допомогою олівця, крейди, поміток, а потім — тільки зорово.

Обов'язково слід заохочувати прояв стійкої уваги, бажання досягти мети, найменші прояви ширості й доброти.

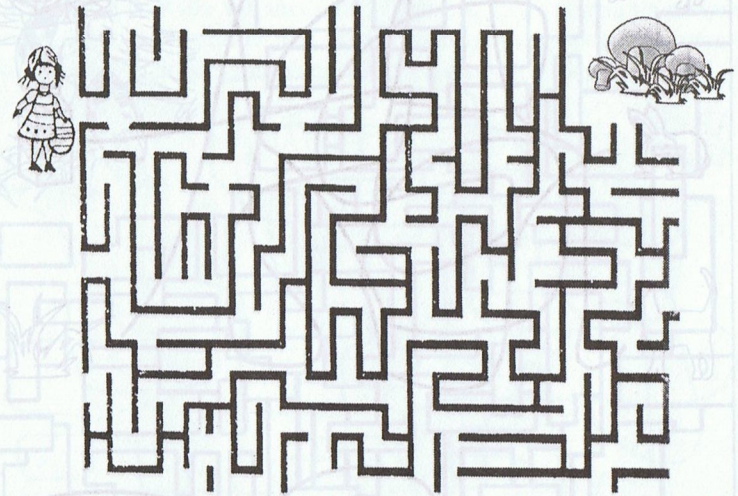
? Вийшов зголднілий красень-гусак на галявину й бачить, що жодної рослини не залишилось. Лише десь удаліні видніється невеличка квіточка. Як йому до неї дістатися? Допоможіть йому!

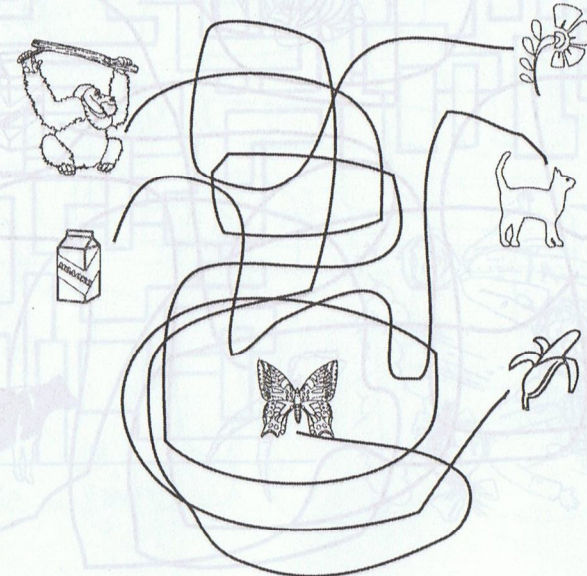
• На цих матрицях можна вставити будь-що: бджолу й вулик...
Пропонуємо читачам використати матриці за потреби.

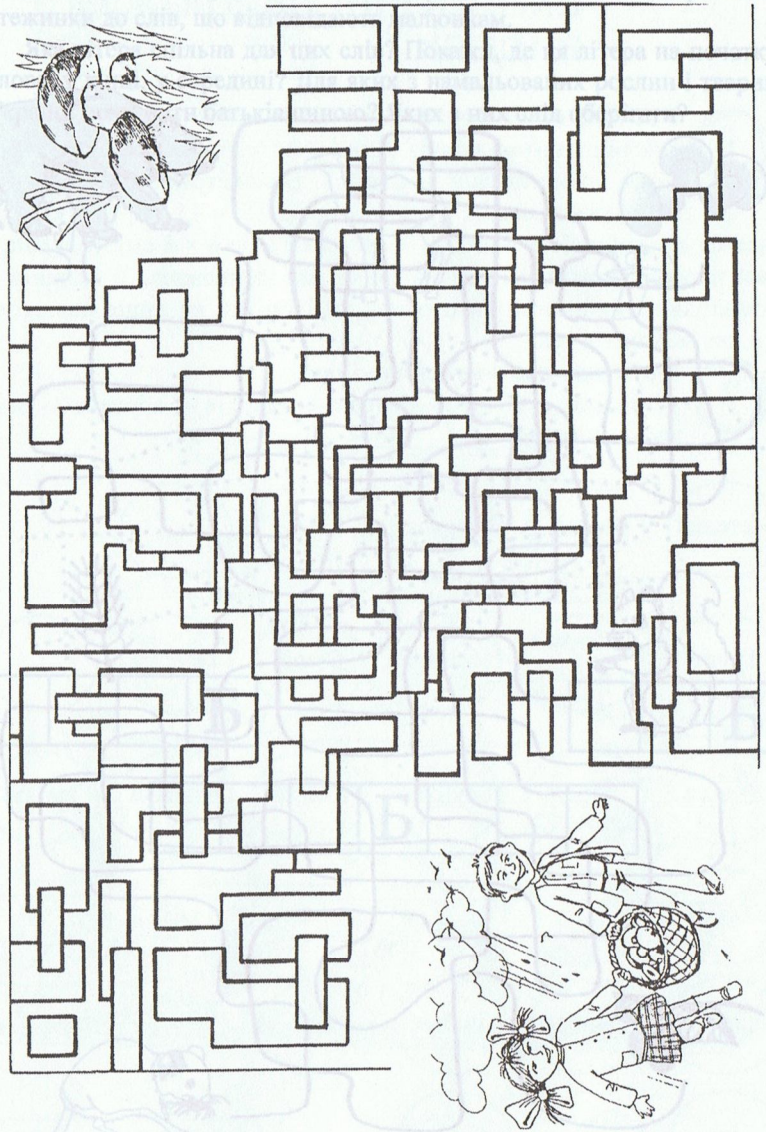
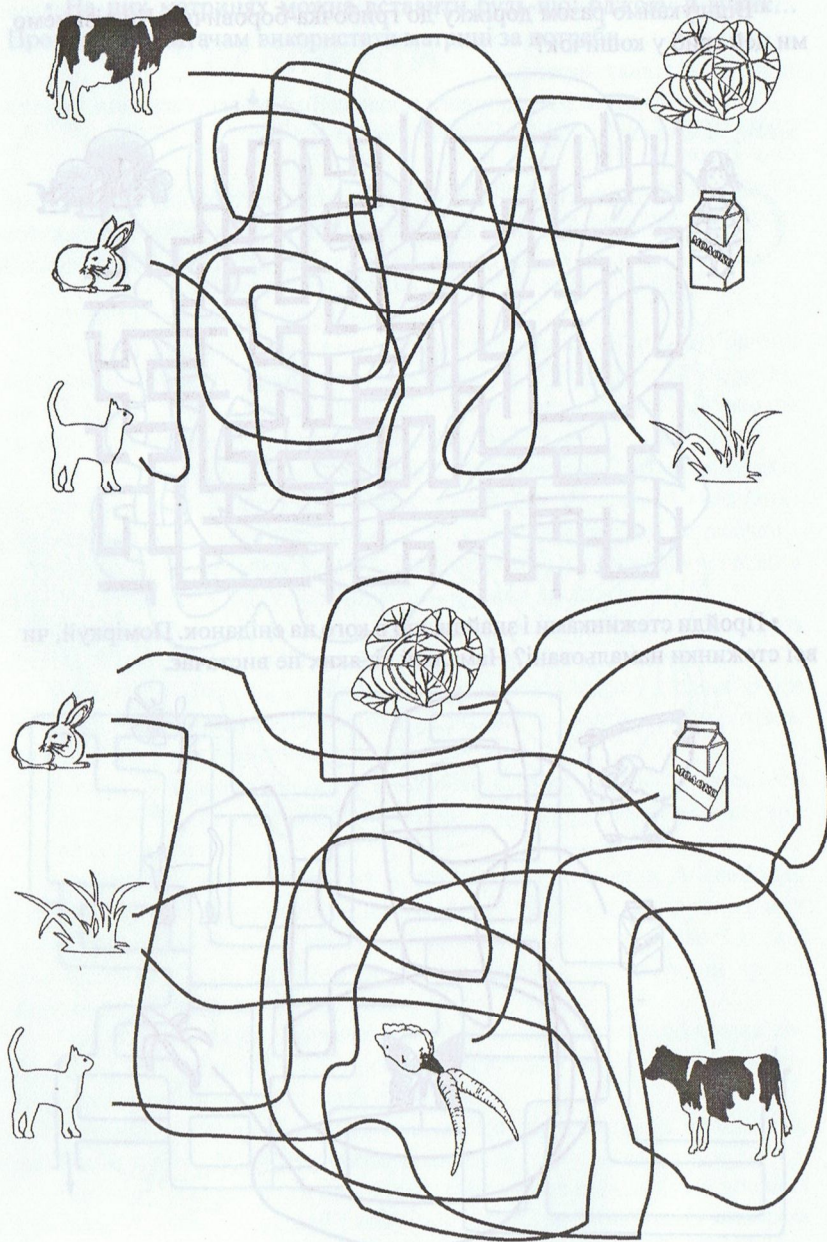

• Відшукаймо разом доріжку до грибочка-боровичка. Чи візьмемо ми цей гриб у кошечок?

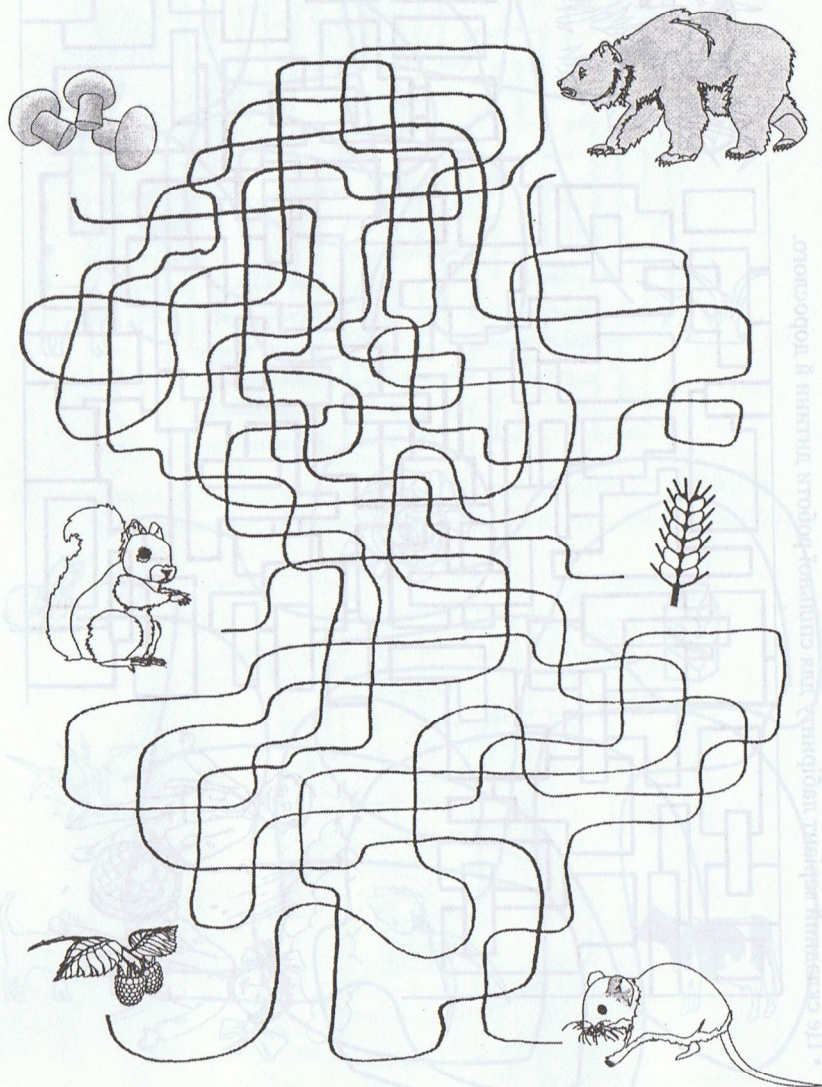
• Пройди стежинками і знайди, що в кого на сніданок. Поміркуй, чи всі стежинки намальовані? Намалюй ті, яких не вистачає.

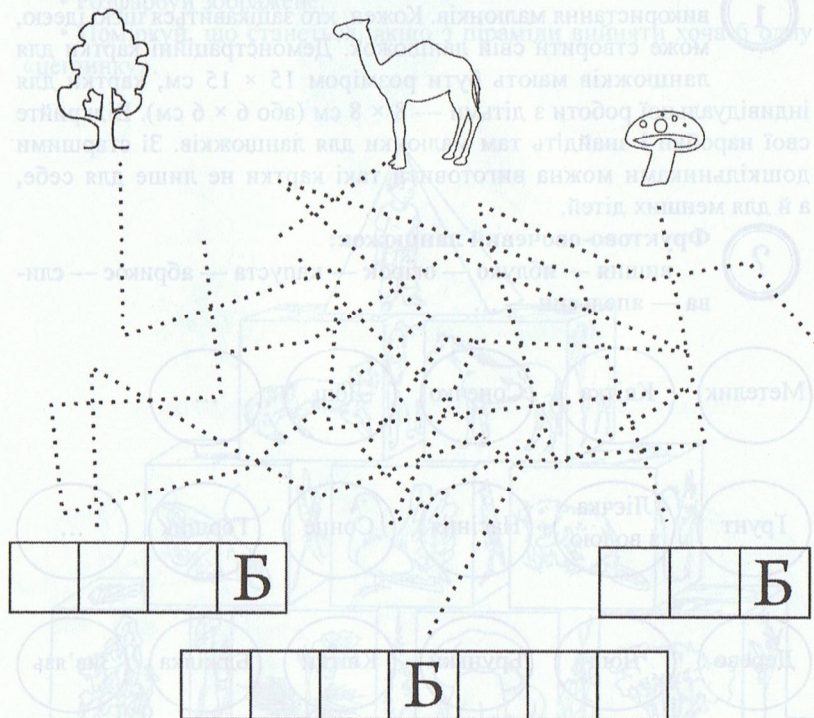
• Це складний варіант лабіринту для спільної роботи дитини й дорослого.

• Піді разом із звірятами стежинками лабіринту й дізнайся, у кого що на сніданок.

• До яких букв необхідно прокласти стежинки від малюнків? Чому? Допиши букви в порожніх клітинках, щоб вийшли слова. «Проведи» стежинки до слів, що відповідають малюнкам.

Яка літера спільна для цих слів? Покажи, де ця літера на початку слова, у кінці, у середині? Для яких з намальованих рослин і тварин Україна може бути батьківщиною? Яких з них слід оберігати?

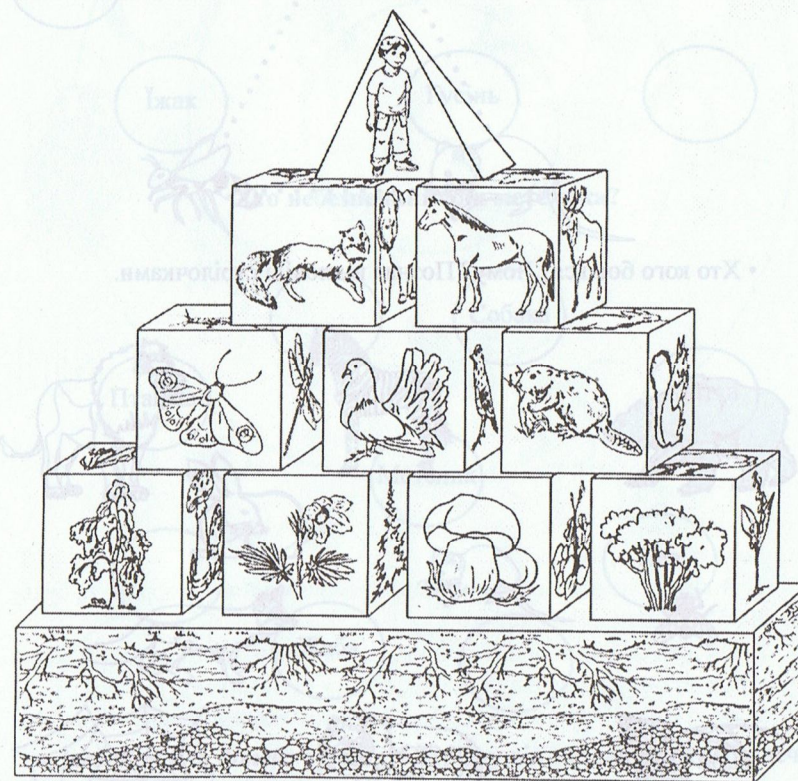
ЕКОЛОГІЧНІ ЛАНЦЮЖКИ В ІДЕЯХ

і У посібнику ми пропонуємо читачам екологічні ланцюжки без використання малюнків. Кожен, хто зацікавиться цією ідеєю, може створити свій ланцюжок. Демонстраційні картки для ланцюжків мають бути розміром 15×15 см, картки для індивідуальної роботи з дітьми — 8×8 см (або 6×6 см). Відкрийте свої наробки і знайдіть там малюнки для ланцюжків. Зі старшими дошкільниками можна виготовити такі картки не лише для себе, а й для менших дітей.

? **Фруктово-овочевий ланцюжок:**
вишня — яблуко — огірок — капуста — абрикос — слива — апельсин — ...

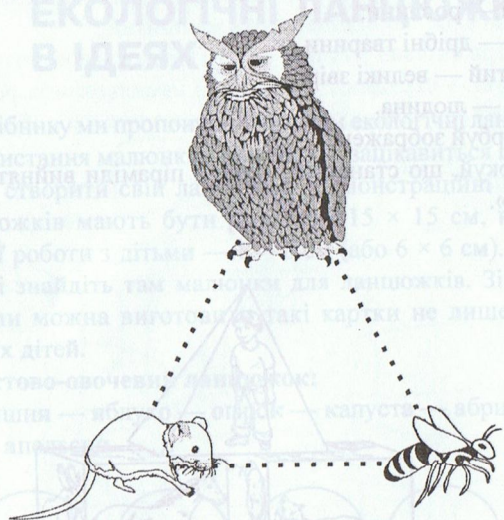
Метелик	Квітка	Сонечко	Дош	...	
Грунт	Ліска з водою	Насіння	Сонце	Горщик	...
Дерево	Дош	Бруньки	Квітки	Бджілка	Зав'язь
Павучок	...				
Ікринка	Мальок	Рибка	...		
Ікра	Головастик	...			

* Природу нашої планети можна уявити у вигляді піраміди.
Перший її ярус — це грунт.
Другий — рослини.
Третій — дрібні тварини.
Четвертий — великі звірі.
П'ятий — людина.
• Розфарбуй зображене.
• Поміркуй, що станеться, якщо з піраміди вийняти хоча б одну «цеглинку».

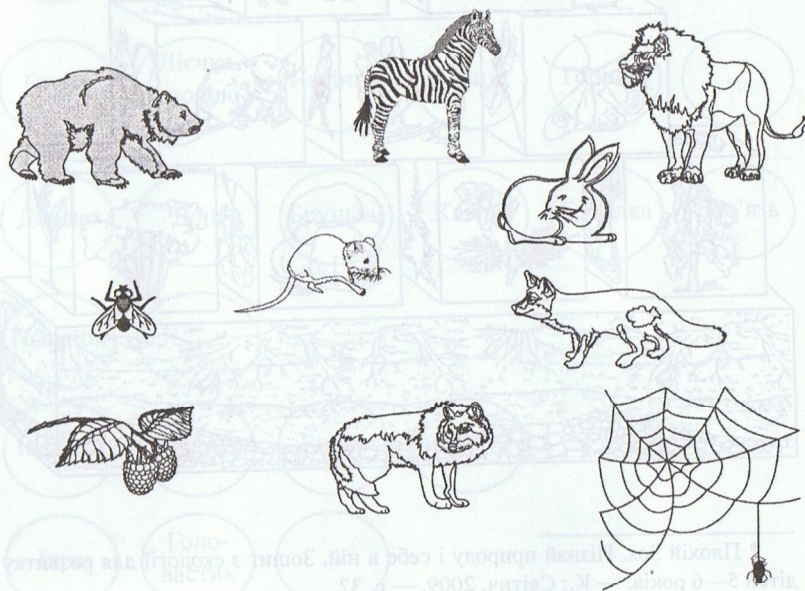

* Плохій Зоя. Пізнай природу і себе в ній. Зошит з екології для розвитку дітей 5—6 років. — К.: Світич, 2009. — с. 32.

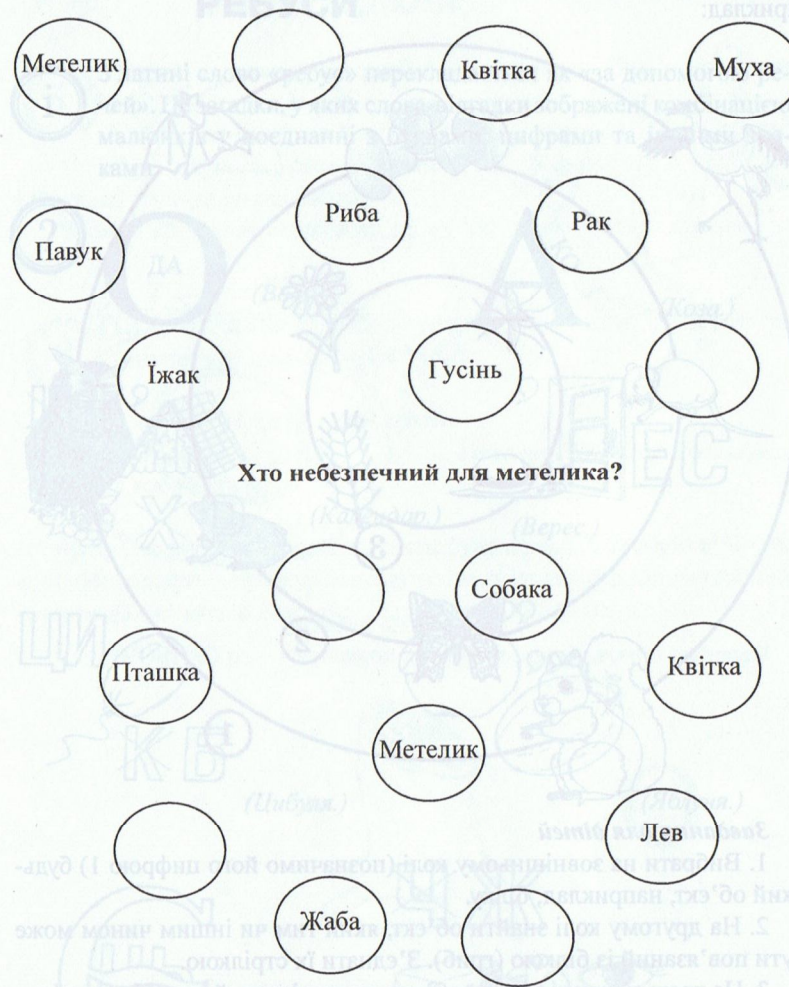
• Хто з ким дружить? Хто кого боїться? Чому? Познач відповіді стрілочками: зелена стрілочка — дружить, червона — боїться.

• Хто кого боїться? Чому? Познач відповіді стрілочками.

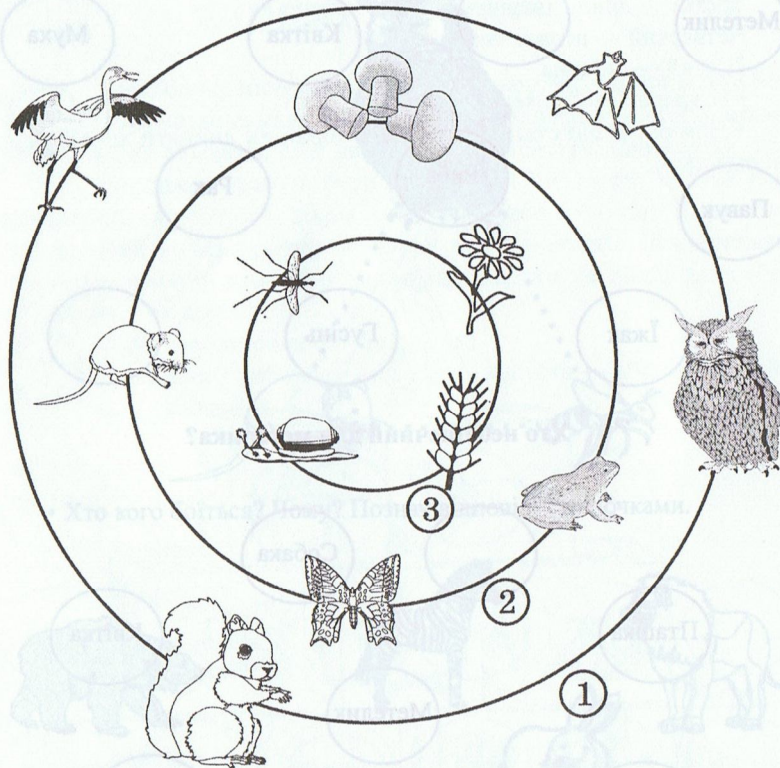
• Уважно розгляньте малюнки. Поміркуйте, хто ким може житися, поєднайте малюнки стрілками.

Завдання для дітей: проведіть стрілку від метелика до небезпечного ворога.

Аналогічно можна побудувати гру «Вороги та друзі». У хаотичному розташуванні малюнків діти добирають пари, поєднуючи «друзів» — зеленим олівцем, а «ворогів» — червоним.

• Використавши концентричні кола, можна показати залежності, причинно-наслідкові зв'язки в тваринному світі і світі рослин. Наприклад:

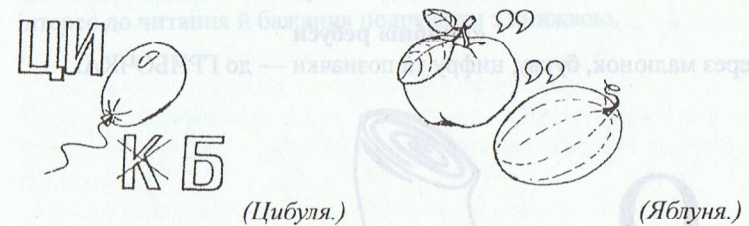
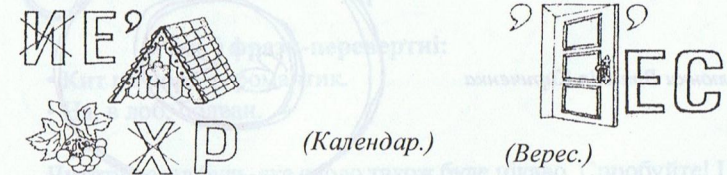
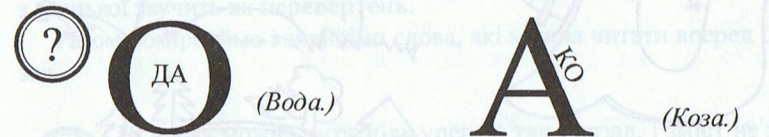

Завдання для дітей

1. Вибрати на зовнішньому колі (позначимо його цифрою 1) будь-який об'єкт, наприклад, білку.
 2. На другому колі знайти об'єкт, який тим чи іншим чином може бути пов'язаний із білкою (гриб). З'єднати їх стрілкою.
 3. На третьому колі знайти об'єкт, що пов'язаний із грибочком і також з'єднати їх стрілкою.
- Обговорити з дітьми проблемну ситуацію: як залежить життя білки від слимака.
Педагог може придумувати такі завдання самостійно, з огляду на вік та індивідуальні можливості дітей.

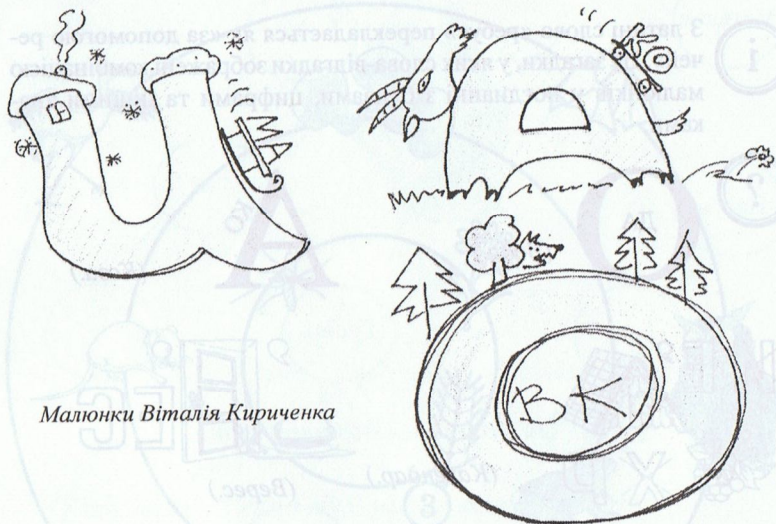
РЕБУСИ

і З латині слово «ребус» перекладається як «за допомогою речей». Це загадки, у яких слова-відгадки зображені комбінацією малюнків у поєднанні з буквами, цифрами та іншими знаками.

Ці ребуси склала Любомира Калуська (м. Івано-Франківськ).

• Уважно розгляньте ці чудернацькі малюнки. Отже, як — відгадали, що тут зашифровано?

Малюнки Віталія Кириченка

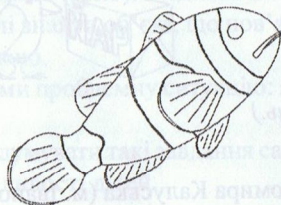
«Грибні» ребуси

Через малюнок, букву, цифру та позначки — до ГРИБОЧКА.

О

Г

А

ПАЛІНДРОМ

і Згадаймо казку про дерев'яного чоловічка. Пам'ятаєте, який диктант писав Буратіно? «А роза упала на лапу Азора...». Спробуйте тепер прочитати цю фразу навпаки. Ну що, цікаво? Така чарівна фраза має назву **паліндром**, що в перекладі з грецької звучить як **перевертень**.

Разом поміркуймо і знайдімо слова, які можна читати вперед і назад.

? Ці слова можна читати як уперед, так і назад, і зміст не зміниться: **око, дід, біб, кок, Алла**.

А ось і фрази-перевертні:

- Кит на морі — романтик.
- На, в лоб, болван.

Читати назад будь-яке слово також буде цікаво. Спробуйте! Ця така собі нібито забавка може бути поштовхом до того, що в дитини виникне інтерес до читання й бажання подружити з книжкою.

РОЗМАЛЬОВКИ

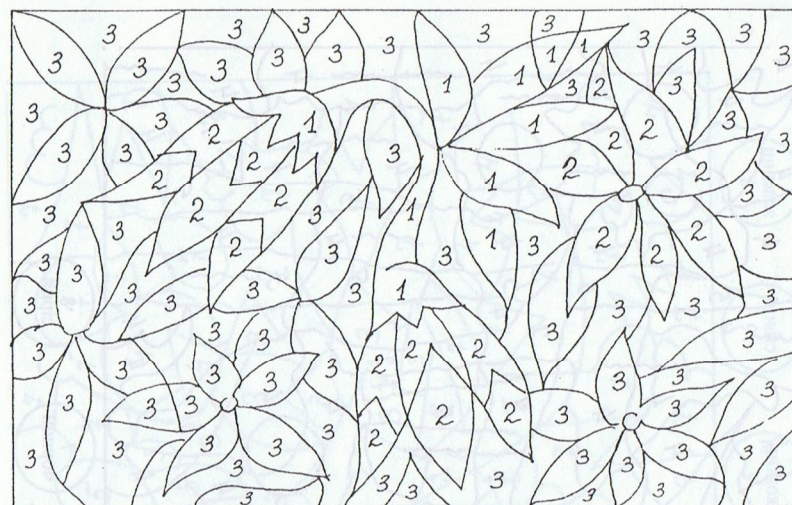
Любий друже!

і Перед тобою «зачаровані» картинки. Спробуй і ти стати чарівником. Кольорові олівці — твої помічники в цьому.

Прочитай назви кольорів у кружечках із цифрами, розфарбуй їх олівцями.

Якщо після розв'язання прикладу на фрагменті малюнка ти отримав 5, розфарбуй фрагмент кольором, який є на кружечку з цифрою 5.

Бажаємо успіхів у художньому «чаклуванні». Ти побачиш, як з допомогою олівця вийде цікава картинка.

Після розмальовки цієї картинки можна поговорити з дітьми про таке: які рослини зображені на малюнку; якого кольору в них пелюстки, листячко; у яку пору року зацвітають підсніжники; чи бачили ви підсніжники іншого кольору.

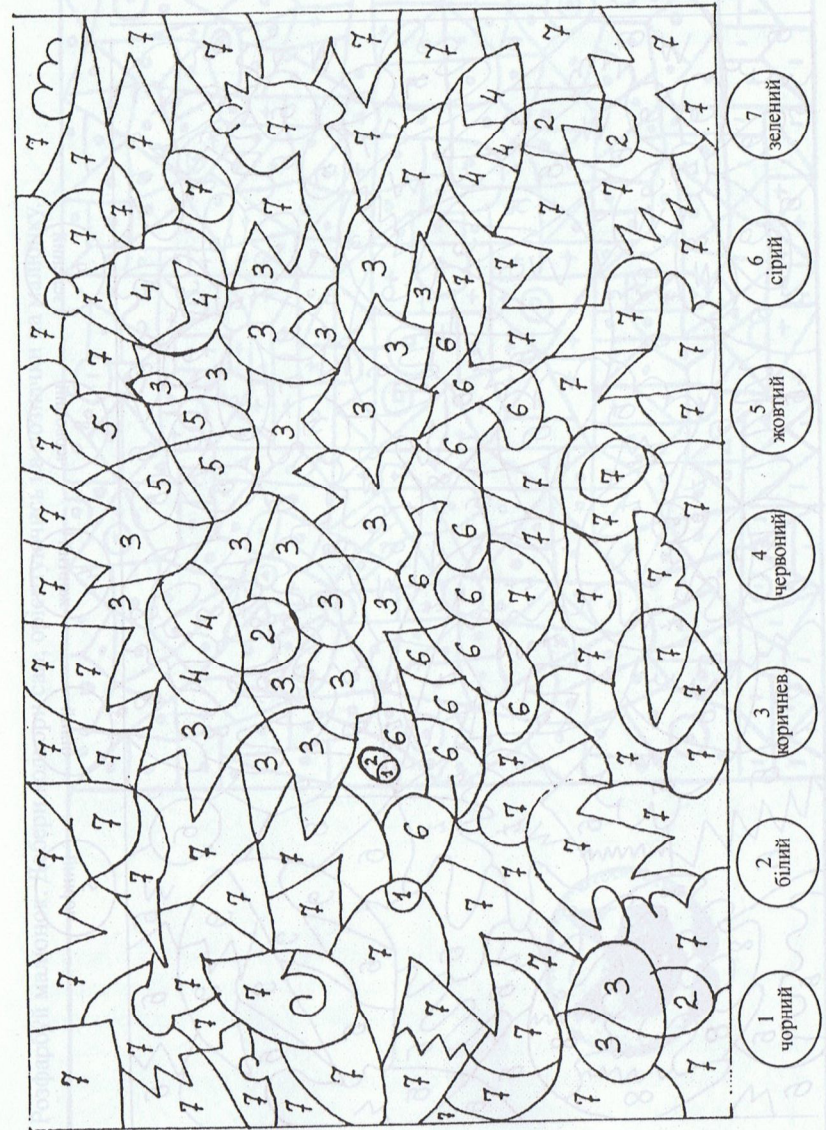
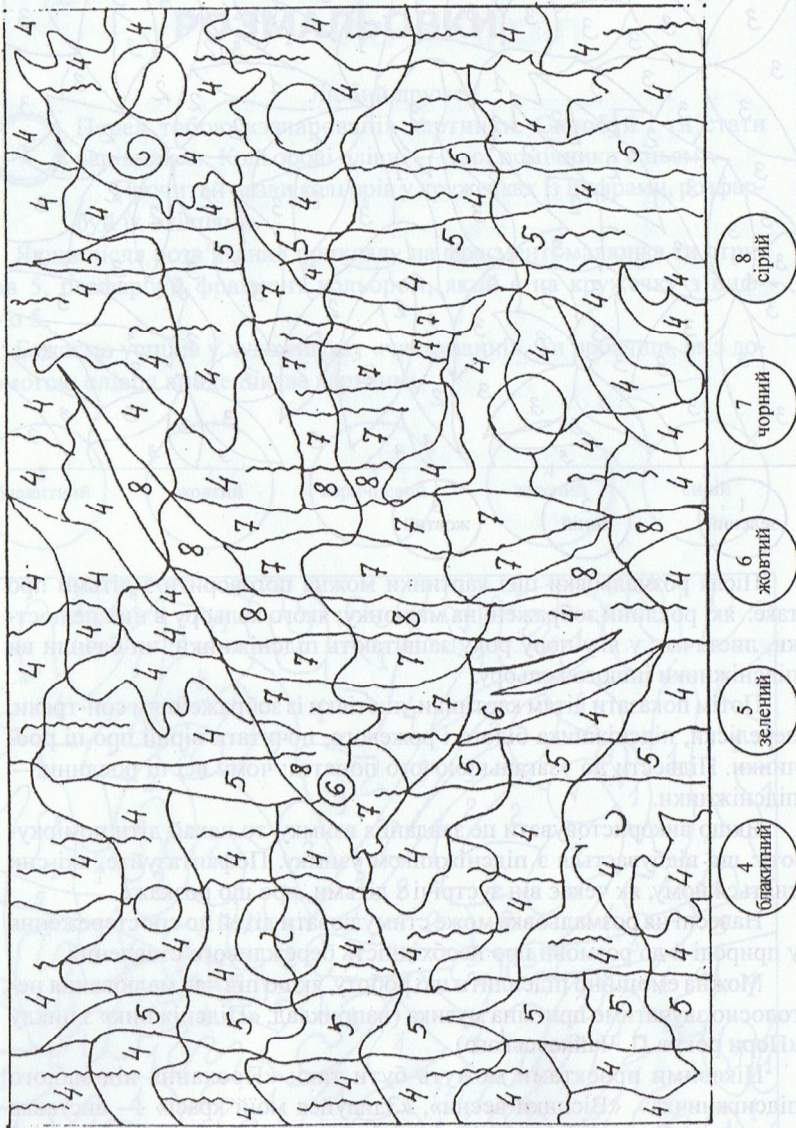
Потім показати дітям картинку, листівки із зображенням сон-трави, переліски, підсніжника білого і рожевого, почитати вірші про ці рослини. Підвести до узагальнюючого поняття: чому всі ці рослини — підсніжники.

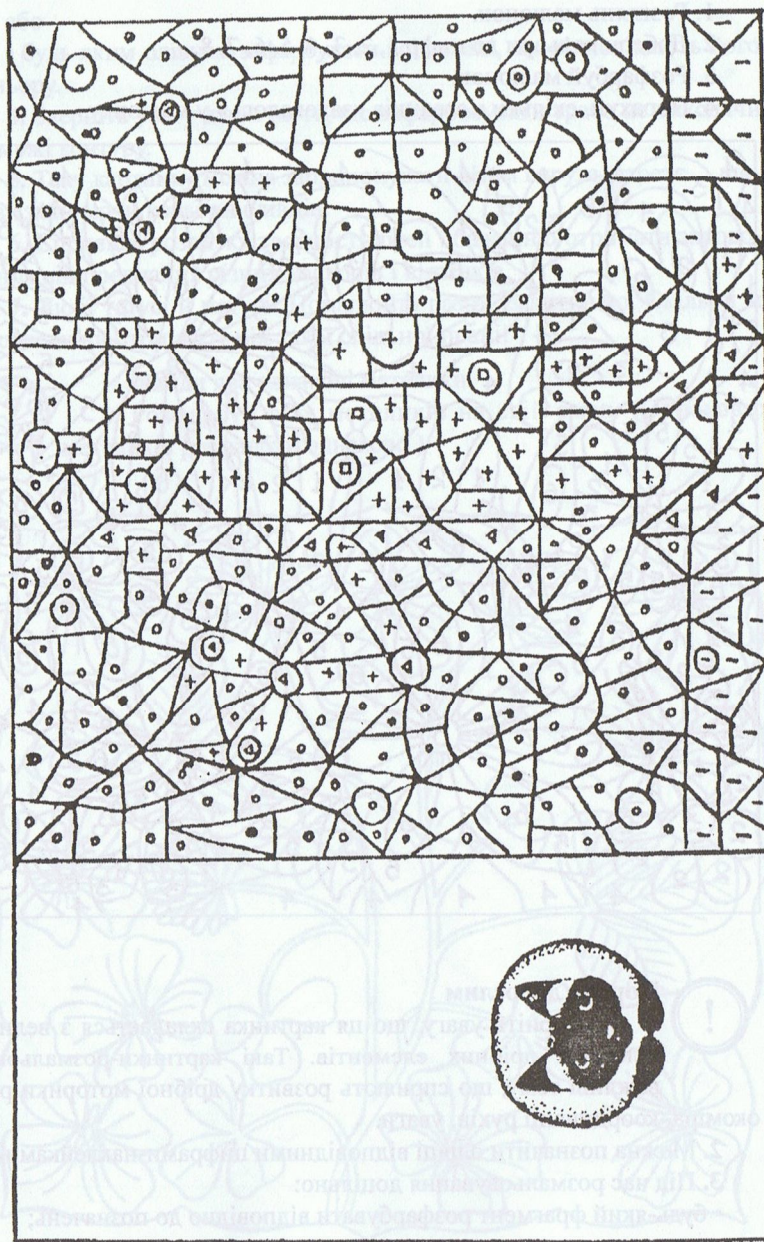
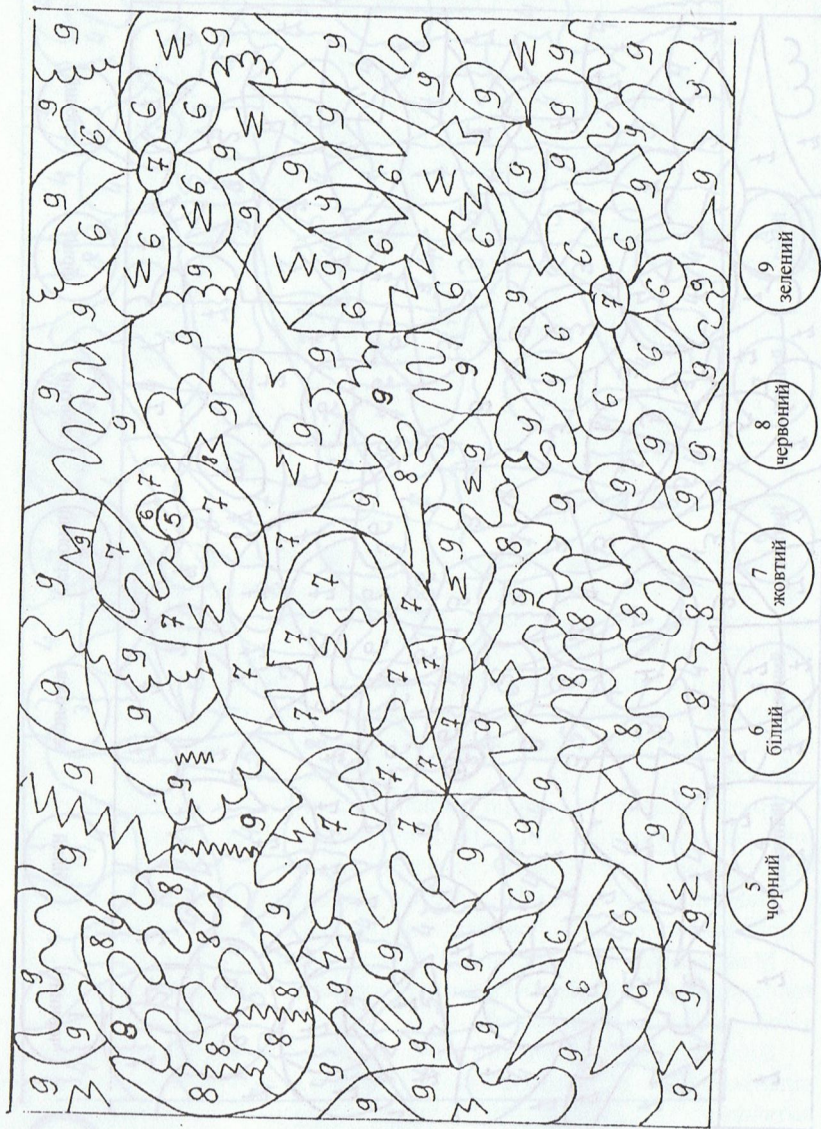
Якщо використовувати це завдання взимку, то нехай діти поміркують: що відбувається з підсніжником узимку. Пофантазуйте, які сни сняться йому, як чекає він зустрічі з дітьми, про що розкаже.

Навесні ця розмальовка може стимулювати дітей до спостереження у природі й до розмови про необхідність бережливого ставлення.

Можна емоційно підсилити цю роботу, якщо під час малювання негослобно звучатиме приємна музика (наприклад, «Підсніжник» з циклу «Пори року» П. Чайковського).

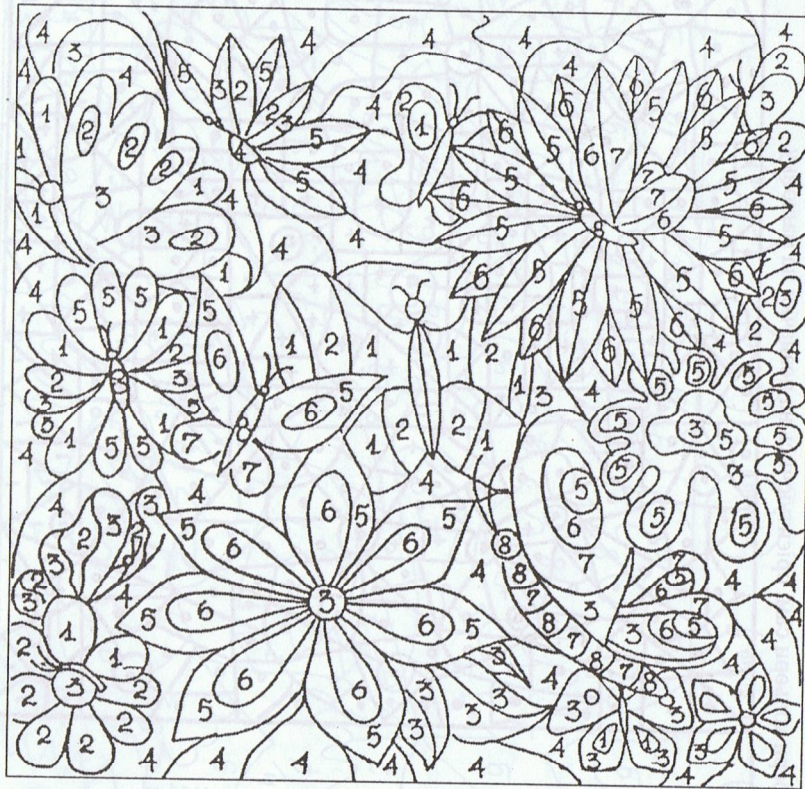
Цікавими проектами можуть бути такі: «Прохання від малого підсніжничка», «Вісники весни», «Здивуйся моїй красі» — виставка дитячих робіт у різноманітній техніці: малюванні, аплікації, оригамі, вишивці тощо. Такий проект об'єднає дітей, батьків і вихователів. Відомо, що спільні справи — значна рушійна сила на шляху до доброго серця.

• Розфарбуй малюнок. Добери кольори сам, орієнтуючись на позначки на малюнку.

1. Розглянь малюнок.
2. Добери кольори до цифр 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.
3. Розфарбуй малюнок.
4. Порахуй, скільки метеликів «заховалось» у малюнку.

Поради дорослим

1. Зверніть увагу, що ця картинка складається з великої кількості дрібних елементів. Такі картинки-розмальовки важливі тому, що сприяють розвитку дрібної моторики рук, окоміра, координації рухів, уваги.
2. Можна позначити олівці відповідними цифрами-наклейками.
3. Під час розмальовування доцільно:
 - будь-який фрагмент розфарбувати відповідно до позначень;

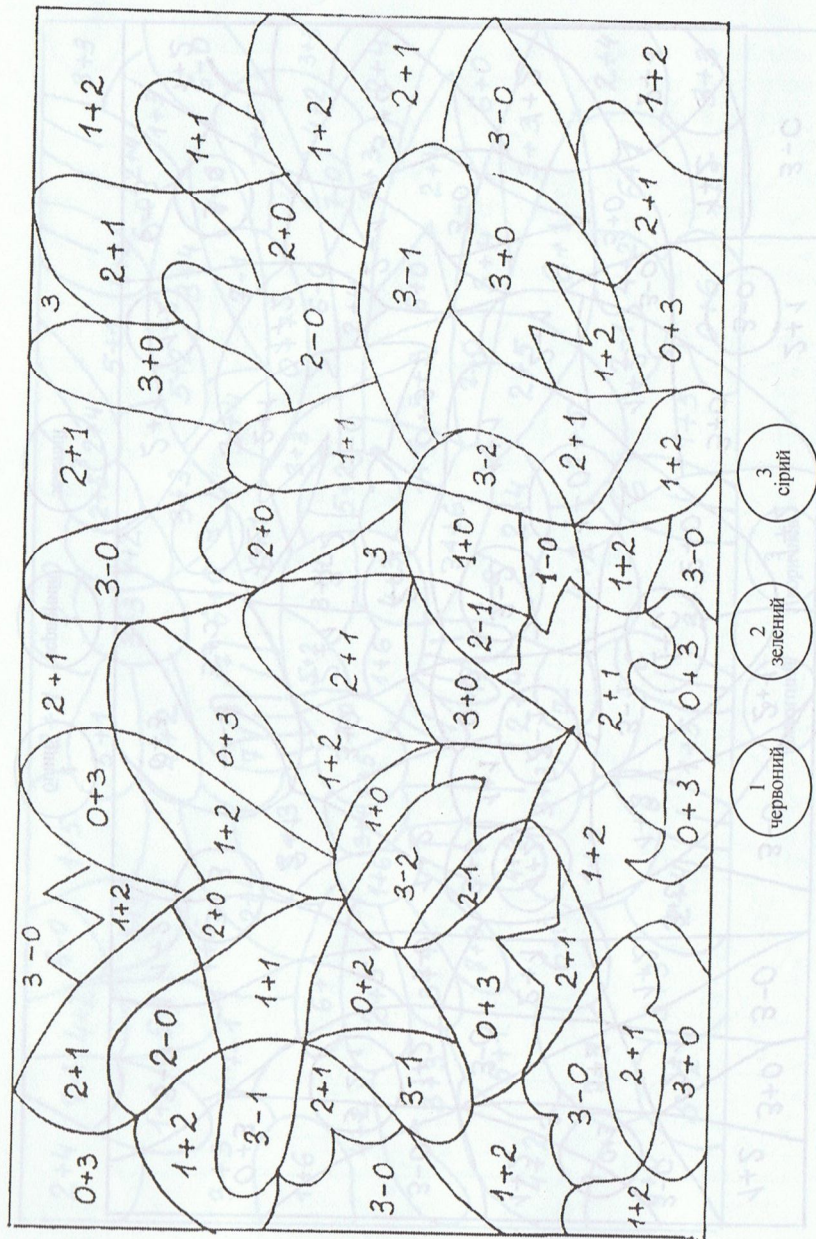
або

- будь-яким олівцем зафарбувати всі деталі, що відповідають його кольору.
4. Зверніть увагу дітей на те, що зафарбовувати треба не виходячи за межі контуру.
 5. Таку картинку можна запропонувати дітям вдруге, втретє... що-разу змінюючи кольори олівців.
 6. Сприяйте розвитку творчості дітей і бажанню отримати задоволення від поєднання різних кольорів і відтінків.
 7. Любі татусі й маусі! Помалюйте разом із дитиною. Скільки ж насолоди ви отримаєте від такої спільної праці!

1. Знайди два однакові метелики.
2. Розфарбуй всіх метеликів на свій смак. (Однакових метеликів розфарбуй однаково.)

ПЕРЕПЛУТАНКИ

Цей вірш-переплутанка дає змогу поміркувати — знайти невідповідність, повеселитись. Запропонуйте дітям виконати ролі цапа, горобців та інших, намалювати плутанинки, зрозуміти — у природі все має бути в гармонії і відповідності.

Думаю, міркую, розумію.

От так диво-дивина —
 Виріс ріг у кабана.
 Льоха вбралася у пір'я,
 Пси прорили все подвір'я.
 А цапсько в курнику
 Заспівав: «Ку-ку-рі-ку!».
 Лізуть горобці під квочку,
 Щоб сховатись в холодочку.
 А ягнята, мов коти,
 Геть обсіли всі плоти.
 Віл на яворі пасеться,
 Кіт у кошику несеться.
 А індики на воді
 Плавають, мов лебеді.
 А тепер скажіть мені —
 Де тут правда, а де ні?

А. Григорук

Гармонія

У природі — рівновага,
 Всім приділена увага.
 Засць має довгі ноги,
 У козла — копита й роги,
 Сокіл в крилах має силу,
 Стриж в польоті

бистрокрилий.

Черпаха не втікає,
 Бо надійний панцир має.
 В їжака — колюча шуба, —
 Їжака і вовк не скуба.

Не вмیرали ще від спеки
 Ні ворони, ні лелеки,
 Бо в природі є водиця,
 Полети — спускайся,
 напийся.

Сніг мете, мороз лютує —
 Ліс у шубі не бідує.
 Все навколо замерзає —
 Цап про чоботи не дбає.
 Ні сороки, ні синиці
 Не вдягають рукавиці.

І птахи, і звірі, й квіти
У природі — вільні діти.
Всіх природа не забула.
Всіх до себе пригорнула.
Сонце світить, сонце сяє,
Пестить землю, зігріває.

Землю щедру і багату —
Велетенську нашу хагу.
Все візьмемо до уваги,
Не порушим рівноваги.

В. Косовський

Заблукала літера

Жили собі дружні сестриці-літери. Від ранку до вечора складали вони слова. З цих слів виходили веселі й цікаві книжки для дітей. Найбільше вони любили точність і охайність і завжди ставали одна за одною так, щоб слово вийшло без помилок.

Одного разу якийсь злодюга увірвався до сестричок-літер і переплутав усе. І радів із того, що тепер ніхто нічого не зрозуміє.

Посіяв дідусь на грядці маки,
А виростили на грядці раки.
Яка літера загубилась?

УСЯКА ВСЯЧИНА

Розумні вірші

Білий цукор-рафінад,
Міцний цукор-рафінад

Вихвалявся:

— Я дуже твердий,

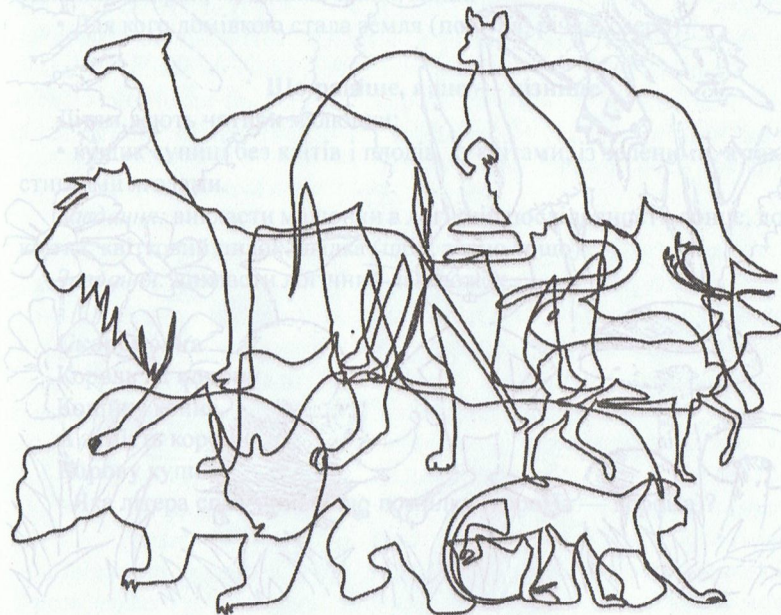
Я діаманту друг і брат.

Але одного разу увечері...

• Що могло статись із цукром увечері? (Зустрівся з окропом і розтанув твердий цукор.)

Зоопарк на сторінці

Після екскурсії у вихідні дні в зоопарк згадайте з дітьми, кого ви там побачили. Поговоріть зі своєю дитиною про деякі особливості зустрічі з тваринами, хто запам'ятався найбільше й чому. Запропонуйте дитині знайти усіх тварин, що «заховалися» на цьому малюнку.

Розмальовка

На цій картинці розфарбуй спочатку все, що належить до живої природи, а потім те, що — до неживої природи.

Гра «Хто де живе?»

(За віршем О. Орач)

У кожного є свій дім. Ми живемо в будинках. Пташка мостить собі гніздечко. Слимак свою хатинку-мушлю тягне на собі, куди б не йшов. Зараз я називатиму тварину, а ви будете говорити, де вона живе.

Білка селиться в дуплі,
Їжачисько — у кублі,
Ведмедиця — у барлозі,
Вепр — у хащах верболозів,
Вовк — у лігві,
Лис — у норах,
Тигр — у джунглях,
Барс — у горах,
Красень-олень — у лісах,
А верблюд — в пустелі,
А могутній птах орел —
У гнізді на скелі.

- А тепер назвемо домівки хробака (дошового черв'яка), крота, бджілки, ящірки, метелика, зайця, миші.
- Для кого домівкою стала земля (повітря, річка, озеро)?

Що раніше, а що — пізніше

Дітям дають чотири малюнки:

- кущик суніці без квітів і плодів, із квітами, із зеленими, а також стиглими ягодами.

Завдання: викласти малюнки в логічній послідовності: сонце, дощ, квітка, квітковий пилок, ягідка (плід, зерно тощо).

Завдання: викласти логічний ланцюжок.

Скоромовка

Король на корону

Копійку копив,

А замість корони

Корову купив.

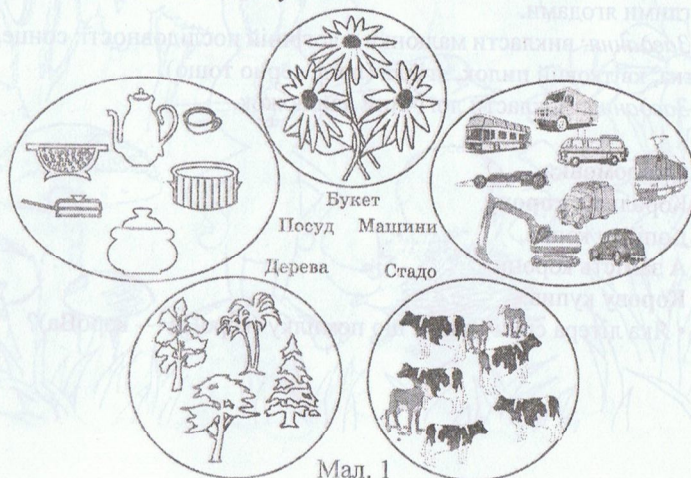
- Яка літера спричинила цю помилку (короНа — короВа)?

ЕКОЛОГІЯ ВЧИТЬ МИСЛИТИ

і До виваженої екологічно доцільної поведінки треба йти через розвиток мислення, вміння бачити причинно-наслідкові зв'язки, через розвиток вміння класифікувати, аналізувати, узагальнювати, систематизувати... У такій ситуації дитина краще орієнтується в природному оточенні. Завдяки добре навштованому розуму легше відкриваються дверцята в серце дитини, бо екологія — питання моральне.

Пропонуємо вам прокласти доріжку до екологічного виховання через логічне сприйняття довкілля. Сьогодні наша розмова про множини і особливості їх використання в розумовому розвитку дітей. Адресуємо цей наш погляд як вихователям, так і батькам.

Множина — одне з основних понять математики. Але, мабуть, ми не завжди замислюємося над тим, що поняттям «множина» ми часто-густо користуємося і в повсякденному житті (звісно, слова «множина» ми не використовуємо). Що ж таке «множина»? Що (або хто) може входити до складу множини? Множина — це сукупність об'єктів, які мають, принаймні, одну спільну властивість. Множина може охоплювати будь-які тварини, рослини, предмети, машини тощо. Об'єднує такі різноманітні об'єкти у множину їх спільна властивість (вона може бути будь-якою). На малюнку 1 зображено деякі з множин, які трапляються в повсякденному житті.

Мал. 1

На використання цих множин ми навели конспекти дидактичних ігор у цьому посібнику (див. с. 8—9).

Неважко пригадати, як називають множину овець, коней, бджіл, множину футболістів, які зібралися разом для гри, тощо. До того ж ми легко можемо розв'язати й обернене завдання — пригадати, з яких об'єктів складаються множини: поле, галявина, ліс, озеро, море, океан тощо. Чим відрізняються ці множини? Що є в них спільного? Порівняйте разом із дітьми елементи множини: озеро, річка, водопад, море, океан.

Множина. Здавалося б, це математичне поняття, яким мають оперувати діти середніх і старших класів на уроках математики та інформатики. Насправді завдання на класифікацію — це перші завдання на множини, і їх розв'язують у дитячих садках уже не один рік, але не називаючи групи об'єктів словом «множина». Та й це виправдано, бо означене поняття стане необхідним і дійовим пізніше, але щоб у школі поняття «множина» не стало чужим, незручним і важким, можна почати оперувати з множинами вже в дитячому садку на доступному малюкам рівні. Бо такі завдання розвивають уважність, спостережливість, діти вчаться узагальнювати, знаходити різноманітні властивості об'єктів, виділяти їх головні якості, зосереджуватися.

Діти послідовно аналізують групи об'єктів; виділяють і узагальнюють ознаки, які мають об'єкти кожної групи; порівнюють їх; пояснюють знайдений розв'язок. При розв'язуванні цих завдань треба шукати не лише ознаки, за якими відрізняються групи предметів, а і спільні властивості цих груп.

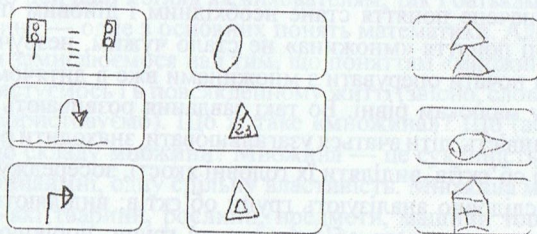
У цих завданнях треба не просто порівняти дві групи об'єктів, а і придумати об'єкти, які належать до цих груп. Розв'язуючи такі завдання, доцільно поставити також додаткове запитання: «Як коротко можна назвати всі намальовані предмети?». Дитина в цьому випадку спробує відшукати ознаку, яка об'єднує дві групи на малюнку. А можливо, така ознака не одна? Тоді, мабуть, і назв намальованих предметів можна придумати кілька. Хто ж придумає більше назв?

! Окремо треба пояснити слово «намалювати», яке може зустрічатися в умові завдань. Намалювати — означає занотувати об'єкт так, щоб потім його не забути назвати (врешті-решт діти можуть просто називати об'єкти, але тоді на розв'язання таких завдань треба буде багато часу і в такий спосіб їх розв'язувати краще на індивідуальних заняттях). Діти просто можуть намалювати якусь «карлючку», яка б нагадувала їм об'єкт. Якщо дітям

ще важко сприймати такі нотатки, вони можуть наклеювати різні об'єкти, які обирають із заздалегідь підготовлених вихователем зображень із журналів, газет тощо.

Занотовуючи свій розв'язок, діти оволодівають основами піктографічної грамотності: придумують знаки та малюнки, зручні та зрозумілі лише їм. Отже, крок за кроком у дітей формується уявлення про інформацію, способи її зберігання. Якщо малюки знають, що нотатки мають бути зрозумілі іншим дітям, вихователям, батькам, дідусям і бабусям, вони й малюють об'єкти відповідно. Причому для кожної людини малювати можна по-різному (не обов'язково малюнки відрізнятимуться охайністю і наближеністю до оригіналу), головне їх призначення — дати опорний знак для згадування.

Наведемо приклади нотаток дітей у завданнях, де діти згадують предмети, схожі на геометричні фігури (див. мал. 2).

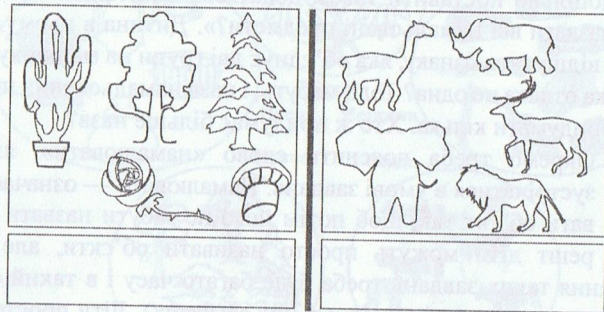

Мал. 2

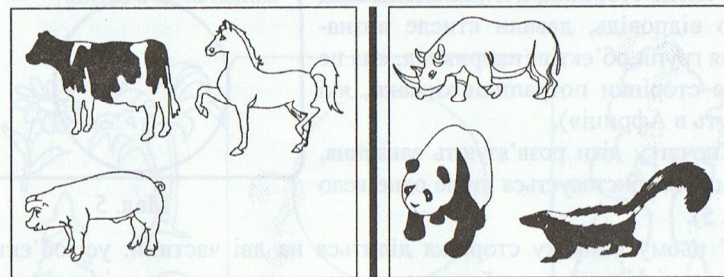
• Розглянь, які тварини і рослини зображені на цих малюнках? Як можна назвати ці групи тварин і рослин?

Придумай і домалюй тварин і рослин, які належать до цих груп (мал. 3).

Мал. 3

• Назви групи тварин сам. Подумай, які тварини можуть належати до цих груп. Додай до кожної групи тварин, яких ти знаєш (мал. 4).

Мал. 4

Завдання з колами — найпростіші завдання з теорії множин. Вони наочно ілюструють такі поняття, як «множина», «універсальна множина», «підмножина», «переріз множин», «об'єднання множин».

За допомогою таких завдань у дітей формуються поняття про заперечення певної властивості за допомогою частки «НЕ», логічні операції «І», «АБО». Малюки вчаться класифікувати об'єкти за однією, двома і більше властивостями, знаходити спільну властивість групи об'єктів.

Малюки також учаться придумувати властивості, за допомогою яких задані об'єкти можна поділити на дві або три групи — множини, що можуть мати спільні елементи — переріз; виділяти елементи множин, які мають одразу кілька властивостей (належать до перерізу множин).

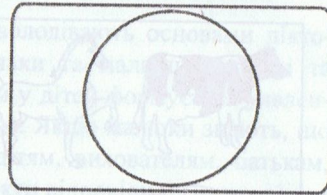
У завданнях із колами використовується графічне представлення множин. Малюки вчаться за множинами, заданими описом їх елементів, будувати діаграми множин, а також розв'язувати обернене завдання: за множинами, заданими за допомогою діаграм, діти придумують опис елементів множин.

Малюкам також пропонуються завдання, у яких за недобудованими діаграмами множин слід придумати елементи множин, яких не вистачає, і задати всі множини на малюнку за описом їх елементів.

Як і під час розв'язання будь-яких завдань, діти, розв'язуючи завдання з колами, вчаться не лише правильно розміщувати предмети на сторінці, а й пояснювати, чому вони потрапили (чи ні) на певне місце сторінки.

Важливо, щоб діти, даючи відповідь на запитання про розміщення об'єктів, не просто перелічували ті об'єкти, які потрапили на те чи інше місце сторінки, а й узагальнювали свою відповідь, давали стисле визначення групи об'єктів (наприклад, «на це місце сторінки потрапили хижаки, які живуть в Африці»).

Спочатку діти розв'язують завдання, у яких використовується лише одне коло (мал. 5).

Мал. 5

У цьому випадку сторінка ділиться на дві частини: усі об'єкти в середині фігури, схожої на прямокутник, належать до універсальної множини, а об'єкти в середині кола — до підмножини універсальної множини. Наголосимо також, що всі об'єкти, зображені на малюнку до завдання (потрапили вони в середину кола чи ні), належать до універсальної множини.

Розв'язуючи завдання, у яких використовується одне коло, діти вчаться розповідати, які об'єкти потрапили в середину кола, а які опинились поза ним. Вони завжди пояснюють свою відповідь. Чому цей об'єкт (тварина, рослина тощо) розташований у середині кола або поза колом? Яку спільну властивість мають усі об'єкти (тварини, рослини тощо), що потрапили до середини фігури, схожої на прямокутник? Чому об'єкти (тварини, рослини тощо) не потрапили до середини кола? Яку спільну властивість мають об'єкти, що опинилися в середині фігури, схожої на прямокутник, але поза колом? Яка властивість спільна для всіх об'єктів (тварин, рослин тощо), що потрапили до середини кола?

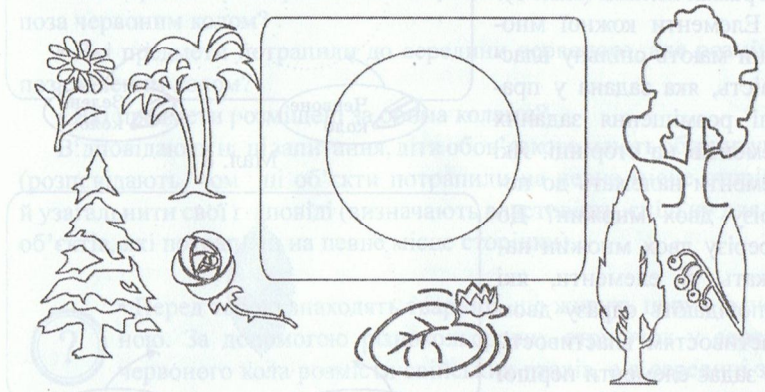

Разом із розв'язком таких завдань є нагода поговорити з дітьми про тварин і рослин, зображених на малюнку. Наприклад, яка тварина де живе? Де (у лісі, полі, садочку тощо) ростуть ці рослини? Або ж запропонувати дітям назвати тварини, рослини, інші предмети, які можна розмістити в середині кола або поза ним. Це доцільно зробити у формі гри: кожен малюк називає один об'єкт, який слід розмістити в певному місці сторінки; не можна повторювати одну назву двічі.

Спробуйте також разом із дітьми придумати стислу назву всіх об'єктів, зображених на малюнку. Наприклад, тут зображені дикі тварини. Пам'ятайте, що діти можуть придумати й інші назви, але вони обов'язково мають коментувати свої дії.

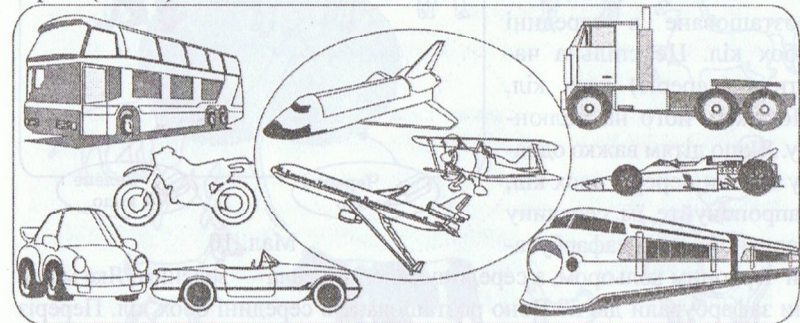

• За допомогою різнокольорових стрілочок розмісти рослини на сторінці за правилом: у середині кола мають розміститися квіти, а поза колом — дерева (мал. 6).

Мал. 6

• Сам придумай правило, за яким предмети розміщуються на цій картці (мал. 7).

Мал. 7

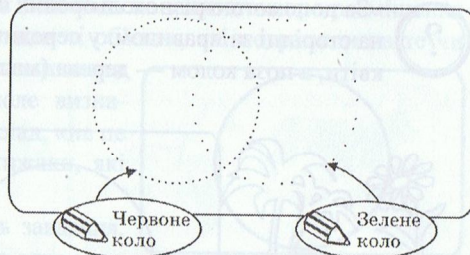

У складніших завданнях використовуються два кола, що перетинаються, червоного й зеленого кольорів.

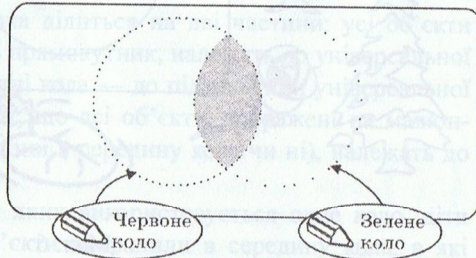
У цих завданнях ми маємо дві підмножини універсальної множини, які можуть мати спільні елементи — переріз. Усі елементи, що потрапили до середини хоча б одного кола, належать до

об'єднання двох множин: кожне коло — це множина; множини, зображені на діаграмах колами (мал. 8).

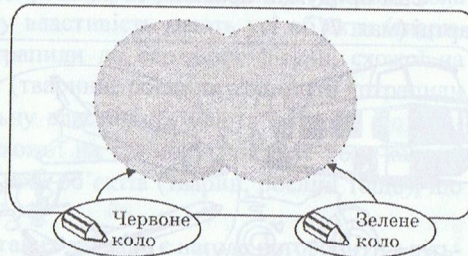
Елементи кожної множини мають спільну властивість, яка задана у правилі розміщення заданих елементів на сторінці. Які елементи належать до перерізу двох множин? До перерізу двох множин належать ті елементи, які відповідають одразу двом властивостям: властивості, що задає елементи першої множини, і властивості, що задає елементи другої множини.

Мал. 8

Мал. 9

Мал. 10

Знайдіть разом з дітьми на малюнку місце, яке розташоване в середині обох кіл. Це спільна частина (переріз) двох кіл. Покажіть його на малюнку. Якщо дітям важко одразу знайти переріз двох кіл, запропонуйте їм середину червоного кола зафарбувати червоним кольором, а середину зеленого кола — зеленим. Яке місце ми зафарбували двічі? Воно розташоване в середині обох кіл. Переріз двох кіл на малюнку далі зафарбовано сірим кольором (мал. 9).

Об'єкти, що потрапили до середини, принаймні одного, кола, належать до об'єднання множин (дивись частину малюнка 10, зафарбованого сірим кольором).

Які елементи не належать до жодної з двох множин? До жодної із двох множин не належать елементи, що не відповідають обом властивостям, які задають елементи множин. Ці елементи на сторінці розміщені за межами обох кіл.

Діти вчать розповідати й пояснювати, які об'єкти і де розміщені на сторінці. Кожна дитина відповідає на такі запитання:

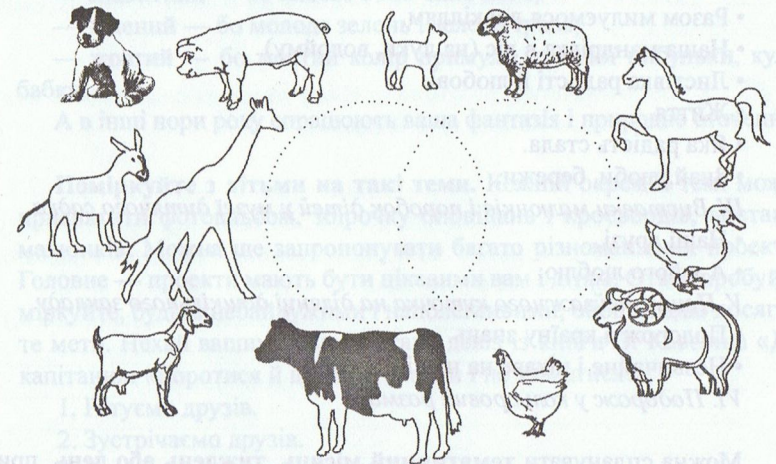
- Які предмети потрапили до середини одразу обох кіл?
- Які предмети потрапили до середини зеленого, але розміщені поза червоним колом?
- Які предмети потрапили до середини червоного, але розміщені поза зеленим колом?
- Які предмети розміщені за обома колами?

Відповідаючи на ці запитання, діти обов'язково мають обґрунтувати (розповідають, чому ці об'єкти потрапили на певне місце сторінки) й узагальнити свої відповіді (визначають властивість, спільну для усіх об'єктів, які потрапили на певне місце сторінки).

- Перед тобою знаходять тварини, що живуть поруч із людиною. За допомогою різнокольорових стрілочок у середині червоного кола розмісти свійських птахів, а в середині зеленого кола — усіх інших тварин (див. мал. 11).

Яка тварина залишилася поза колами. Чому?

Мал. 11

БАНК ІДЕЙ І ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

I. Екологічні проекти:

- Добрий вчинок наших діток.
- Гарні справи.
- «Клуб добрих справ».

- Я захищаю тварину (рослину).
- Промінчик добра.
- Дзвіночок тривоги.
- Добре сердечко.
- Етичні казки (або Добрі казки).

II. Випуск тематичних газет, плакатів до Дня землі, Дня птахів.

III. Створення фотоальбомів, фотовиставки, виставки дитячих малюнків:

- Тато, мама і я.
- Ми — друзі природи.
- Разом милуємося довкіллям.
- Наша мандрівка в ліс (на луки, водойму).
- Листівка радості й любові.
- Життя.
- Яка радість стала.
- Знай, люби, бережи.

IV. Виставки малюнків і поробок дітей у музеї дитячого садка.

- Наші друзі.
- А я його люблю.

V. Пошук пейзажного куточка на ділянці дошкільного закладу.

- Подорож в країну знань.
- Незвичайне і цікаве на нашій ділянці.

VI. Подорож у кольоровий розмай.

Можна спланувати тематичний місяць, тиждень або день, присвячений будь-якій темі, тварині, рослині... Тематами можуть бути:

- Синиччин день (12 листопада).
- День птахів.
- День землі.
- День Добра.

- День дерева.
- Добрий вчинок (садіння дерев, кущів, саджанців тощо).
- Радіємо сонечку.

Книга скарг:

- хробачка;
- павучка;
- про що просять птахи, відлітаючи у вирій;
- вони потребують нашої допомоги;
- чому сумує Лісовичок.

Тематичні заняття:

- усі кольори (можна обмежитися «трикольорами» літа, весни, зими, осені);
- для такого заняття у вашому морі фантазії можуть виникнути свої назви: «Веселкове літо», «Моя улюблена пора року», «Яка гарна тая зимонька».

Для весни ви можете обрати такі кольори:

- блакитний — бо високе сине-сине небо;
- зелений — бо молода зелень і зелена трава;
- жовтий — бо жовтий колір примули, гусячої цибульки, кульбабки...

А в інші пори року спрацюють ваша фантазія і природне оточення.

Поміркуйте з дітьми на такі теми. Кожній окремії темі можна присвятити фотоальбом, збірку оповідань і кросвордів, виставку малюнків. Можна ще запропонувати багато різноманітних проектів. Головне — проекти мають бути цікавими вам і дітям. Отже, пробуйте, міркуйте, будьте небайдужими і наполегливими, обов'язково досягайте мети. Нехай вашим девізом стане девіз із книги В. Каверіна «Два капітани»: «Боротися й шукати, знайти і не здаватися!».

1. Рятуюмо друзів.
2. Зустрічаємо друзів.
3. З ким товаришують птахи?
4. Добре серце.
5. Чи потрібно рятувати ворогів?
6. Чи варто бути добрим?
7. Друзів потрібно берегти.
8. Яка справа найкраща в світі?

9. До тебе прилетіла пташка за допомогою.
10. Дива живуть серед птахів.
11. Чому сумує синичка?
12. Чому радіють шпаки?
13. Чи можна зводити пам'ятники птахам (або одному птахові)? Чому? Які?
14. Пташка у клітці — добре чи погано?
15. Чи бувають птахи нічийними?
16. Чи можуть птахи товаришувати з людиною?
17. Для вірного друга.
18. Неслухняне пташенятко.
19. Квітка добра.
20. Пташка вдячності.
21. У пташиній домівці.
22. Про що співає птах?
23. Що «говорили» перелітні птахи тим птахам, що залишалися зимувати?
24. Як пташки дякують людині?
25. Складання фантастичних оповідань на основі прийому «Що було б, якби...».

Якщо вивчати й розуміти природу не через ідею любові, значить ніколи не осягнути її законів.

Є ІДЕЯ!

До «Банку ідей» запропонуйте ідею, поділіться зернятком досвіду з вашого творчого доробку щодо формування гуманної взаємодії дошкільнят із природним оточенням.

Вкажіть _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
 _____ (адресу)
 _____ (контактний телефон)

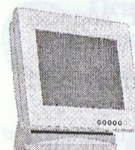
ПРОПОЗИЦІЯ ЧИТАЧАМ

Шановні читачі!

Поділіться з нами своїми найвдалішими проєктами і надішліть на нашу електронну пошту найцікавіші фотографії, малюнки дітей, словотворчість вашу і дітей. Не забудьте запропонувати це саме і батькам. Ваші фотографії і малюнки дітей будуть розміщені у наших виданнях.

Ми з радістю чекаємо Ваших листів за адресою:
 редакція «Дитячий садок», вул Тимірязєвська, 2,
 м. Київ-14, 01014,

або пишіть на e-mail:
 iratour@rambler.ru,
 sadok.1veresnya@gmail.com,
 detsadtour@rambler.ru

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЕКТИ

і В екологічному вихованні дітей дошкільного віку, у формуванні елементів екологічної культури і екологічних понять серед широкого спектра методів є **метод проектів**. У дидактиці екологічні проекти класифікують:

- за дидактичною метою: ігрові, творчі, пізнавальні, проекти-вправи, розв'язання проблеми та ін.;
- за організацією дітей: індивідуальні, групові й колективні;
- за перебігом: короткочасні й тривалі;
- за складністю: прості й складні.

Цей метод часто трактується як спосіб організації педагогічного процесу. У цьому процесі найчастіше задіяні і діти, і дорослі (вихователі та батьки).

Визначається тема проекту, його мета, складається план діяльності для досягнення мети.

За потреби з дітьми обговорюються шляхи розв'язання завдань проекту. Доповніть «Банк ідей» ще такими проектами: «Допоможемо пернатим взимку» або «Зустрічаємо птахів», залучіть дітей до обговорення таких проблем:

- Де найкраще влаштувати годівницю для птахів?
- Який корм треба підготувати горобцям, синичкам, снігурам, голубам?
- Як годівничку слід захищати від дощу і снігу?
- або
- Як зробити шпаківню?
- Де її прикріпити?
- Як прилаштувати її на дереві?
- Чи можна шпаківню прибивати до дерева?

Таке обговорення допоможе планувати дії, визначити етапи проекту і мету, з якою буде виконуватися проект. Звісно, таке використання проекту можливе з дітьми старшого дошкільного віку.

Цікаво обговорити і спланувати з дітьми такі проекти, як:

- «Новорічна ялинка для птахів»;
- «Вітаміни на підвіконні» (цибуля, петрушка, кріп);
- «Привітання до свята» (вигонка цибулинкових);
- «Радість малюкам» (живцювання кімнатних рослин для подарунків дітям молодших груп).

Деякі проекти (складні й тривалі) потребують поетапного виконання. Таким буде проект «Від жолудя до дубочка» (або «Від бруньки до каштанчика (яблущка, вишні...»). Такі проекти покажуть життя певного дерева у різні пори року.

Проекти «Книга скарг природи», «Збережемо джерело», «Добрі справи», «Я чарівник», «Друг Природи» можуть складатись як із кількох етапів, так і кожен етап може мати свою певну тему і мету.

Наводимо зразок проекту «Синничин день», а саме його частину для дошкільників. Ідею його реалізовано в ШДС ім. С. Русової м. Києва (директор Людмила СИНЕКОП).

ПРОЕКТ «СИННИЧИН ДЕНЬ»

? **Основна ідея:** формування екологічної свідомості та культури проекту, вивчення і узагальнення; пропаганда дбайливого ставлення до птахів, вміння допомагати їм.

Цей проект базується на такому положенні: допомогти кожній дитині, спираючись на її здібності, інтереси, можливість реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності.

Головні вимоги до використання цієї проектною технології:

- наявність у дослідницькому і творчому плані проблеми, яка потребує дослідницького пошуку для її розв'язання;
- практична, пізнавальна цінність передбачених результатів;
- самостійна (індивідуальна, групова, парна) діяльність дітей;
- використання дослідницьких результатів.

Проект, за визначенням учених, означає задум або план. Як впливає з визначення, акцент робиться на результат.

А результат є. **Проект «Синничин день»** — це:

- результативна робота колективу вчителів і вихователів;
- пізнання невідомого про синичку;
- виявлення творчості вихователів, учителів;
- розвиток творчих здібностей дітей (дошкільнят, учнів);
- нові дослідження під час спостережень.

Очікувану результативність маємо. Матеріали проекту узагальнено, обговорено на методичному об'єднанні, заслухано пропозиції батьків.

Як правило, після виконання таких проектів триває спілкування, плануються нові проекти, семінари, презентації. Проектувати можна не лише з природи, а й із художньої літератури, розвитку мовлення тощо.

План проекту

РАННІЙ ВІК

Прилітайте, друзі милі, не лякайтесь заметілі!

Мета: навчити дітей уважно й зацікавлено спостерігати за природним оточенням — дивитись і бачити, слухати і чути; розвивати позитивне емоційне і дбайливе ставлення до пташок; формувати екологічну культуру, зорову й слухову увагу; виховувати вміння бачити красу пташки в усіх її проявах: струнке тільце, красиве забарвлення пір'я, спритні ніжки, миле щебетання; виховувати любов до природи; збагачувати словник дітей дієсловами та прикметниками.

Попередня робота: проведення спостереження за птахами; розгляд картинок, малюнків, ілюстрацій; читання художніх творів; проведення розповідей на тему: «Зимуючі птахи», «Синичка — що це за пташка?».

Словникова робота: збагачення словника дітей прикметниками та дієсловами за допомогою дидактичних вправ («Яка синичка?», «Що вміє робити?») та вправ на звуконаслідування («Як співає синичка?»).

Матеріал: годівнички, розвішані на гілках дерев; торбинка з насінням; віршовані тексти.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь запрошує дітей на прогулянку, беручи з собою торбинку з насінням для пташок.

Вихователь. Холодно зараз в лісах і лугах, Холодно зайчикам, лискам, пташкам.

Затишно й тепло в садочку у нас.

Я на прогулянку запрошую вас.

Діти виходять на майданчик, крокують по доріжці і весело співають пісеньку.

Ми йдемо, ми йдемо вішати годівничку,

Несемо, несемо поживу синичкам.

А вони, а вони будуть підлітати,

Крихти, сало і зерно будуть ласувати.

Вихователь. От ми й підійшли до годівнички. Я насиплю насіння у годівничку. А тепер чекатимемо пташок. Діти, а як треба поводитись біля пташки?..

Відповіді дітей.

Вихователь. Так, слід спокійно стояти, не розмовляти, не розмахувати руками, не кричати. Спробуймо тихенько покликати синичку:

Ти, синичко, поспішай,

На деревах пострибай,

У садочок завітай,

Там личинок позбирай.

В годівничках невеличких,

Щоб садочок наш зацвів,

Поласуєш ти пшенички.

І лунав пташиний спів.

Вихователь. От і прилетіли пташки. Тепер будемо спостерігати. Дивіться, як синичка вхопила насінину, піднялася вгору, а до годівнички підлітають інші, ще і ще — багато синичок. Подивіться, які вони спритні, як швидко стрибають з гілки на гілку, як гарно співають. Послухайте, я вам розповім дещо про синичку: де живе, чим харчується.

А живе синичка у лісі, у дуплах дерев, у садах, у парках, у старих будовах. Взимку прилітає вона ближче до людських осель. Там вона весь день порасться і знаходить хробачків і жучків, що сховались і зимують під корою дерев. Синичка — дуже рухлива пташка. Пурхаючи з гілки на гілку, вона повисає вниз головою, розгойдується з акробатичною спритністю, сидить на найтонших гілочках. В усьому цьому їй допомагають довгі гострі кігтички на лапках.

Синички оглядають щілини на гілках дерев, на будівлях і своїм гострим дзьобиком витягають звідти комах, їх личинки та яйця, заховані там на зиму. Схопивши корм, синиця відлітає вбік і, затиснувши його лапками, починає довбати дзьобом. Шукають вони також розсіпані зернятка. Люблять їсти крихти хліба, клювати несолоне сало, м'ясо при кістках, вичистять кожну бляшанку, де були м'ясні консерви. Словом, вони їдять усе, що їм потрапить на очі.

Синичка любить волю, у неї є своя хатка. Свою хатку-гніздо синиця влаштовує у дуплі, що видовбав дятел, у щілинах дерев'яних будівель, охоче селиться в штучних будиночках-синичниках.

На вигляд синичка така сама маленька, як горобчик. У неї кругленька голівка з чорною шапочкою, овальне тільце, маленький, але гострий дзьобик, чорні крильця, хвостик і маленькі лапки з гострими кігтиками. Вона має гарне різнокольорове пір'ячко: чорне, жовте, зелене, біле.

Синички — корисні для природи пташки. Цілий рік вони очищають ліси і сади, городи та поля від комах-шкідників. За це їй шанують і люблять. Про неї навіть складають пісні, вірші, потішки, прислів'я, загадки. От послухайте загадку:

Сама — невеличка, має білі щічки,

Чорну шапочку, сірі лапки,

Фартушок жовтенький, голосок тоненький.

Ця пташина невеличка,

А зовуть її... (синичка).

Відповіді дітей.

Вихователь. Молодці, дітки, відгадали! А чи знаєте ви віршики або потішки про синичку? Розкажіть.

— Діти, опишіть, а яка синичка на вигляд?

Відповіді дітей.

Вихователь. Так, маленька, гарненька, весела, швидка, хоробра, жовтогруда, дзвінкоголоса, непосидюча, спритна...

Вихователь. А що вмєє робити синичка?

Відповіді дітей.

Вихователь. Так, літати, стрипати, співати, дзьобати... А як співає синичка?

Відповіді дітей.

• Молодці, малята. Тепер пригадаємо:

• Кого ми сьогодні годували?

• Чим синички дзьобали насіння?

• Якого кольору в них пір'ячко?

• А покажіть, як літає синичка, як стрибає, як дзьобає?

Відповіді дітей.

Діти після заняття охоче імітують рухи пташки.

Вихователь. У вихідні обов'язково попросіть своїх батьків піти з вами до лісу чи парку погодувати пташок. А зараз скажемо: «До побачення, синички! Прилітайте до нас на гостини в годівничку».

Катерина СИРОВА,

вихователь

СТАРША ГРУПА РАНЬОГО ВІКУ

Зернятка для синички

Мета: виховувати у дітей позитивне, емоційне ставлення до птахів, бажання надати їм реальну допомогу — годувати їх; учити виявляти лагідність у спілкуванні з птахами, гуманно ставитися до них; формувати вміння робити дрібні зернятка з глини, відщипувати пальчиками від великого шматка глини маленькі шматочки, формувати з них зернятка;

поєднувати процес ліплення з розвитком мовлення; розвивати дрібні м'язи пальців рук.

Матеріал: дощечки, годівничка, глина, зерно пшениці, вівса та насіння соняшника; малюнок, де зображено пташку, — синичка, іграшкова синичка, гніздечко.

Попередня робота: діти спостерігали за птахами, за тим, як вихователь насипає зерна в годівничку, щоб нагодувати птахів; читали віршики та оповідання про птахів, грали в рухливі ігри: «Пташки в гніздечку», «Горбчики та автомобіль».

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь читає дітям вірш про пташку — синичку.

Вихователь. Снігом дороги

Усе замело,

Синичка за зерном

Летить у село.

Дітки відчиняють

До неї вікно

І сиплять їй зерно,

І сиплють пшоно.

Зате, як до лісу

Прийдуть навесні,

Вона проспівас

Найкращі пісні.

Малята з вихователем спостерігають за птахами через вікно.

Вихователь. Погляньте, дітки, у віконечко: на дерева, на кущики. Кого ви там бачите на гілочках? Хто перелітає з гілки на гілку?

Відповіді дітей.

Вихователь. Правильно, діти! Це птахи! Як гарно вони літають зграйками. Перелітають з гілки на гілку. Махають крильцями. От так! От так!

Діти імітують рухи птахів. Вихователь пропонує дітям пограти у рухливу гру «Пташки та автомобіль».

Після гри вихователь звертає увагу дітей на те, що зараз холодно, і пташкам важко шукати собі їжу. Люди повинні за птахами доглядати, піклуватись про них узимку: будувати годівнички. Показує дітям годівничку та пояснює, яке її призначення.

Сюрпризний момент: до групи заходить помічник вихователя, тримаючи в долонях маленьку іграшкову синичку, передає її вихователю.

Вихователь. Діти! Погляньте! Це ж синичка!

Діти розглядають синичку.

Вихователь. Погляньте, яка вона гарненька! Яке чудове забарвлення має її п'р'ячко. Грудка — жовтого кольору, на спинці — зелененьке п'р'ячко, а голівка — синенька.

Діти гладять пташку.

Вихователь. Синичка дуже маленька. Її знайшли під кущиком. Вона змерзла і, напевно, дуже голодна. Треба її зігріти, розвеселити та нагодувати.

Діти разом із вихователем саджають синичку у гніздечко, обгортаючи її теплою, пухнастою тканиною.

Вихователь. Діти, поки наша синичка гріється в гніздечку, пропонуємо вам разом зі мною зліпити зернята для синички.

Для прикладу на столі стоїть мисочка, в якій лежить зерно різної форми. Вихователь показує процес ліплення зернят із глини. Діти відщипують від великого шматка глини маленькі, формують із них зерна різної величини.

Вихователь. Молодці дітки! Чудово попрацювали! Усі дуже старалися. А зараз ми поглянемо на нашу пташку — синичку. Вона вже зігрілась. Подивіться, як вона дивиться у віконечко! Їй дуже хочеться до своїх подружок синичок. Відпустимо її на волю, а зерно покладемо от в цю чудову годівничку і на прогулянці повісимо її на дереві навпроти нашого вікна. Наша синичка прилетить до годівнички і подзьобає зерна. Адже птахи — брати наші менші, і вони повинні жити на волі, а не в клітці. Птахи люблять небо, сонечко.

Вихователь відпускає пташку. Діти прощаються з синичкою.

Під час прогулянки діти з вихователем закріплюють годівничку на дереві. Малята спостерігають, як птахи злітаються до годівнички, щоб поїсти зернятка. Вихователь пояснює їм, що треба розмовляти тихо, щоб не злякати птахів.

Людмила ГРАБОВЕЦЬКА,
вихователь

МОЛОДШИЙ ВІК Допоможемо пташкам

Мета: продовжувати знайомити дітей із живою природою, з особливостями життя птахів своєї місцевості; навчати розпізнавати птахів; спостерігати за їх поведінкою; виховувати у дітей бережне ставлення до птахів, бажання їм допомогти.

Попередня робота: спостереження за птахами взимку; виготовляти годівнички; підгодовувати пташок; читання віршів, оповідань про життя птахів узимку (В. Сухомлинський «Ялинка для горобчиків», В. Чухліб «Зимова казка», А. Камінчук «Годівнички»); гра «Синичко, синичко»; малювання, ліплення, аплікація синички; серед рідної природи Софії Русової.

Словникова робота: синички, годівнички, засніжена гілка, лісник, крихти, кетяг калини, потяг, вдячні, допомога, майструємо, будуємо.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, йдучи до садочка, я почула жалібний писк. Я зупинилась. Дивлюсь, а на засніженій гілочці дерева сидить пташка. Підійшла ближче. «Що трапилось?» — запитую.

Пташки. Цінь-цвірінь! Цінь-цвірінь! Біда у нас, у пташок! Снігом замело весь наш ліс, дмуть холодні вітри, які зруйнували всі наші будиночки.

А тут і ворона з сорокою прилетіли, на гілочку сіли.

— Кар! Кар! Скре-ке-ке! Скре-ке-ке!

— Так! Велика біда у пташок. Усі пташині будиночки зруйновані. Допоможіть їм! Ми знаємо, що в групі «Паляничка» всі діти майстровиті і талановиті. Я б хотіла попросити дітей змайструвати будиночки для нас.

Вихователь. Діти, я запросила її в гості, щоб вона сама розповіла нам про свою біду. Хочете її побачити?

Відповіді дітей.

Вихователь. А хочете дізнатись, яка ж пташка завітала в гості?

Відповіді дітей.

Вихователь. А відгадайте?

Ця пташка у нас проживає,

За море у теплі краї не лігає.

А з нами зимує, для нас співає.

Голівка чорненька, щічки біленькі,

Животик жовтенький... (синиця).

Здогадались, як ця пташечка зветься?

Відповіді дітей.

Вихователь. Молодці! От і вона.

— Синичко! Діти знають про біду пташок і готові вам допомогти. Як тільки почалася зима, ми майстрували годівнички, вішали їх на деревах і насипали туди їжу. Бо знаємо, яку користь приносите ви навесні: знищуєте усю гусинь та шкідливих комах.

— Змайструймо, діти будиночки для синички і її друзів. Сідаймо у потяг і рушаймо.

Діти стають один за одним і співають:

Наш потяг рушає,

Вагончики біжать,

А в потязі наші

Малята сидять.

Чук-чук-чук-чук,

Чук-чук-чук-чук!

Та от і зупинка.

Пора нам вставати.

А щоб, нам не нудьгувати,

Будем з вами майструвати.

Вихователь. Що потрібно для будиночка?

Відповіді дітей.

Вихователь. Правильно. Щоб будиночок був тепленький і зручний, ми використаємо цеглинки.

— Діти, які частини є у будинків?

Відповіді дітей.

Вихователь. Так! Підлога, стіни і дах. Підлога-пластина. Цеглину ставимо зліва на пластину, на вузьку коротку сторону. Другу цеглинку справа. Зверху ставимо перекладинку-цеглинку.

Діти сідають підгрупами і конструюють будиночки.

Вихователь. Діти! Запитаймо у синички, чи подобається їй будиночок.

Синичка. Так!

Стук у двері. Вихователь заносить кетяг калини і повідомляє, що його передав лісник.

Вихователь. Діти, подивіться, який гарний кетяг із червоними ягідками з лісу передав пташкам лісник. Він зірвав його із засніженого куща, який пташки чомусь не знайшли.

— Дякуємо! Пташки будуть дуже задоволені.

— А ви задоволені своєю працею?

Відповіді дітей.

Вихователь. А зараз всі на ніжки підведіться, всі на мене подивіться.

Покажіть мені, як ви будиночки будували.

Діти показують рухами рук свої будівлі.

Вихователь. Дуже вдячні ліснику за кетяг калини. Ми почастиємо всіх пташок, які прилетять до годівнички.

Вихователь. Покажіть мені, як ми почали будувати будиночок для пташок.

Діти рухами рук показують.

Вихователь. Покажіть, як стіни будували?

— Як дах побудували?

— Молодці!

*Марія ЧАЛЕНКО,
вихователь*

СЕРЕДНІЙ ВІК Веселі синички

Мета: закріпити та поглибити знання дітей про життя птахів — синичок; учити дітей уважно слухати оповідання і вірші, розуміти їх зміст і відповідати на запитання; розвивати пам'ять, мислення; виховувати любов і бережне ставлення до природи, до кожної пташки; вчити складати паперові іграшки методом оригамі; розвивати окомір, дрібну моторику пальців рук, просторове і зорове мислення, творчість, самостійність та фантазію; виховувати естетичний смак.

Попередня робота: спостереження за синичками, бесіди про птахів, вивчення віршів, читання оповідань, розглядання картин, виготовлення поробок із паперу.

Матеріал: фотографії і картинки із зображенням синичок, жовто-сині квадрати (15 x 15 см), маленьке деревце.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Діти, сьогодні ми поговоримо з вами про птахів. Я прочитаю вам уривок із книги Софії Русової «Серед рідної природи».

День у лісі зимою

С. Русова

То був чудовий зимовий день. Зима була вже наприкінці й, мов на прощання, одягла всі свої блискучі убрання й виблискувала кожною гілочкою дерев, кожною тонесенькою билиночкою. Сонце з ніжно-блакитного неба гордо дивилося на простори, вкриті бруднуватим

снігом, щоб зогріти землю, збудити її від важкого сну й вирвати з обіймів зими.

Маленький Юрко зі своїм товаришем Павлом пішли до лісу.

Ліс прийняв хлопців у свої обійми, обступили їх кущі та високі граби. Тихо-тихо було в лісі. Ожеледь ще блищала на молодих деревах. Сухе торішнє листя було вкрито тонким шаром снігу. Тиша стояла не порушна, хіба де-оде затріщить яке дерево чи впаде трохи снігу з гілки. Здавалося, все ж тут завмерло, зникло. Але воно було.

Павлусь почував себе в лісі, наче в своїй кімнаті, де він знає всі речі, знає де що сидить і лежить. Він одразу підійшов до одного куща, обережно відсунув гілки й показав Юркові невеличку дуже гарненьку пташку.

«Це моя кохана синичка, вона вже мене не боїться».

Павлусь посипав перед кущем трохи зерна й відступив від куща; з нього вилетіла маленька чубата пташка, сіла на сусідній кущ, оглянулася навкруги маленькими чорними очима й спустилася на землю дзьобати зерна. Юрко дивувався її красі. У неї була чорна голівка з білими окрайками, руда спинка й жовто-біла грудка. Юрко гадав, що всі птиці відлітають від нас, а тут бач синичка.

«Це ж така весела пташка, — із захопленням казав Павлусь. — Ніколи вона не сидить тихо. Завжди лазить по деревах, шукає по шпарках якоїсь комашки, або на гіллячках зернят, перелітає з дерева на дерево... Он бачиш, уже злетіла на другий кущ і як придивляється. А то, чуєш, співають другі синички, чуєш: «сі-сі-сі», тепер «ре-ре»».

Синичка одразу, наче її хтось покликав, знялася й зникла в лісі.

«Вони тепер зграйками зимою живуть, — сказав Павлусь. — О, знову прилетіла, бачиш, який чубчик на голові? Але ходімо далі...»

Вихователь. От яке гарне оповідання написала Софія Федорівна Русова. А малюнки до цієї книги намалював її син Юрко.

Запитання до дітей.

Вихователь. Що хлопчики побачили в лісі?

— Який вигляд має синичка?

— А як Павлусь лагідно казав про синичку?

Відповіді дітей.

Вихователь. Правильно. Пам'ятаєте, ми з вами вчили віршики про синичку.

Діти розповідають вірші.

Синичка

Н. Калюжна

Снігами дороги
Усі замело,
Синичка за хлібом
Летить у село.
Дітки відчиняють
До неї вікно
І сиплють їй хліба,
І сиплють пшоно.
Зате, як до лісу
Прийдуть навесні,
Вона проспівас
Найкращі пісні.

Синиці

А. Висоцький

Я знаю, синичко,
Чому ти сумна,
Зима в нашій краї
Не скоро мине.
Чому ти щоранку
Летиш до вікна?
Зерняток ти хочеш?
Послухай мене,
Зови свою маму,
І брата й сестрицю —
В садку я повісив
Для вас годівницю.

Вихователь. Які гарні вірші! Вони, мабуть, написані про нас. Бо ми з вами теж повісили годівничку і насипали туди зернятка. І що ми з вами побачили?

— А вам сподобалася ця пташка?

— Але наша синичка дуже сумна. Ви не знаєте чому?

— То може ми їй допоможемо? Бо з друзями завжди веселіше.

Відповіді дітей.

Вихователь. Я вам пропоную зробити веселу синичку з паперу. От таку.

Вихователь показує готову пташку.

Вихователь. У мене в руках квадратик, але цей квадратик непростий — цей квадратик чарівний. Він перетворить наших паперових синичок на справжніх.

Квадратик. Добрий день, любі діти! Мене звать Квадратик. Я Квадратик непростий. Усі називають мене чарівним. А знаєте чому? Тому що я вмію творити чудеса — перевтілюватися по-різному. От цей гарний пароплав — це я. І кумедне жабенятко — теж я. Я можу стати ким завгодно. Всього не перелічити. А ще я дуже люблю ходити в гості і показувати дітям різні фокуси. Будь-яка дівчинка чи хлопчик можуть стати витівниками і навчитися перетворювати простий, усім знайомий квадрат на різні фігурки. Але для цього треба бути дуже уважним й спостережливим.

Вихователь. Дякуємо тобі, Квадратику! Наші дітки дуже уважні й майстеровиті. Ти сідай, будь ласка, а ми зробимо для тебе синичок.

— Беремо квадратик, згинаємо його по діагоналі, так щоб у нас поєдналися протилежні куточки, і міцно притискаємо пальчиком. От так! Яку геометричну фігуру ми отримали?

Відповіді дітей.

Вихователь. Цей трикутник ми згинаємо навпіл і розгортаємо. Верхній куточок відгинаємо так, щоб він виходив за нижню сторону трикутника. Згинаємо навпіл трикутник по раніше наміченій лінії. Відгинаємо крила. Робимо дзьобик. Очки малюємо олівцями і наша синичка готова.

Діти працюють, потім розглядають виготовлених синичок.

Вихователь. Які ви молодці. Ви дуже старалися і у вас вийшли гарні пташки. Ми посадимо їх на дерево, а чарівний Квадратик їх оживить. А коли на прогулянці ми зустрінемо зграйку веселих синичок, то одразу їх впізнаємо. Бо це наші улюблені синички, яких ми зробили власноруч. А тепер скажемо їм: «Доброго дня, синички, ми дуже раді вас бачити. Ми приготували для вас зернятка в годівничці. Прилітайте до нас щодня. Ми чекаємо вас!»

Наталія КОВАЛЬЧУК,
вихователь

Пташка в жовтій фартушку

Мета: поглибити та узагальнити знання дітей про життя птахів своєї місцевості — синичок; продовжувати ознайомлення з їх зовнішньою будовою, поведінкою; розвивати вміння впізнавати пташ-

ку за описом; учити уважно слухати художні твори, розуміти їх зміст та відповідати на запитання повними реченнями; розвивати в дітей інтонаційну виразність мовлення, поповнювати словниковий запас, пам'ятати; виховувати любов та шанобливе ставлення до живої природи, до кожної пташки; вчити складати пташку (синичку), використовуючи техніку оригамі; розвивати просторове і зорове мислення, дрібну моторику рук, упевненість у своїх силах, у можливості досягти успіхів, фантазію; виховувати спостережливість, охайність, естетичний смак.

Матеріал: уривок оповідання «Працьовитий як пташка» В. Бичко, вірші про синичок, ігри-задачки, аудіозапис співу пташок, маленьке деревце, жовто-сині квадрати (15 × 15 см), муляж пташки — синички.

Попередня робота: спостереження за синичками, бесіди про зимуєчих птахів, читання оповідань, вивчення віршів, розглядання й виготовлення поробок із паперу технікою оригамі.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Психогімнастика «Чарівний ліс»

Вихователь пропонує дітям розійтись по групі.

Вихователь. Закрийте оченята й зробіть три глибокі вдихи. Уявіть, що ви йдете стежиною в лісі. Тут ростуть чудові дерева й кущі. Ліс багатий різноманітними рослинами. На узліссі ви бачите маленьку галявину, на якій лежить білий камінь. Ви можете присісти на нього. Які звуки ви чуєте? Які відчуваєте запахи? Яке тут повітря? Можливо, воно прохолодне й пахне мохом і вологим лісовим ґрунтом? Можливо, вітер доніс аромат сосни і ялинки? Ви чуєте, як співають пташки? Уявіть, що в лісі живуть маленькі істоти — феї, гноми, ельфи. Вони готові вам допомогти. Ви можете викликати їх. Можливо, вони відкриють вам таємницю, допоможуть відгадати загадку чи просто розвеселять вас. Подружіться з цими лісовими духами.

Вихователь. Як ви тепер себе почуваєте? Здивували вас лісові духи?

Відповіді дітей.

Вихователь. Попрощайтесь з ними, вам час повертатися через чарівний ліс додому. По дорозі уважно дивіться навкруги і насолоджуйтеся спокоєм лісу.

— Ви повернулися на своє місце. Потягніться й зробіть три глибокі вдихи. Відкрийте очі й відчуйте себе відпочилими та повними сил.

Діти сідають на свої місця.

Вихователь. Діти, ви побували в чарівному лісі. А в цьому лісі живе незвичайна пташка. Ви хочете дізнатися, хто вона? Тоді відгадайте мою загадку:

Шубка з сірого пушку,

Скаче в жовтій фартушку,

Чорний шарфик та шапчина.

Хоч маленька ця пташина,

Та корисна трудівниця.

Називається... (*синиця*).

— Правильно, це синичка. На дворі зараз холодно і до нас у гості завітала синичка.

Вихователь заносить дерево з синичкою.

Вихователь. А яка синичка на вигляд?

Відповіді дітей.

Вихователь. Синичка заздалегідь, напевно, знає, що слідом за золотою осінню приходить холодна зима.

— Діти, скажіть, а пташка-синичка — перелітна чи зимуюча?

— Узимку дуже скрутно пташкам і синичці теж. Що ми можемо зробити, щоб підгодувати її взимку?

— Що можна покласти в годівничку?

Відповіді дітей.

Вихователь. Насіння, яке кладуть для птахів, слід злегка подрібнити. Його не можна смажити, щоб не зашкодити птахам. А ще синичка дуже любить сало, тільки солити теж не можна, бо це зашкодить пташечці. А ще синичку можна назвати дуже працювитою. Послухайте оповідання.

Працьовитий як пташка

В. Бичко

Я знав, що синиці взимку дуже люблять сало. Мабуть, воно дає їм енергію, щоб зігріти тіло. От я й повісив на вишневій гілочці під своїм вікном шматочок цих «ласощів», щоб спостерігати за птахами.

Уже в перші хвилини я побачив, що зовсім нелегке і безтурботне пташине життя. Дивлюсь я на синицю, що порасться біля сала, і бачу — не підносить вона до рота уже готову їжу, а добуває її напруженою працею. Для того, щоб одірвати од великого шматка маленький шматочок, який уже можна проковтнути, доводиться їй працювати усім тілом, а не тільки дзьобом. Синиця стає на сало обома лапками, впирається ними і починає разом із дзьобом нагинати до їжі усе своє тіло. Вперед-назад, вперед-назад. Синиччині рухи над салом нагадують рухи дровору́ба чи молотобійця.

А хто може підрахувати, скільки тій пташці треба вилітати, витратити сил, поки вона знайде собі якусь поживу. Адже сало на гіллі не кожен вішає.

Після цього я ніколи не скажу «безтурботний, як пташка», або «живе, як пташка — нічого не робить». Навпаки, про всіх, хто любить працю, говоритиму: «Працьовитий, як пташка».

Вихователь. Сподобалося вам оповідання? Чим автор вирішив підгодувати синичку взимку? Як він це зробив?

— Людину яких професій нагадували рухи синички, що поралась біля частування?

— Чи можна сказати «працьовитий, як пташка»? Чому?

— Мине біла холодна зима, і синички знову зрадіють теплому весняному сонечку й заспівають веселу пісеньку. Діти, як ви гадаєте, кого на гілочках лісових та садових дерев шукає навесні і влітку синичка?

— Якою пташкою ми можемо назвати синичку? Чому?

Відповіді дітей.

Гра-задача

Вихователь. Горобець і три синиці
Он летять до годівниці.

Скільки птахів, підкажіть,

Будуть вдячні за обід? (*Чотири.*)

Вихователь. Дві синички, дві сестрички,

У зеленому гаю.

Там і ніжний соловейко

Веде пісеньку свою.

Лине звідти дзвінкий сміх

Полічить-но, скільки всіх. (*Три.*)

Відповіді дітей.

Вихователь. Молодці! Гарно рахуєте. А вірші про синичку ви знаєте?

Діти читають вірші.

Вихователь. Які гарні вірші!

Фізкультхвилинка

Руки в сторони та вгору —

На носочки піднялись.

Ще раз вправу що повторим.

Руки вгору, руки вниз.

Почнемо ми присідати,

Добре ноги розминати.

Раз присіли — руки прямо.

Встали. Знову все так само.

Вправу дружно почали,

Нахил вліво — раз, два, три!

А тепер схилились вправо —

Це така корисна справа!

Вліво, вправо повернись,

Одне одному всміхнись.

От зарядці вже кінець,

Хто старався — молодець!

Вихователь. А тепер пропоную вам, діти, зробити синичку з паперу.

Вихователь. У мене в руках Квадратик. Тож подивився який Квадратик передачу про птахів. І так цікаво і завидно йому стало. Замислився він, а чому птахи вмінють літати, а він ні. А здорово було б самому політати? Але як? Став він складатися...

Діти складають синичку.

*Ірина ОЦУПОК,
вихователь*

СТАРШИЙ ВІК

Є у лісі хатка...

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей з особливостями життя птахів своєї місцевості; ознайомити з життям і поведінкою пташки — синички з її характерними ознаками; вчити дітей уважно слухати оповідання і вірші про синичку, розуміти їх зміст і відповідати на запитання поширеними реченнями; розвивати пам'ять, мислення, інтонаційну виразність мовлення вихованців, звуконаслідування; виховувати бережне ставлення до природи, доброзичливість, бажання піклуватися і допомагати птахам взимку.

Попередня робота: спостереження, бесіди про птахів, про життя птахів взимку; облаштування годівниць, годування птахів зернятками; слухання оповідань, віршів, загадок про птахів і їх допомогу природі.

Матеріал: малюнок із зображенням синички і пташок біля годівниці; оповідання В. Сухомлинського «Як синичка будить мене»,

вірш Д. Мегелик «Чепурна синичка», фізкультхвилинка «Пташки літають», гра.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Вихователь. Як багато радості і задоволення дарує нам природа. Це прозоре і чисте повітря, зелені сади і парки, різнокольорове буяння квітів, стрімкі потоки річок, шум моря, веселе щебетання птахів. Так і заслухаєшся, і замилуєшся чарівною красою природи. Але все це можливе лише тоді, коли ми самі будемо допомагати природі, а не ламати дерева і забруднювати її річки та озера.

Вихователь. А що станеться, якщо ми не будемо стежити за чистотою будинків, вулиць, лісів і річок?

Відповіді дітей.

Вихователь. А якщо все стане брудним, що буде з нами?

Відповіді дітей.

Вихователь. А хто нас зможе вилікувати?

Відповіді дітей.

Вихователь. А хтось зможе допомогти деревам, якщо вони захворіють і на них з'явиться гусінь, жуки й інші комахи, які будуть об'їдати плоди, листя, кору дерев? Чи є у природи свої лікарі? Хто вони?

Відповіді дітей.

Вихователь. Так, правильно, вони допомагають природі і лікують кущі та дерева від їхніх ворогів, ціле літо працюють та вибирають із дерев комах, жуків і гусениць. Так вони допомагають природі і цим живляться. А нам повідомляють веселим співом, що в природі все гаразд.

— А зараз яка пора року?

— Куди поділися птахи?

— А чи всі птахи залишили наші краї?

Відповіді дітей.

Вихователь. За якими птахами ми спостерігали на прогулянці?

— А чий спів ми вчора слухали, хто прилітав до нашого вікна?

Відповіді дітей.

Вихователь. Подивіться на дошку і ми зможемо побачити зображення синички. І сьогодні я б хотіла, щоб ви дізналися ще щось дуже цікаве про синичку. Я прочитаю вам оповідання В. Сухомлинського «Як синичка будить мене».

Щойно освітліла за вікном, прилітає малесенька жовтогруда пташка. То — синичка. Шапочка в неї чорно-оксамитова, щічки біляві.

На зеленувато-сірих крильцях кожна пір'їнка, ніби пензликом намальована, синичка стукає гострим дзьобиком у шибку. Заглядає агатовими оченятами у кімнату. Розвиднюється, я піднімаюся з ліжка, виношу шматочок несолоного сала. Синичка дзьобає сало і співає: «Пінь-пінь». Це вона говорить: «Дякую, завтра я знову прилечу».

Вихователь. А ви допомагаєте синичці взимку?

Відповіді дітей.

Вихователь. І вона вам теж дякує? Тому я хочу, щоб ви вивчили віршик про синичку, і коли вона прилетить до вас на сніданок, ви його їй прочитаєте.

Чепурна синичка

Д. Мегелик

Є у лісі хатка,
Хатка невеличка,
В ній живе і зимує
Чепурна синичка.

Хоч кругом надворі,
Холодно, сніжисто,
А у хатці тепло,
Затишно і чисто.

Простирадла з листя,
Подушки — мов з вати,
Та не любить пташка
Довго в ліжку спати.

Як почне світати —
Вже вона співає.
Піснею синичка
Весну зустрічає.

Вихователь проводить бесіду за змістом вірша.

Вихователь. Так де живе синичка?

— Яка хатка у синички?

— А як у хатці?

— А з чого простирadlo і подушка у синички?

— А чи любить синичка довго спати?

— А що вона робить?

— Що наближає вона своїм співом?

Відповіді дітей.

Вихователь читає вірш ще раз, діти його вчать.

Вихователь. То скажіть, будь ласка, яка на вигляд пташка-синичка, які в неї голівка, спинка, грудка, крильця, ніжки, дзьобик, оченята?

— А ви хотіли б політати, як синичка?

Фізкультхвилинка-гра

«Пташки літають»

Рано вранці пташка встала

Крильцями помахала.

Наша пташечка мала

Голівоньку підняла.

Ніжками затупотіла

І у небеса злетіла,

А тепер в гніздечка сіла.

Діти імітують рухи пташки — синички.

Вихователь. Діти, як співає синичка?

Діти звуконаслідують синичку.

Вихователь. Вона дуже хороша працівниця. Тож допоможемо пережити зиму, а вона лікуватиме дерева і співатиме нам веселих пісень.

У садку літа синичка.

Тінь-тінь-тінь!

Тень-тень-тень!

Я маленька садівничка,

Хазайную цілий день.

— А тепер пропоную вам одягнутися на вулицю і пригостити синичку, яка прилітає до нашого вікна, шматочком сала і послухати, що вона нам скаже сьогодні.

Людмила ЧЕРВОНА,

вихователь

Чарівна хатинка

Гра-драматизація за віршами

Д. Мегелика «Чепурна синичка», І. Кульської «Синичка»

Мета: розвивати бажання дітей грати в ігри-драматизації за змістом відомих віршів; учити обговорювати проведену драматизацію, захоплюватися грою своїх однолітків та їх творчими здібностями; виховувати бережне ставлення до птахів, бажання доглядати їх, допомогати в скрутний час.

Попередня робота: читання та заучування віршів в діалозі; розучування пісень про синичку; спостереження за птахами; загадування загадок; дидактичні ігри на розпізнавання птахів, їхньої поведінки; малювання «Наші птахи».

Словникова робота: оксамитовий, вирій, відкрите небо, мерщій, досхочу, ріднитися.

Матеріал: будинок, меблі, годинники.

У груповій кімнаті облаштована хатка, де живе Синиччина родина: батько, мати, Синичка та її сестрички.

1-ша ведуча. Є у лісі хатка,

Хатка-невеличка.

В ній живе, зимує

Сім'я невеличка.

Мають жовті грудки,

Щічечки біляві,

Оксамитні шапки,

Дзьобики рум'яні.

2-га ведуча. Хоч кругом надворі

Холодно і сніжно,

Та живуть синички

Радісно і дружно.

Батько. Годі, діти, спати,

Треба вже вставати

І мерщій, швиденько

В хаті прибирати.

Мати. Простирадла з листя

Поскладайте вправно,

Подушки із вати

Треба позбавити.

Стук у двері — і заходить Синичка-гість, яка живе біля іншого садочка.

Батько. Ой, який холодний лютий,

Снігу, снігу намело.

Пташкам нічого поїсти,

Ой, скоріш тепло б прийшло!

Мати. Не журись, у нас з тобою

Гарні донечки ростуть,

Працьовиті і розумні —

Для нас зернятка знайдуть!

Синички-сестрички виконують роботу та співають пісню.

Пінь-пінь-пінь!

Піть-піть-піть!

Скільки снігу скрізь лежить,

Скільки снігу на гілках,

Не дістать тепер комах.

Синичка-гість. Ой, як гарно в вашій хаті:

Затишно і чисто!

Прийшла до вас на хвилинку,

Сказати, що живу там,

Біля того будинку.

Синиці голодом намлілись, —

Така зима, така зима!

Оце б у вирій полетіти,

Так батьківщини там нема.

Синичка-сестричка. Чого вам у вирій відлітати?

Я розповім вам от про що:

У нашій школі-дитсадочку

Дбають діти про нас давно.

Синичка-сестричка. Просто неба пташки

Позбирались за столом,

Бо завжди їх тут узимку

Пригощають всі зерном.

Синичка-сестричка. Прилітайте всі до нас

Їжі вистачить і для вас!

Батько. Батьківщину лишать не годиться!

Мати. На Батьківщині і сніг, і мороз рідниться!

Батько (*звертається до сестричок і підходить до мольберта*):

Напишіть словами

Назву «Батьківщина».

Всі, напевне, знаєте

Що це — Україна!

Мати. Скріпим вістку стрічкою,

Передамо синичкою.

Зв'язують аркуш стрічкою і віддають синиці.

Синичка-гість. Полечу швиденько,

Вісточку понесу гарненьку!

Синичка-сестричка. Люба сестричко,

Пташко-синичко,

Та погулай у нас!

Синичка-гість. Ой, ні, не можу!

Хоч і зима довкола,

У мене робочий час.

Синичка-сестричка. Пташко-синичко,

Люба сестричко,

Праця яка твоя?

Синичка-гість. В мене дві дочки,

Ще й три синочки.

Діток годую я!

Батько. Ось для пташат

Жменька зернят.

Дає зернятка.

Мати. Всіх нагодуй як слід!

Синичка-гість. Тато і мама,

Любі сестрички,

Дякую вам за все!

Синичка-сестричка. Знов до нас у хатку

Гості прилетіли.

Заходять горобчики.

Мати. Ви замерзли дуже?

Синичка-сестричка. Горобчику, мій друже,

Замерз ти дуже-дуже!

Батько. Скоріш заходь у хатку,

Зігрію тобі лапку.

Горобчик. Та я почув твій спів чудовий

І прилетів мерщій.

Я пригадав весну і літо, і осінь чарівну.

Тоді було багато їжі і зерен досхочу!

Чути голос дітей на вулиці.

Дитина. У садочку для синички

Ми зробили годівничку

Роблять годівничку.

Дитина. В сад, синички, прилітайте!

Не чують.

Дитина. В сад, синички, прилітайте,

Крихітки зернят збирайте!

Дитина. Агов, горобчики, не баріться!
До годівнички злетіться!

Рухлива гра «Горобчики»

Злітаються синички, горобчики біля годівнички і дзьобують зер-
нятка. Потім починають співати.

1-ша ведуча. Слушайте, вони співають!

2-га ведуча. Це піснею синички

Весну наближають!

Звучить пісня «Весна».

Пісня «Весна»

Слова Людмили Синекон

Музика Любові Доценко

2. Розпустились котики
На вербовій гілочці
І усі горобчики
Грають на сопілочці.
Приспів.

3. Пролісочки білі
Підняли голівки,
Пробудились любі
Від довгої зимівки.
Приспів.

4. Сонце радо світить,
Промінцем ласкає,

Земельку-землицю

Дощик поливає.

Приспів.

Людмила СИНЕКОП,
директор

і Цікавим і корисним може бути **ПРОЕКТ «НАРОДНА МУДРІСТЬ ПРО ДОВКІЛЛЯ».**

З метою формування екологічних понять, вивчення на-
слідково-причинових зв'язків у природі, виховання культури поведінки
в природі можна використовувати прислів'я, приказки, приповідки,
прикмети.

Вони бувають різними за складністю. Одні вимагають конкретного
пояснення змісту, над іншими треба поміркувати, спробувати поясни-
ти суть, зміст, використати знання та чуттєвий досвід.

У прислів'ях, приказках, приповідках, прикметах відображено
досвід людства, і більшість із них наділені екологічним змістом та мож-
уть бути використані при формуванні екологічно доцільних відносин
дитини і природи. На одні з них треба дати відповідь на запитання
«Чому так кажуть?», простежити найтісніші екологічні взаємозв'язки
в межах живої природи, між явищами живої і неживої природи.
На інші варто пошукати відповідь на запитання «Як це ти розумієш?».

Наводимо кілька відомих **прислів'їв та приказок**, які допоможуть
у формуванні екологічних понять.

- Зрубали дерева — прощайте птахи.
- Осінь іде і дощ за собою веде.
- Листопад зими ворота відчиняє.
- Великі річки з малих джерел витікають.
- Рослини — окраса Землі.
- Раннє сонечко — ранні пташки.
- Вода, що витекла, назад не повернеться.
- Що влітку вродилося, то взимку згодилося.
- Вітер надворі — радість і горе.
- Осінь на строкатому коні їздить.
- Багато снігу — багато хліба.
- Без дощу і трава не росте.
- Люди раді літу, бджоли — цвіту.
- Як багато птиць, то не буде гусениць.

- Весна відмикає джерела і річки.
- Великий сніг врожай збереже.
- Сніг — ковдра для пшениці: що товстіша, то краще їй спиться.
- На будь-яку квітку бджілка сідає, бо квітка завжди її радо вітає.
- Кожна травинка має свою росинку.
- Здорове дерево дятел не довбе.
- Ліс і вода — брат і сестра.
- Бережеш дерево — бережеш життя.

Продовжіть цю добірку з вашими дітьми і залучіть до цього проєкту батьків. Кожен по крапельці додасть — велика справа вийде.

Результати цього проєкту можна використати в бесідах із дітьми, у пошуковій діяльності, у праці на користь всім і собі.

Ми наголошували, що екологічне виховання дітей дошкільного віку — процес складний, має багато аспектів і шляхів його реалізації. Неможливо сформувати екологічну культуру дитини лише на інтелектуальному рівні. Сама екологічна культура базується на переконаннях. Цей процес у дошкільному віці тільки починається. Важливо, щоб всі природничі знання проходили через дитяче серце, почуття, емоції.

Мабуть, екологія природи і екологія душі настільки нероздільні, що не потребують визначення, що важливіше і має бути першим.

Варто зважати на те, що екологічна культура дитини дошкільного віку ще тільки починає свій розвиток. Це відбувається водночас на кількох рівнях: раціональному, емоційно-чуттєвому, художньому. Відчуття краси природи, найменшого її поруху і подиху — це такий могутній чинник.

Естетичне ставлення до природи зміцнює знання дітей про навколишній світ, мотивує потребу берегти її. Допоможе вам на цьому шляху використання таких проєктів:

- «Мій рідний край»;
- «Найкращий куточок на Землі»;
- «Вже прийшла весна-красна»;
- «Милуємось розмаєм»;
- «Малюємо друга»;
- «Оспівуємо найкраще місце на Землі»;
- «Мій віршик тобі, мій краю!»;
- «Розмова з метеликом (струмочком, дощичком);»;
- «Як пахне дощ»;

- «Осінь така яскрава»;
- «Пташка дружби»;
- «Будьмо друзями»;
- «Природа — очима душі»;
- «Зимова веселка»;
- «Радості чудова дуга»;
- «Далеке диво»;
- «Добрий світ навколо нас»;
- «У доквілля: розумом і серцем».

З такою самою метою використовуються загадки, що:

- формують знання про об'єкти і явища природи;
- допомагають становлювати наслідково-причинові зв'язки;
- мають екологічну спрямованість.

Подаємо кілька загадок.

- Вівці день і ніч пасуться, а молока не дають.
- Із вікна у вікно золоте веретено.

Не вода і не суходіл, на човні не попливеш і ногами не підеш.

- Раз в год криється брод.
- Не сніг, не лід,

А сріблом дерева прикрасить.

- Без рук, без ніг — вікна вибиває.
- Посеред поля стоїть дуга.
- Що плаче без голосу?

Загадаю загадку, закину за грядку:

Нехай моя загадка до літа лежить.

- Ноги на полі,

Середина на дворі,

Голова на столі.

- Влітку одягається, а на зиму одягу цурається.

- На дереві гойдається, жупан колючий має.

На літо одягається, а восени скидає.

- Сто свічок на гілках стоять,

Сто свічок без вогню горять.

- Біле — не сніг, зелене — не луг,

Кучеряве — не людина.

- Сам маленький, а шуба дерев'яна.

- Восени не в'яне, а взимку не вмирає.

- Кому зимою й літом маячить зеленим цвітом.

РАЗОМ ІЗ БАТЬКАМИ. ДУМКИ ВГОЛОС

Батьки, дідусі й бабусі, старші братики й сестрички!

Закон природи, закон буття стверджує, що дитина народжується з чистою невинною душею і довірливо вбирає все: стосунки люде й природного довкілля.

Дитина чиста, по своїй суті, від народження свого. І в її найчистішій душі ми починаємо писати, як треба ставитись до цього світу. Мине якийсь час, кількість написаного перейде у якість (це також один із філософських законів буття), і з'явиться можливість «прочитати», що написано в душі нашої дитини. Це читання може приголомшити: звідки злість і ненависть, адже був таким добрим малюком? Куди зникла доброта? Чому дитина стає неухажною, байдужою? А як раніше вона дивувала своїми відкриттями світу. Хіба ми не раділи й не казали: «Дивись, помітив таке, чого я сам не знав раніше. Ботанік (або зоолог) росте!».

А це природний стан нашої дитини: пізнання світу. І душа чиста, і писати в ній легко. І як важливо, щоб записи в дитячій душі були якісними. Якість ця залежить від нас! Від дорослих.

У цьому методичному посібнику ви знайдете те, що поглибить знання вашої дитини, і поради, як це зробити.

Навчити дитину мислити, привчити до розумової праці — нелегке завдання. К. Ушинський писав: «Мріяти легко і приємно, а мислити важко».

Щоб привчити дитину до розумової праці, необхідно зробити розумову діяльність цікавою, захоплюючою. Зацікавленість такою діяльністю досягається різноманітними шляхами, серед яких — ігри, кросворди, розмальовки, переплутанки, лабіринти тощо.

Обирайте будь-який шлях, а потім переходьте до іншого... Дитина потребує вашої уваги й допомоги. Допомагайте розвивати своїй дитині самостійність мислення, винахідливість, активність, виховуйте добре серце.

В екології природи й екології душі — єдиний шлях.

У ГАЗЕТУ ДЛЯ БАТЬКІВ

З початком літа збільшується пернатий світ...

Турбот із виводком від зорі до зорі. Без крику, гвалту не обійдешся. В саду або парку час від часу розігруються сценки... Завзяті галченята висакакують із гнізда і намагаються всістися з дорослими на дереві. Багатьом із виводка вдається утриматись на гілочках, а хтось падає в траву. Слабі ще! Тоді злітаються всі галки, що літають поблизу, і починається відчайдушна сварка. Кожна на свій лад підбадьорює пташеня, нехтуючи «порадою» інших пернатих «тіток» і «дядьків».

Той гвалт привертає увагу людини, а іноді й дратує, і тоді палиця летить у сторону птахів, щоб вгамувати той галас. Але! Кричать галки марно, з їхньою допомогою пташеня знаходить сили злетіти на дерево, а потім повернутись у гніздо.

Деякі люди від жалю підбирають таких пташенят, щоб удома виходити галченя або граченя. Цього робити аж ніяк **не можна!** Пташеня загине. Тільки зі своїми батьками воно знайде силу і самостійність. Птахів не можна турбувати не лише на гніздах, а й тоді, коли молодь «стає на крило». Нашого втручання в цей час вони не потребують, навіть коли трапляються неприємності.

ЗАМИСЛИМОСЯ, ПОМІРКУЙМО

*А що там буде,
Люди, після нас?
В які природа
Убереться шати.*

Ліна Костенко

Світ достатньо великий, щоб задовольнити потреби будь-якої людини, але занадто малий, щоб задовольнити людську жадобу.

Махатма Ганді

Найстрашніше — прогавити прекрасне.

С. Параджанов

Настав час шукати, знаходити і реалізовувати прекрасне, прекрасне серед нас — те, що було до нас.

С. Параджанов

Вплив особистості вихователя на молоду душу становить ту виховну силу, яку не можна замінити ані підручниками, ані моральними сентенціями, ані системою заохочень і покарань.

К. Ушинський

...надавати дитині якомога більше самостійності у справі її розумових придбань...

К. Ушинський

Діяльність має бути моя, захоплювати мене, виходити з душі моєї.

К. Ушинський

Основна справа навчання — не знання, а пробудження.

Не можна вигадувати законів виховання, їх треба складати для кожної дитини.

Замислімося, поміркуймо

Недостатньо володіти мудрістю, треба вміти користуватися нею.

Цицерон

Гра є видом людської діяльності.

А. Леонт'єв

У грі немає людей серйозніших, ніж малі діти. Граючись, вони не лише сміються, а й глибоко переживають...

В. Сухомлинський

Гри — наслідування серйозної діяльності... наслідування? Ні, децю значно більше й цінніше.

Януш Корчак

Маленьким ключем можна відкрити велику скриню.

Р. Гамзатов

Уміння складають ознаки таланту.

І. Кант

...дитина — це не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який потрібно запалити.

Найголовнішим шляхом людського виховання є переконання.

К. Ушинський

Можна чинити опір вторгненню армій, вторгненню ж ідей чинити опір неможливо.

В. Гюго

Бачити легко, важко передбачити.

Б. Франклін

Повні чудес невичерпних природи вічні справи.

І. Аксаков

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

*Екологія — не просто «наука про дім»,
це СВІТОРОЗУМІННЯ.*

Знаємо, що перед вами стоїть дуже важливе завдання й нелегкий шлях формування нової — екологічної свідомості.

Основною метою екологічного виховання є виховання з перших років життя гуманної, соціально-активної, творчої особистості, здатної розуміти й любити навколишній світ і природу, дбайливо ставитись до них, прогнозувати можливі наслідки своїх вчинків.

Пам'ятайте, що основна справа навчання — не знання, а їх пробудження.

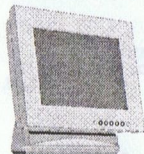
Удачі НАМ УСІМ...

Автори будуть вдячні за ваш відгук на цей посібник.

Пишіть нам на адресу:

редакція «Дитячий садок», вул. Тимірязєвська, 2,
м. Київ-14, 01014.

Електронна пошта:

iratour@rambler.ru,
sadok.lveresnya@gmail.com,
detsadtour@rambler.ru

Науково-виробниче видання

Бібліотека «Шкільного світу»

Любарова Віра Миколаївна
Стеценко Ірина Борисівна

Екологічний зорепад у іграх та розвагах

Літературний редактор Г. Савчук
Коректор О. Майдачевська
Художній редактор І. Сак
Верстка Т. Жур

Формат 60×84/16.

Умовн. друк. арк. 7,44. Тираж 3000 пр.

Зам. 367.

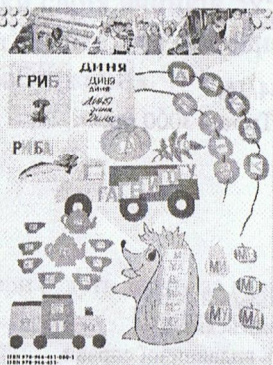
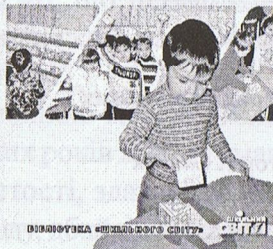
ТОВ «Видавництво «Шкільний світ»
01014, Київ, вул. Тимірязєвська, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 775 від 21.02.2002

Видруковано з готових діапозитивів в ОП «Житомирська облдрукарня»
10014, Житомир, вул. Мала Бердичівська, 17
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ЖТ № 1 від 06.04.2001

Мargarита Булдович
Читати граючись. Кубики Зайцева
З досвіду роботи дитячого садка «Гармонія»

Мargarита Булдович
ЧИТАТИ ГРАЮЧИСЬ.
КУБИКИ ЗАЙЦЕВА
 З досвіду роботи дитячого садка «Гармонія»

Микола Зайцев (м. Санкт-Петербург) зрозумів: серцем навіть більше, ніж розумом, — діти набагато розумніші, ніж ми про них думаємо, і знайшов вихід у природі самої дитини, у припадних їй способах і формах сприйняття світу. Цю ж думку з успіхом втілює у життя і автор цього методичного посібника, у якому вміщено адаптований до навчання українською мовою досвід організації і проведення занять з навчання читання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використання кубиків Зайцева. М. Булдович систематизувала цікавий матеріал; надала приклад річного планування для молодшого, середнього і старшого дошкільного віку; дібрала дидактичні ігри, комплекти посібників, які можна легко виготовити власноруч; навела плани і приклади конспектів занять.

Для вихователів, учителів молодших класів, студентів педагогічних навчальних закладів, батьків.

З питань придбання книжок звертайтеся у відділ продажу видавництва «Шкільний світ» за телефоном (044) 284-24-50

ЯК ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВИДАВНИЦТВА «ШКІЛЬНИЙ СВІТ»?

1. ПЕРЕДПЛАТИТИ ЗА «КАТАЛОГОМ ВИДАНЬ УКРАЇНИ», який є в кожному поштовому відділенні. У розділі «Газети України» знайдіть Вашу улюблену фахову газету за назвою предмета, який Ви викладаєте. А трохи нижче шукайте книжкову серію цієї газети. Наприклад, якщо Ви – математик, то, відповідно, Ваша газета – «Математика», а книжкова серія – «Математика. Бібліотека». Якщо Ви працюєте у дитячому садку, Вам потрібна серія «Дитячий садок. Бібліотека». Якщо Ви очолюєте методичну службу райво, спеціально для Вас створена серія «Управління освітою. Бібліотека». Учителям сільської школи слід ознайомитися з книжковою серією «Сільська школа. Бібліотека», учителям географії – «Краєзнавство. Географія. Туризм. Бібліотека», початкових класів «Початкова освіта. Бібліотека», а класним керівникам «Шкільний світ. Бібліотека».

2. ЗАМОВИТИ КНИЖКИ ПОШТОЮ ЗА АДРЕСОЮ:

а/с 529, м.Тернопіль-8, 46008 або ел. поштою: mail@bohdan-books.com
 Довідки за телефоном: **(0352) 28-74-89.**

3. ЗВЕРНУТИСЯ В ОДНЕ З ПРЕДСТАВНИЦТВ «ШКІЛЬНОГО СВІТУ», які є майже в кожному обласному центрі України. Там можна передплатити та купити газети і книжки.

Вінницька	Гаврилюк Олена Андріївна	служб. т. (0432) 67-18-13
Волинська	Майко Світлана Михайлівна	служб. т. (03322) 4-71-52; моб. т. 8-097-472-28-46
Дніпропетровська	Банковська Алла Аркадіївна	служб. т. (056) 776-84-18; моб. т. 8-096-373-16-33
Донецька	Сьомова Раїса Сергіївна	служб. т. (062) 304-21-14; моб. т. 8-097-524-38-52
Житомирська	Білецька Леся Володимирівна	служб. т. (0412) 47-36-58; моб. т. 8-097-325-82-16
Закарпатська	Лемак Марина Василівна	служб. т. (03122) 3-73-38; моб. т. 8-067-736-81-05
Запорізька	Круть Тетяна Валеріївна	служб. т. 8-(061) 220-51-88; моб. т. 8-066-301-81-87
Івано-Франківська	Скоморовська Наталія Богданівна	служб. т. (03422) 3-11-84; моб. т. 8-097-510-38-72
Кіровоградська	Супрун Людмила Миколаївна	служб. т. (0522) 24-66-08; моб. т. 8-093-849-04-81
Миколаївська	Гоцуляк Марія Федорівна	моб. т. 8-097-559-71-31
Луганська	Бондарева Людмила Миколаївна	служб. т. (0642) 50-52-18; моб. т. 8-097-482-54-59
Львівська	Синьова Ірина Іванівна	служб. т. (032) 243-71-11; моб. т. 8-097-477-01-49
Одеська	Ацабрка Ірина Федорівна	служб. т. (048) 729-45-12; моб. т. 8-067-785-61-56
Полтавська	Стадник Світлана Михайлівна	служб. т. (05322) 2-49-56; моб. т. 8-097-512-29-74
Рівненська	Подкопаєва Тетяна Віталіївна	служб. т. (0362) 43-80-54; моб. т. 8-097-398-22-96
Сумська	Собина Ганна Дмитрівна	служб. т. (0542) 65-88-91; моб.т. 8-099-036-26-10
Тернопільська	Сінковська Інна Михайлівна	служб. т. (0352) 43-57-83; моб. т. 8-097-523-59-39
Харківська	Столяренко Ганна Андріївна	служб. т. (057) 756-89-69; моб. т. 8-097-502-03-86
Херсонська	Фоміна Лариса Анатоліївна	служб. т. (0552) 41-08-11; моб. т. 8-050-952-54-05
	Неннова Олена Василівна	моб. т. 8-066-377-65-68
Хмельницька	Ганчевська Марина Павлівна	служб. т. (0382) 76-48-51; моб. т. 8-050-611-50-07
Черкаська	Бондаренко Олена Андріївна	служб. т. (0472) 64-95-22; моб. т. 8-097-773-79-50
Чернівецька	Морочковська Лариса Анатоліївна	служб. т. (037) 290-23-17; моб. т. 8-094-991-43-17
Чернігівська	Петрова Олена Семенівна	дом. т. (0462) 77-54-57; моб. т. 8-097-513-33-94
м. Біла Церква	Терехова Ольга Олександрівна	служб. т. (04463) 5-30-52; моб. т. 8-097-689-03-15
м. Перегін	Бикова Тетяна Захарівна	моб. т. 8-068-922-97-16; моб. т. 8-097-658-53-15
м. Сімферополь	Васьків Тетяна Федорівна	служб. т. (0652) 27-33-70; моб. т. 8-050-645-67-81

4. КУПИТИ КНИЖКИ ТА ГАЗЕТИ безпосередньо у видавництві «Шкільний світ». Заплануйте візит до видавництва «Шкільний світ», якщо будете в Києві!

Наша адреса:
01014, м. Київ, вул. Бастионна, 15, «Шкільний світ»
 Довідки за телефоном: **(044) 286-24-50, 286-45-94, 537-32-00**